

ERDÉLYI PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, theol. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 2. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre..
félévre

12 kor.
6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Az 1848-iki XX. t. cz. végrehajtásához.

(Folytatás.)

Mit tett asóta es irányban a magyar állam?

S a mit tett, azokban mennyire tartotta szemelőtt az 1848. t.-cz. intenczióját az egyházak jogegyenlősége és a honpolgárok közteherviselése tekintetében s mennyire szolgálta azok által a saját nemzeti-állami érdekeit?

E kérdésekre a valóság elszomorító, sőt megdöbbentő feleletet ad. Elszomorítót egyházunk szempontjából, de megdöbbentőt egyenesen a magyar nemzeti-állam szempontjából.

A törvények, melyeket az állam ez irányban alkotott, a következők: A népiskolai közoktatásról szóló 1868. 38 t.-cz.; A néptanítók nyugdíjintézetéről 1875. 32 t. cz.; A nem állami középiskolák segélyezéséről 1883. 30 t. cz.; A nem állami tanárok nyugdíjintézetéről. A községi és felekezeti tanítók illetményei kiegészítéséről 1893. 26. t.-cz.; A nem katolikus 'elkészek' fizetés kiegészítéséről 1898. 14 t.-cz.

Midezek a törvények, bár közelebből vagy távolabbról érintik az 1848. XX. t.-cz. 3. §-át, minden esetben szinte feltűnően kerülnek az arra való hivatkozást. Az állam törvényhozása és kormányai, mintha az a törvény nem is léteznék s végrehajtására kötelezve sem volnának. ügyet sem vetnek reá. Sőt az elébb felsorolt törvények, mintha az 1848. XX. t. cz. alapját is elvesztették volna lábuk alól, egészen más elvből indulnak ki és más irányt követnek. Az állam bevett vallásfelekezetek „egyházaival“, mint olyanokkal nem is törődik, azokkal nem is tárgyal. Elbizottan a maga souverén hatalmába törvényeket alkot, a melyek ugyan sokszor nagyon is közelről érintik az egyházakat, de a melyekre nézve meg sem kérdezi azokat. A kívánalmak minimuma kitűzésének jogán, melyet lassanként minden képzelhető tételre (berendezés, képesítés, fizetés, tandíj stb.) kiterjeszt, a naponként jobban gyengülő egyházakat önmegadásra kényszeríti, vagy segélye-

zése révén megfosztja autonomiájának sokszor igen fontos és értékes részétől, beleelegyedvén az egyházak ügyeibe sokszor egészen a vagyonekezelés felülbírlásáig. S daczára ennek, támogatásával nem az egyháznak, mint olyannak megy segítségére, hanem egyik-másik organumának, tisztviselői egyik-másik csoportjának; a mely indirect támogatást az egyház rendesen egységes organizációja meglazulásával, itt-ott megbomlásával fizeti meg. S mindezt miért? — Mert az 1848-iki, az autonom testületi életet respectáló sőt ápoló szabadelvű állam helyére, 1868-tól folyton erősödő irányzattal a mindent fölszívni törekvő állami omnipotentia került, mely rohamosan halad az állami absolutizmus felé.

Mindez — bármily elszomorító is az egyházak szempontjából — még hagyján, ha lépést tartanának vele az egyházak jogegyenlősége, a honpolgárok közös és egyenlő teherviselése és a magyar nemzeti-állam érdekei.

Hanem a helyzet e tekintetben egyenesen megbotránkoztató. sőt, — ha tekintetbe vesszük az ujabbkori fejlődést — majdnem kétségbeejtő.

Hogy állunk először is az egyházak jogegyenlőségével az anyagiak terén?

Hivatalos, hiteles kimutatás szerint a magyar állam köztulajdonából 1.964.034 kat. hold birtok van a róm. kath. egyház kezén és 299,441 kat. hold a gör. kath. egyháznál. Ha e rengeteg birtok kat. holdját csak 200 koronával számítjuk is, és hozzáadjuk a »vallás-alap«-nak és »tanulmányi alap«-nak 28—30 milliónyi pénzalapját: a magyar országi kath. egyház a magyar államnak kerek számban 500 millió kor. értékű köztulajdonát haszonélvezi, legalább is évi 25 millió kor. jövedelemmel. Ehhez véve a városok, politikai községek stb. azon hozzájárulását a kath. egyház fenntartásához, a melyet a patronátusság címén teljesítenek s a melynek évi értékét bizonyára kevésre becsüljük 5 millió koronában s nyomtatékul reá adjuk az állampénztárból különböző címeken élvezett 500 ezer kor.

államsegélyt: évi 30 millió koronát tesz ki a hazai kath. egyház állami támogatása.

A görög keleti egyházra nézve sem túlozunk azt hiszem, ha a magyar államtól nyert direkt vagy indirekt (Naszódi erdőségek stb.) tőke javadalmát 50 millió koronára tesszük, a melynek 2½ millió évi jövedelméhez adva 200 ezer kor. államsegélyt és 1.877.226 kor. kongruát: a magyar államtól élvezett évi javadalmát 4.577.226 koronára tesszük.

Az ág. hitv. ev. luth. egyháznál különbséget kellene tennünk az „erdélyi szász nemzeti“ és a „magyarországi ág. hitv. evang.“ egyház közt. Mert a míg az előbbi nem magyar anyanyelve mellett is, nagy mennyiségű reformáció előtti s szintén állami forrásból eredt egyházi és iskolai vagyonnak van élvezetében (fájdalom erre nézve semmi hivatalos adat sincs kezeink között) s e mellett még 32.000 kor. évi államsegélyt is huz: addig a magyar

lutheránus egyház csak 100 ezer kor. államsegélyben, 140 ezer kor. közalapi segélyben és 329 ezer gimn. segélyben és 142.692 kor. kongruában részesül, együtt: 711.692 kor. évi állami támogatásban.

A helv hitv. (ev. ref.) egyház kap: 146 ezer kor. államsegélyt, 160 ezer kor. közalapi segélyt, 482 ezer gim. segélyt és 877.226 kor. lelkészi kongruát; összesen évi 1.665.226 kor-t.

Az unitárius egyház 20 ezer kor. államsegélyt, 36 ezer kor. gimn. segélyben és 76.400 kor. papi kongruát; együtt évi 132.400 kor-t.

A zsidó vallás 20 ezer kor. államsegélyt és 182.272 kor. papi kongruát; összesen évi 202.272 kor-t.

Állítsuk össze most e tételeket, összevetve a népesség arányával s kitéjtetve, hogy a különböző felekezetek egy-egy lélek után mekkora összegű állami támogatást kapnak. A kimutatás a következő lesz:

Állami támogatást élveznek:

	Népesség	Áll. segély	Közalapi s.	Kongrua	Középisk.	Összesen évi kor.	Egy személy
							Fillérekben
1.) Róm. kath.	7267695	24500000	273000	?!	227000	25000000	343·9
2.) Gör. kath. . .	1658308	3000000	198000	?!	?!	3198000	331·7
3.) Gör. keleti	2064889	2500000	200000	1877226	?	4577226	221·6
4.) Ág. hitv. (luth.*)	1180714	? szász 100000	32000	142692	329000	711692	074·1
5.) Ev. ref.	2212761	146000	160000	877226	482000	1665226	74·0
6.) Unitárius	61618	20000	?	76400	36000	132400	214·9
7.) Zsidó	707961	20000	?	182272	?	202272	028·5

*) NB! A lutheránusoknál nem ismervén az erdélyi szász luth.-okra vonatkozó adatokat, azoknak 220 ezeret tevő lélekszámát az egy-egy lélekre eső bányad kiszámításánál a luth. össznépesség számából levontam.

E kimutatás — ha teljesnek épen nem mondható is, pl. hiányzik belőle a felekezeti népiskolák segélyezési összege — elég szembe-tűnően mutatja azt a rettenetes aránytalanságot, melyet a magyar állam a felekezetek anyagi gyámolítása terén mindmaig követ.

Még feltűnőbbé, majdnem kiáltó igazságtalansággá és váddá lesz a kimutatás, ha ki-

egészítjük egy másikkal, a mely arról ad felvilágosítást, hogy a szorosabb értelemben vett állami kultur-feladatok teljesítésében pl. iskola fenntartásban, minő arányban vesznek részt és támogatják ez által az államot az egyes felekezetek.

Az 1898. évi Statiszt. Évkönyv adatai erre nézve — a theol. intézetek leszámításával — a következők:

Fenntartanak felekezeti intézeteket:

Egyházak	Főiskolát	Középiskolát	Elemi iskolát	Egyéb intézet	Középiskolákat		Összes intézetek évi költségével*	Iskolai évi költség a vagyon kamatának becsült számításával
					vagyonnal	évi költség		
Róm. kath.	2	45 (ebből 15 kir. kath.)	5396	307	16555000	4301000	5345000	6145000
Gör. kath. . .	—	2	2093	15	94700	185000	261000	631000
Gör. kel.	—	3	1790	28	1233000	184000	394000	410000
Ág. ev.	1	25	1376	74	8628000	1520000	1879000	2335000
Ev. ref.	4	28	2155	21	20002000	2035000	2239000	3239000
Unitárius	—	2	38	—	836000	112000	112000	153000
Zsidó	—	1	513	19	95000	38000	281000	285000

* NB. Ez összegekben csak az elemi népiskolai kiadások nincsenek bevéve, miután ennek adatait nem sikerült megszerezni.

Vagyis a mint e táblázatnak az előbbivel való összevetéséből kitűnik az egyes felekezetek az államtól nyert évi támogatási összegből állami feladatok támogatására fordítanak:

Róm k. évi	25.000.000	kor.-ból évi	6.145.000	kor.-t	(18.885.000)
Gör. k.	3 198.000		631.000	(—	2.567.000)
Gör. kel.	4.577.000		410.000	(4.167.000)
Ág. ev.	711.000 (?)		2 335.000	(+	1 622.000)*
Ev. Ref.	1.665.000		3 239.000	(+	1 574.000)
Unitárius	132.000		153.000	(+	21.000)
Zsidó	202.000		285.000	(+	83.000)

*) NB. Az ág. evang.-okét azonban alaposan módosítja az a körülmény, hogy iskolai kiadásukban az erdélyi szász lutheránusoké is benne van, míg ezek állami javadalma nem számíthatott oda.

Azaz: még a róm. kath., görög kath. és gör. kel. egyházaknak milliók maradnak az állami dotációjából szorosabb értelemben vett egyházi szükségük fedezésére: addig a többi felekezetek egyházi tiz- és százezereket, az ev. ref. egyház pedig kerek számban 1½ millió koronát ad a sajátjából az állami feladatok teljesítésére.

Sőt ennél jóval többet. Mert az ev. ref. egyház — s a többiekéről való adatok híján az ezutániakban csak erről fogok szólni — 1897. évről szóló kimutatásaiban kitünteti, hogy elemi népiskoláira áldoz évenként 2 510 000 kor.-t; a mit az előbbi összeghez adva több mint évi 4 millió kor.-t fordít az egyház állami feladatok teljesítésére a sajátjából.

Vegyük ehez, hogy a magyarországi ev. ref. egyház tagjai a szorosabb értelemben vett egyházfenntartás dologi és személyi szükségéire kiadnak évenként 4.659.000 kor.-t; a mit ha hozzáadunk az előbb kitüntetett 4 millió koronához s az így nyert 8.659.000 koronát, mint az ev. ref. egyház sajátjából való évi kiadásának összegét elosztjuk az ev. ref. lelkek számával 2.212.000-rel: megkapjuk, hogy egy ev. ref. vallású lélek hazánkban egyházi és felekezeti-iskolai költségekre évi 4, mond: négy korona terhet hordoz, a mit valami kevéssé legfennebb a maga és elődei által összezsugorgatott alapok kamatai mérsékelnek.

És most ez eredményre való hivatkozással ismétlem a kérdést: van-e hát hazánkban egyenlőség és viszonyosság a bevett vallásfelekezetek között anyagiakban, az 1848. XX. t. cz. 3 §. intenciójának megfelelően? És van-e a honpolgárok közt egyenlőség a közterhek viselésében? — Lehet-e beszélni ezekről ott, a hol némely egyházak milliókra menő állami javadalmakat élveznek az ország közvagyonából, míg mások kénytelenek saját hivaik keserves filléreiből teremteni elő a milliókat, a melyeket saját sanyaru önfentartásuktól is megvonva, pótlásul áldoznak az állam által elfecsérelt, — mert soha számon nem kért és számon nem tartott milliókért? Lehet-e a polgárok egyenlő közteherviseléséről beszélni ott, hol az egyik rész a közterhek egy részének viselése alól teljesen vagy túlnyomó részben felmentetik, a másik meg annak hatványozott arányában megterheltek?

De vizsgálódjunk tovább s nézzük meg, hogy mit mondanak a számok arra nézve: mennyire szolgálja ez állapot fenntartása s részben épen újabbkori megteremtése és fokozása által a magyar állam, a maga magasabb rendű nemzeti érdekeit?

E vizsgálódásra nem a nemzeti souvinizmus készlet, hanem a vészesen fenyegető nemzeti pusztulás képe.

Kétségtelen dolog, hogy hazánkban úgy a nemzet, mint az állam-fenntartó elem, a koronának, mint az állami létnek legbiztosabb, sőt nagy részben egyedül megbízható támasza: — a magyarság. Államférfiaink, politikusaink ezt kifejező jelszava: a magyar nemzeti állam kiépítése. Legújában szerencsések voltunk még a trón magaslatáról is hallani ez irányú törekvéseink helyeslését. Nős, mit beszél a valóság? Csak a szájak járnak-e vagy beszélnek a tettek is? Lás-uk, hogy állunk e tekintetben az általunk vizsgált téren?!

A hivatalos statisztika szerint a magyarországi bevett vallásfelekezetek a magyarság szempontjából úgy oszlanak meg, hogy:

7¼ millió róm. kath.-ból	nem magyar	3.5	millió
1 600.000 gör. kath.-ból		1.5	"
2.064.000 gör. kel.-ből		2.045	ezer
1.180.000 ág. evang.-ból		0.310	
2.212.000 ev. ref.-ből		46	
61.000 unitáriusból		1	
707.000 zsidóból		256	

Tehát: abból a 10¾ millió magyar alattvalóból, kiknek egyházait (róm és gör. kath. és gör. keleti) a magyar állam közel évi 33 millió kor.-val dotálja, idegen nemzetiségű több mint 7 millió, tehát felénél jóval több. Ezeknek a magyar nemzeti állam felekezeti iskolai szükségéiken (7.100.000 kor.) túl szorosán egyházi szükségük fedezésére ellenőrizhetetlenül szabad rendelkezésükre bocsát még 25½ millió koronát. Egyházi szükségéikre, szabad rendelkezésre olyan 7 millió idegen nemzetiségű elemeknek, kiknek a magyar állam nemzeti törekvéseivel szemben megvívhatatlan végvára, — egyháza. Viszont, a magyar nemzeti állam törvényhozása és kormánya azoknak az egyházaknak (ev. ref. ág. ev., unitárius), a melyeknek tagjai vagy szinte teljesen tiszta magyarok, vagy a magyar állam nemzeti törekvéseinek csaknem példátlan előharczосai hivaik körében (ág. ev. luth.), azoknak — mondom — nemcsak a jog, törvény és igazság szerinti állami támogatást meg nem adja, de sőt ezek közül is azt a részt támogatja aránytalanul jobban, a mely idegen nemzetiségű (erdélyi szász luth.) Vagyis, míg az idegen nemzetiségűek számára terhüknek levétele vagy könnyítése által és egyházuk ellenálló végvárainak folytonos építése által az életet és előhaladást megkönnyíti: saját törekvéseinek munkatársait és munka-műhelyét folytonosan és következetesen rontja,

hontja, ősi védképességétől megfosztja. Valóban, *a számok beszéde itt égrekiáltó váddá változik!*

És ez a vád nem alaptalan; de sőt eredményei ijjesztő mértékben mutatkoznak *a szociális rend bomlásában, a növekvő pauperismusban és kivándorlásban.*

Hogy mindez a romlás különösen az ev. ref. vallásu magyarok által lakott vidékeken pusztít: azt ezek után csak a vakság vagy a szántszándékos látni nem akarás tarthatja oki összefüggésben nem állónak. A nemzeti fejlődelmek patronátusa után, egymás után vesztette el a prot. s különösen ev. ref. egyház főuri pátronosait is, a hivei zömét képezett magyar középneemesség lábai alól lassanként kicsuszott a talaj. Csak Erdélyben az utolsó 30 év alatt több mint 40 millió korona értékű vagyonnal lettek szegényebbek a ref. egyház hivei. A teher folytonosan súlyosbodott s ma már csaknem elviselhetetlenül nehezedik a vállakra. Gondoljunk csak utána, mit jelent az, hogy a magyarországi ev. ref. egyház *20 kor.-nál kevesebb* állami adót fizető tagjai helyenként és egyenként 53 kor.-tól 118 koronáig emelkedő évi egyházi adót is fizetnek és hogy ilyen uton ez egyház 1'696 ezer koronát kénytelen hiveitől szedni?! Vagy micsoda socialis jelentősége van annak, hogy ugyanezen egyház a *0 állami adót fizető*, 250,000-nél magasabb számú ilyen hiveitől oly összegű egyházi adót kénytelen szedni, a melynek maximuma helyenként egyegy személy után évi 40—60 kor. és ilyen adóban tagjaitól 500,000 koronát szed, a mellett, hogy ezeknek leggyakrabban még természetbeli szolgáltatmányát is igénybe veszi?!

Lehet-e már most ily körülmények közt csodálkozni azon, hogy évről-évre növekszik a statisztika szerint azoknak száma, a kik ez egyházat *az egyházi-adó miatt hagyták oda* s lesznek vagy a szekták tagjaivá, vagy egyházát elhagyva elhagyja hazáját is s *megy idegen országba, saját hazájából, hol a magyart és magyarságot, mintha tervszerű politikával igyekeznének megsemmisíteni!*?

Vagy nem erre kell-e gondolnia a magyar református embernek, midőn legközelebről is *a nem kath. lelkészek fizetés-kiegészítésének állami törvénye* olyan módon alkottatott meg, hogy a míg a majdnem semmi rendszeres adózást nem teljesítő gör. keleti oláh papja a közjövedelmekből, — melyhez tehát a református magyar is járul és pedig vagyona után még mindig tekintélyesen nagyobb összeggel, mint az oláh — megkapja ugyanazt az összeget, mint a magyar református papja, a nélkül, hogy amannak terhe bármivel is növekednék, emennek már rogyásig súlyos terhe bármivel is csökkenne, s a mely művelet végeredményében azt jelenti, hogy *az oláh papok fizetés-kiegészítésének egy részét is a magyar református ember fizeti meg?*!

Vagy nem ezt bizonyítja-e egy másik példa is. Megindul az elemi népiskolák államosítása.

Az állam kimondja, hogy itt felekezeti népiskolákat nem segélyez. Minden felekezet huzódik iskolája államosításától, csak a magyar ref. egyházban hirdetik, hogy nekünk nem kell a magyar államtól idegenkednünk. E jelszó alatt igen-igen sok iskoláját átadja az államnak összes vagyonával és sokhelyt tulajdonjoggal és a mikor a magyar ref. egyházat megfosztotta egy csomó iskolájától akkor a más felekezetek és idegen nemzetiségű egyházak iskoláit segélyben részesíti, színvonatra emeli.

Mindezek után kérjük: *ki az üldözött ebben az országban, ha nem a magyar és a magyar állam támogatója!? S ki az, a magyar közül is, kit mintha anyagilag és gazdaságilag tervszerűen maga a magyar állam kormányok és törvényhozás akarna üldözni, elnyomni, kiirtani!? Ki ez, — ha nem a magyar protestáns és legkiválti a magyar református?!*

S ily körülmények közt, a harcot így előkészítve, a fegyvereket ily pompásan kiosztva, milliók alakjában vértet s damaszкуси aczelt az egyiknek, mezitelenül fakardot a másik kezébe: a magyar állam és törvényhozása, most már birokra bocsátja a magyar protestántizmust minden ellenségével, az elfogulatlanság látszatával, egyik pártjára sem állva: és pusztulása felett majd sajnálkozását fogja kegyesen nyilvánítani.

Arra nem gondol, hogy a magyar protestántizmus halálát biztosan fogja követni a magyar államé.

Ettől azonban megment a jó Isten talán. Édes anyák: hazánk kezéből elfogadtuk a sujtó csapásokat is, s míg eltűnkre nem tört, nyögve s sirva bár, de gyermeki alázattal türtük hóbortját s adtuk oda neki mindenünket. Hanem ha életűnkre tör: meg kell fogni kezét s törvényes születésűnk keresztlevelével s ennek legutóbb beállított példányával: az 1848. XX. t. cz.-kel kényszeritenünk kell szülői kötelességei teljesítésére.

(Folyt. köv.)

Nagy Károly.
ref. theol. tanár.

Igazgatótanácsunk üléséből

Kolozsvár, 1901. október 30.

Elnökölt Br. Bánffy Dezső ehker. főgondnok. Jelen voltak: Zeyk Dániel főgondnok, dr. Bartók György, püspök, Kenessey Béla főjegyző, br. Bánffy Ernő, Lészay Ferencz, Sándor János, Herczeg Lajos, dr. Sárkány Lajos, Parádi Kálmán ig. tanácsosok, dr. Deák Albert ügyvéd, dr. Kádár János titkár, Deák József pénztárnok, Maksay János számvevő és Módy Elek jegyző.

Elnök aa. az ülést megnyitva, bejelenti, hogy br. Kemény Kálmán, főgondnok aa. táviratilag, Deésy Gyula, ig. tanácsos aa. pedig telephonice jelentették be a megjelenésben történt akadályoztatásukat. Szolgált tudásul.

Napirendre térve, előbb a kerületi közgyűlés elé terjesztendő darabok, azután a folyó ügyek nyertek elintéztést, az alábbiak szerint:

Az egytetemes konvent az egyházkerületek véleményét kérven a kántortanítói javadalmak megosztási arányára nézve, — kerületi közgyűlés után — beje-

lenten határoztuk, hogy ig. tanácsunk már 1893-ban tett intézkedést, melyet, csekély módosítással, ezuttal is elfogadásra ajánl. kérve egyuttal az egyet. konvent erélyes közbenjárását arra nézve, hogy nyugdíj alapjául a kántortanítók javadalmának kántori része is ismertessék el.

Ugyancsak az idei konvent jegyzőkönyvében foglaltatik utasítás arra nézve, hogy a nagyenyedi tanítóképző fejlesztéséről jelentést tegyünk. Minthogy azonban a folyó tanévben a kerületi közgyűlés idevonatkozó határozatai még végrehajthatók nem voltak ig. tanácsunk ez uttal jelentéstétel szükségét nem látja.

A theol. fakultás indokolt javaslata folytán a közgyűlés elé fogja terjeszteni ig. tanácsunk a legáció ügy rendezése tárgyában ezelőtt 6 évvel készített szabályrendeletet, ajánlva annak a gyakorlat által megmutatott hiányok kiegészítésével leendő megerősítését, hogy jövőre azok a visszaélések, melyek különösen a kihívások rendjén fordultak elő, elenyészzenek.

A lelkészképzési vizsgálatok határidejének megállapítására és az ezen határ időket elmulasztó jelöltekkel szemben követendő eljárásra vonatkozólag szintén a kerületi közgyűlés rendelkezését kéri igazgató tanácsunk.

A zilahi kollégium amaz indítványát, hogy a kollégiumi számadások jövőre tanévek szerint vezettetessenek, napirendről levétetni ajánlja ig. tanácsunk, mint hogy azt a többi kollégiumok sem pártolják s mint hogy különben is ez eljárás, a jelenlegihez képest visszaesést jelentene.

Ajánlattal terjeszti közgyűlés elé ig. tanácsunk a marosvásárhelyi egyházközségnek második főgondnoki állás szervezése iránti kérését, valamint a beérkezett egyházmegyei, kollégiumi és egyházközségi vélemények alapján ajánlani fogja a lelkészi könyvtárak szervezésének elvi elhatározását, a reformáció évfordulójának kötelező ünnepé tételét, illetőleg az ily irányú javaslatnak a zsinati tárgyak közé leendő előjegyeztetését és a papi nyugdíjintézet módozataira vonatkozó bizottsági javaslatnak elfogadását.

A miniszterileg kinevezett ref. kollegiumi tanárok és az egyházkerület közötti jogviszonyt szabályozó 1888. évi közgyűlési határozatot, előfordult eset alkalmából, nem találván ig. tanácsunk eléggé kimerítőnek: ennek pótlása iránt előterjesztés tételét határozta el, oly irányban, hogy a kollegiumi előljáróságok csakis három évi sikeres működés után ajánlhatók az ily tanárokat teljes egyenjogósításra.

Kovács Gábor és társai, volt körlelkészek abbéli folyamodását, hogy a központi nyugdíjintézetbe általuk befizetett tagdíjat és belépési járulékot részükre is visszautalja a közgyűlés, ig. tanácsunk nem ajánlhatja teljesítésre.

Ugyancsak elutasító javaslattal viszi ig. tanácsunk közgyűlés elé Bibó László, árapataki énekvezér aa. felfolyamodását.

Napirendre térést ajánlunk az udvarhelyi egyházmegye amaz indítványa fölött, mely a lelkészi özvegyi kegyév pontosabb meghatározását célozza, mert a kérdést majdan a zsinat lesz hivatva végleg rendezni.

Főt. Püspök aa. javaslata alapján kérni fogjuk a közgyűléstől a közszolgálati szabályoknak a kérvényezési eljárás során való megtartását is, mert számtalan anomália keletkezik abból, hogy ugy egyes egyháztagok, mint az egyházi testületek közvetlenül járulnak kéréssel a kormányhoz és országgyűléshez, valamint panasszal a világi hatóságokhoz.

Ezek után az esperesek és főjegyzők felesketésére, a gondnoki állások betöltésére, különféle bizottságok kinevezésére, illetve választására vonatkozó javaslatokat s végül a tárgysorozati javaslatot állapította meg ig. tanácsunk, áttérve azután a tárgysoron levő folyó ügyek elintézésére.

Közigazgatási bírósági minőségben döntött ig. tanácsunk Szalay Pál, harrói volt egyháztag felebbezése

fölött, indokainál fogva helybenhagyván az első fokú bíróság ítéletét, mellyel fellebbező a róm. kath. egyházba való átlépése előtti 5 évre eső egyházbér megfizetésére ítéltetett.

A jogügyi bizottság véleménye alapján utasította ig. tanácsunk a kerületi ügyvédet, hogy Relle Mátyás ellen még fennálló 11000 koronás követelés behajtása érdekében minden lehető lépést tegyen meg.

Az egyetemes konvent 70 jkvi. sz. határozatával elrendelvé az összes elemi iskoláknak fokozatosan 6 osztályúvá leendő fejlesztését, ennek eszközölhetése céljából rovatos kimutatásokat küldött szét ig. tanácsunk a vonatkozó adatok összegyűjtése végett.

A kolozsvári és marosvásárhelyi kollégiumi tanárok bejelentett mellékfoglalkozásait engedélyezte ig. tanácsunk.

A marosvásárhelyi kollégium indokolt előterjesztése folytán fölterjesztést intézett ig. tanácsunk a közokt. miniszteriumhoz, hogy kivételes jóváhagyást kérjen arra, hogy a gimn. I. osztályába ez évben 74 tanuló vétetett fel.

A nagyenyedi kollégiumi előljáróság fölterjesztésére megengedte ig. tanácsunk, hogy ebben az évben kivételesen négygyel több magántanuló leány-növendék vétessenék föl a tanító-képzőbe, mint a mennyinek fölvétele szabályzatilag meg van állapítva,

Hálás köszönettel vette tudomásul ig. tanácsunk Lészay Ferencz ig. tanácsos aa. ama nemes cselekedetét, mely szerint b. e. leánya nevére, 6000 korona, alapítványt tett a Szeretetház javára.

A deési ehmei tanács ajánlatára megengedett, hogy a dobokai papi állás egy évig üresen hagyassék a papiház renoválására fordítván az interkáláris jövedelem.

Az erdővidéki egyházmegye amaz indítványát, hogy lépések tétessenek a ref. felekezeti kántoroknak az orsz. tanítói nyugdíjintézetbe leendő fölvétele iránt, nem fogadta el ig. tanácsunk, mert a törvénnyel ellenkező dolgokat hasztalan kérnénk.

A m.-péterlaki egyházközségnek megengedett, hogy papi állomását egyelőre csak helyettes lelkésszel töltsse be az egyházközség károsodásainak megtérítésére használva fel az így megmaradó fizetés-részletet.

Helyeseknek találta és meg erősítette ig. tanácsunk a n.-enyedi egyházközség ügyviteli szabályait.

Örvendetes tudomásul szolgált a m.-vásárhelyi kebli tanács ama bejelentése, hogy báró Kemény Kálmán né öngyméltósága kegyes volt a szüknek bizonyult polg. leányiskola kibővítése céljából 2 új tantermet építtetni, felelősséget vállalva a 9000 koronát meghaladó építési összegnek társadalmi uton leendő összegyűjtése, illetve sajátjából való fedezése iránt.

Teljesen elárvult fiú gyermekek neveltetése iránt beérkezett kérések alkalmából föl hívást intézett ig. tanácsunk a kollégiumi előljáróságokhoz, javaslatot és véleményt kérve, hogy vajjon a már mindenütt életbe léptetett konviktusai intézmény segítségével nem lehetne e jógyekezetű árva fiúk nevelését biztosítani és ez uton őket anyaszentegyházunk számára megmenteni.

A szász-nyiresi egyházközség kérésére, megengedte ig. tanácsunk, hogy saját kepeváltó alapjából fölveendő 4500 kor. kölcsönnel tornyot építhessen.

A fölhozott ajánlatos indokok alapján, jóváhagyó tudomásul vétetett a széki ehmei közgyűlés amaz intézkedése, hogy Péter Antal, apa-nagyfalusi pap aát., 6 hónapra szabadságolta egészsége helyreállítása céljából.

Müller Béla, pénztári gyakornok aát, kifejtett szorgalmas működése alapján, kinevezte ig. tanácsunk a segédkönyvelői állásra végeleges minőségben.

A jogügyi bizottság véleményének meghallgatása után, utasította a kerületi ügyvéd aa, hogy a theol. fakultásnak és vizaknai egyházunknak Borosnyói L. Lajos ellen fennálló követéseit, per útján hajtsa föl.

A magyar macskási ehker. központi felülvizsgá-

latra küldött számadásaiban szabálytalanságok észleltek, miért is küldte ig.-tanácsunk számvevő aat. a helyszínére, az ügy tisztázása céljából.

Végül a menyői, kézdívárhelyi, m. baksai, nagydobai, m. frátai, nagy paczali építési számadások láttak el és a Mátyás-alap, székelyudvarhelyi egyházközség, szászvárosi egyház, valamint a szeretetház számadásai hagyattak jóvá és ezek után, az ülés, még néhány apróbb ügy elintézésével, bezárattott.

r s.

Egyházmegyékből.

I. A görgényi egyházmegyéből.

Egyházmegyénk rendes őszi közgyűlését f. évi okt. 11-én tartotta a zord esős idő miatt a tagoknak nem oly nagy résztvevésével, mint más kellemesebb időjáráskor: a lelkész aai. majd teljes számban voltak jelen, világiaknak nevezett atyánkfiai közül azonban sokan hiányoztak.

Közgyűlést megelőzőleg istentisztelet tartatott, melyen Imre Árpád abafájai lelkész aa. tartott igen tartalmas s szépen előadott alkalmi beszédet. Istentisztelet után Csekme Ferencz esperes aa. megnyitó beszédével vette kezdetét a közgyűlés, melyben az egyházi közéletünket s egyházmegyénket érdeklő események voltak igen szép sorba szedve. Megalakulás után Kovács István szászrégeni ujonnan választott lelkész és Hadnagy Károly ugyancsak szászrégeni új tanító aa. kebeleztettek be a szokott módon egyházmegyénkbe, mind kettőhöz szép s szíves beszédet intézvéen esperes aa, a maga s egyházmegyéi közgyűlésünk nevében. Ifjú, új erők nehéz munkatérén! Isten adjon kegyelmet jó munkájokra! Ezután közgyűlésünk tárgysorozatának derék része, esperes aának az 1900. évre vonatkozó s 1901. évben teljesített egyház vizsgálatokról olvasott érdekes összeállítású s tartalmas jelentése következett, mely egyházmegyénknek úgy nagy szellemi, vallás erkölcsi, valamint tekintélyes anyagi állapotát oly figyelemre méltó adatokban tünteti fel, hogy mivel ily szűkterű tudósítás keretében el nem fér. külön czikkelyben lenne érdemes e lap hasábjain közölni — Esperes aa. jelentése után ifj. Kiss Lajos főjegyző aa. olvasta gondosságra törekvő összeállításban az egyházmegyei tanácsnak s közigazg.-bírósnak működéséről szerkesztett kimerítő jelentését, mely hív képet mutat tanácsunk munkájáról s azon nagy céljáról, hogy anyaszentegyházunk érdekeiben a törvény külső betűjének alkalmazása mellett tekint a nagy, a belső törvényre is. — Azután a tanügyi jelentés olvastatott, majd az egyházmegye 1902. évre vonatkozó költségeloirányzata fogadtatott el s ennek keretében az egyházmegyei daloskör felsegélésére papok, tanítók s egyházak rovatából előállított segély pénz előirányzata. Felterjesztettek a megállapított sorrendben a konventi segély iránt beterjesztett kérvények s habár tudta közgyűlésünk, hogy jövőre csak korlátozott számban s nagyobb összegekben, ad a főt. konvent segélyt, mégsem útasíthatott el egy folyamodó egyházat sem, hanem csak a sorrend megállapításával tett különbséget köztük közgyűlésünk Felkérésre továbbá ifj. Vályi János u. szentpéteri lelkész aa. tartott szabad előadást a cheque és clairing rendszerü s a kir. posta takarékpénztárak útján eszközölhető egyházi pénzkezelésről, mely egyik filiálé egyházában be van vezetve. ifj. Vályi János aának ezen tanulságos s egyházaink pénzkezelési nehézségeit elenyésztetni hivatott rendszer ismertetéséért közgyűlésünk köszönetet szavazott; mi az érdekelték pedig felkérjük, hogy ezen téren folytatott tanulmányait ismerse e lapban, hogy a kik előtt e dolog nem eléggé ismerős s a kik előnnyel használhatnák e kezelési rendszert, egyházaik javára bevezethessék. Felirat szerkesztését határozta el végül közgyűlésünk a főt. egyházker. közgyűléshez,

hogy az 1848. évi XX. t. cz. különösen 3. és 5. §-ának végrehajtása tárgyában indítson mozgalmat s azt a törvény életbeléptetéséig tartsa napirenden. Pár kisebb alakosság elintézésé után közgyűlésünk kimerítvén tárgysorozatát esperes aa. záró szavai után ama tudattal oszlott szét, hogy anyaszentegyházunk érdekében végzett munkáink a nagy cél felé törnek. Isten legyen velünk!!!

II. A széki egyházmegyéből.

E b. lap olvasóit széki egyházmegyénk folyó évi szept. hó 17. és 18-án Szamosujvárt tartott *Egyházi értekezleti- és rendes közgyűléséről* akarom értesíteni.

1. Egyházi Értekezetlet.

Értekezleti gyűlésünkön az elhunyt s egy pár túlkoros lelkész társunkat leszámítva széki egyházmegyénk papsága csaknem teljes számban megjelent. Fájdalom az elmaradtak között volt Értekezletünk most egy évi átalakulása alkalmával megválasztott elnöke, Ujvári Cz. József egyházmegyénk köztiszteletben álló s pontos kötelesség érzetéről, lankadatlan munkásságáról ismert közügyigazgatója is. Helyette az elnöki tisztelet *Gyárfás Albert* alelnök töltötte be, szomoruan jelentve, hogy értekezletünk egyházi elnöke, Ujvári Cz. József mindnyájunk fájdalmára hosszabb idő óta tartó betegsége miatt nem jelenhetett meg s érezvén állapotának súlyos voltát s ezen állapotának elnöki tisztére is kiható következményeit, hozzá intézett levelében elnöki tiszteletéről való lemondásának bejelentését s annak elfogadását kéri; mert, úgy mond: lelkiismerete tiltja oly tisztség megtartását, melyet — testi betegsége miatt — legjobb akarat mellett sem tölthet teljesen be.

Értekezletünk részvétellel értesült még e tisztében egy rövid év leforgása alatt betegeskedése miatt érdeket nem szerezhett elnökének állapotáról; de, mert ismeri munkabíró erejét s bízik Istenben, hogy egészségét visszaadja, lemondását nem fogadta el, s erről, valamint személye iránti ragaszkodó szeretetéről j. könyvi kivonatban értesíteni határozta őt.

Az Értekezlet megnyitása után a tagok számba vétettek, a megelőző Értekezlet j. könyve felolvasatott és hitelesített. Értekezleti pénztáros jelentése szerint az Értekezlet vagyona 215 k. 81 f., azaz 96 kor. 14 fillérrel több, a mennyit a volt papi-értekezleti pénztáros folyó ülésen megtett jelentése szerint átszolgáltattott.

Az egyházkerületi Értekezlet folyó évi május 30—31-én Székely-Udvarhelyen hozott határozata szerint ezután csak egy értekezleti tagdíj lévén, e sorok írója, mint értekezleti jegyző teszi meg Alapszabályaink megfelelő módosítását célzó két rendbeli indítványát, melyek elfogadtatván, a megerősített Alapszabályok 200 példányban leendő kinyomatására s szétosztására kér és kap felhatalmazást

Tudomásra jutván, hogy az egyházkerületi Értekezlet közgyűlésére meghívó az egyházkerületi igazgató választmány világi tagjainak részére nem ment, az egyházkerületi Értekezlet ig.-választmányának figyelmé eme körülményre felhivatni határozatott *)

Ezt követőleg indítványoztatott, hogy Értekezletünk foglaljon állást az 1848. évi XX. t.-cz. végrehajtása tárgyában, mit Értekezletünk helyesl s fölhívja indítványozót formulázott indítvány beadására a következő napon tartandó rendes közgyűlésre.

Mellözve ezuttal is Baló Balint aa. értekezését az idő előhaladása miatt, még az alelnök, illetve ad hoc elnöknek az egyházi élet élénkítése, az egyháziasság felkeltése érdekében évenként bár egyszer-kétszer más-más helyen isteni tisztelettel egybekötendő összejövetelre vonatkozó indítványát fogadtuk el, felkérve indítványozót a szükséges intézkedések megtételére.

És ez az indítvány is a maga helyén volt; mert

*) Megnyugtathatjuk a széki egyh.-m értekezletet az iránt, hogy Meghívó az 1900. évi Évkönyvben foglaltató világi tagok mindenikének küldetett. Szerk.

fájdalmmal tapasztaltuk, hogy a világi elem alig néhányad magával volt Értekezletünkön képviselve.

Bizony, ha így nem teszünk, átvedlésünk daczára is csak papi-értekezlet maradunk. Szomorú, de való igazság, hogy a világi elem tisztelet a kivételeknek — az egyháztársadalmi élettel nem sokat törődik, vagy mondjuk, nem annyira, hogy mindennapi munkájától hosszabb időre és utra távozzék. Nevelni kell erre is az embereket, kivált a mi református népünket.

Azt mondták, nevelni kell erre is a mi népünket. Hogyan?! Tudja azt minden lelkészársam, s a ki nem tudná, megtanulhatja néhai Molnár Albert »Mit tegyünk« cz. javaslatából. Nem állítjuk, hogy minden pontja megvalósítható, de azt igen, hogy erős akarattal, igaz lelkesedéssel, lankadatlan munkássággal az abban kitűzött cél elérhető. Bele vezetni, foglalkoztatni kell a népet az egyház iránti szeretetben, tevékenységben, az egyháztársadalmi életben, hogy az második természetévé válják már az egyházközségi életben — és itt bizony a pap és tanító igaz buzgóságán, lelkesedésén fordul meg minden, — s ha itt a cél el van érve, az egyházmegyei és kerületi Értekezletek mind megannyi üdítő harmateseppek, magasabb forumok fognak szerepelni, melyeken népünk örömmel vesz részt.

De addig ott, hol ez nincs meg, fel kell keresnünk a népet koronként saját falujában, s érdeklődésének felkeltése által mintegy erővel megkedveltetni vele a lélek nemesebb italát, a Krisztus vallásának az ember egész életét átható, megszentelő munkásságát.

2. Egyházmegyei közgyűlés.

A következő nap 18-án d. e. 9 órakor vette kezdetét isteni tisztelettel egybekötve egyházmegyénk rendes közgyűlése. *Ifj. Jakabházi Dániel*, visai lelkész aa. tartott — buzgó imádkozás után — Pál ap. I. Kor. III. 11. v alapján szépen kidolgozott, mély érzéssel, lendületesen előadott s a Krisztus vallásának, mint az emberi boldogság fundamentumának örök voltát fejtegető beszédet. Ugy itt, mint az ezt követő közgyűlésen a világiak már szebb számban voltak jelen, élükön tek. *Gaal Gyula* áldozatkész főgondnok és a soha semmi egyházi ülésről el nem maradó tek. *Nagy Lajos* egyházmegyei tanács-bíró-főszolgabíróval.

Deesen az nap azon órában lévén az orsz. gyűlést bezáró kir. kegyelmes leirat felolvasása és a választások egbeszélése végett törvényhatósági közgyűlés, e miatt többen s ezek között gr. Wass Béla orsz. képviselő s buzgó tevékenységű főgondnokunk is elmaradni voltak kénytelenek.

A közgyűlés megnyitása, a tagok számbavétele s a tárgysorozat megállapítása után *nt. Somkeréki Miklós* esperes-elnök aa. a mult évi közgyűlés óta lefolyt

időre vonatkozó lelkes és nagy értékű jelentését olvassa. Jelentésének általános részében míg egyfelől örömmel említi fel, hogy nagy mértékben fellendült úgy a hiveknél, mint a lelkipásztoroknál az egyházunkhoz való ragaszkodás és buzgóság, minek következtében a közönyösség helyét az egyház ügyei iránt melegebb érdeklődés foglalta el, s elismeréssel adózik az egyes egyházak szellemi és anyagi előhaladása felett; addig másfelől méltó felháborodással sorolja elő a közoktatásügyi kormány kicsinyes, kételkedő és hazafias, nemzeti missiót tejesítő papságunkkal szemben teljességgel nem indokolt eljárásait a lelkészi kongrua megállapítása körül. Elítélően szól egyetemes konventünknek az „Erdélyi püspöki“ cím kérdésében követett eljárásáról, midőn azt — bár elismeri a miniszter eljárásának helytelenségét — csupa politikai oportunitásból félre teszi. Említést tesz protestáns egyházunkat ért több nemű sérelemről, s azon reményét fejezi ki, hogy egyetemes egyházunk a sok meghunyászkodás után végre talpra áll, s jogainkat érvényesíteni fogja.

Jelentésének az egyes egyházakat illető részben részletesen emlékezik meg az eléfordult bajokról s tett intézkedésekről, végül a „Szeretetház“-ra hívja fel támogató figyelmünket

A népesedési mozgalmakat a következő számok tüntetik fel: Lelkek száma összesen 23050. Született 900 gyermek. 142-vel több, mint a mult évben. Meghalt 634, az előző évinél több 105-el. Házasságra lépett 203 pár, a mult évinél több 35-el. Az egyházi áldást mind igénybe vették. Elválás nem fordult elő. Vallás változtatás folytán hozzánk áttért 16 egyén, tőlünk kitért 7. Konfirmáltatott összesen 533 növendék.

Közgyűlésünk a nagy fáradságról tanuskodó, gondosan összeállított esperesi jelentést figyelemmel és gyakori helyesléssel hallgatta végig, s végül esperes aának a minden irányba kifejtett buzgó munkálkodásáért elismerést és jkőnyvi köszönetet szavazott.

Az egyházmegyébe költözött új lelkészek: Jung Ferencz, Dobai Lajos és ifj. Jakabházi Dániel bekebelezése után Sófalvi Károly főjegyző teszi meg jelentését az *egyházmegyei tanács* ügy is mint közigazgatási bíróság mult évi működéséről, majd e sorok írója, mint *tanügyi elbado* egyházmegyénk még létező 14 felekezeti iskolájáról. Amott az egyházmegyei tanács sok irányu működést, hozott intézkedései véteték jóváhagyó tudomásul, emitt az általános tanítóhiány, az iskola épületek szűk volta, a tanulási kényyszer enyhe keresztül vitele miatt a tankötelesek 45%-nak iskolázatlansága kötötte le a figyelmet, s érdemelték ki az egyházmegyei tanács működését méltányoló elismerést.

(Vég. következik.)

Alsó-Ilosva.

Nemes Ferencz
ref. lelkész és egyhm. aljegyző.

TÁRGYA.

A reformáció.

Irta: *Kovács Desső**

Úgy tetszik nekem, mintha ez ünnepélyes órájában imádott egyházunk történetének egy magas hegyen állanék. Elöttem és mögöttem véghetetlen messziségekben, a mélyben terül el a világ. Legtávolabb, a hova a szem csak sejteni képes, a hol az ég lebuлл a földre, a titokzatos tenger határolja a látható világot. Az ismeretlen messziségből hullám-hullám után érkezik a parthoz s a tenger az összeomlott vízhegyek helyett megszűnhetetlenül újabb és újabb hullámokat

* Elmondotta a kolozsvári ev. ref. cellegium okt. 31-iki ünnepén.

küld partjaihoz. Errébb véghetetlen mezők, városok és falvak káprázatos sokasága, a dél olajfaerdői, észak fenyvesei és zord folyamai, havasok. És én egy tekintetre látom mindezeket.

A lelkemet megillető elmélyedés egy percében úgy tetszik nekem, hogy a mint testi szememmel átfogom e látható világot, lelkem tekintete előtt megjelenik az egész világnak története s engedi, hogy egyszerre lássam azt, a mi négyezer esztendő nagy idejét betöltötte.

Látom a régi időt, a melyet a történelem az ókor nevével illet.

Jellemét egyetlen vonásban fogom fel: nem ismerte Jézust.

Országok, világbirodalmak támadnak s vesznek el feneketlen erkölcsstelenségben. Vad és fanatikus hordák barangolják be a földet s vérbe és lángtengerbe fullasztják azt. Birodalomnak birodalom s em-

bernek az ember ellensége; gyilkosságok sorozatáról szól a történelem.

Nemes jellemeiben, felvilágosult szellemű nagy férfiakban nem szegény az ó-világ, de az emberek millióinak lelkében vak sötétség ül. Lucifer az Ember tragédiájában állatok tömegének nevezi és méltán. „...A tömeg a végzet... állata, mely minden rendnek malmán húzni fog, mert arra van teremtve. Már ma mentsd fel, új urat keres holnap magának.“ „Mély tenger a nép: bármí napfény sem látja át zömét; sötét leend az, csak a hullám ragyog, mit színe fölvet.“ E népet a sötétség s nyomor, mint Miltiades mondja, szolgává bélyegezte s a szolgaság vérengző eszközzé süllyesztette. Nem ismerte Jézust. A nap, a mely beküldje világosságát és melegét a tenger mélysegeibe, még nem jelent meg az égen.

Ezereknek és százezereknek világító bölcsek s proféták is születnek; csak az, a ki az emberek millióinak, az egész emberiségnek szívét ragadja meg s nemesítse meg édes tanításaival, a ki megváltja a milliárdokat a tudatlanság s erkölcstelenség, az állatiasság és szolgaság sötétségeiből; csak az várta még magára.

Az idők teljességének kellett eljönnie, az erkölcsi elaljasodás, a rettentő elzúllás szörnyű idejének, hogy megjelenjen nekünk a földön Jézus.

Alakja a béke volt maga a vad háborúk és orgiák között; ruhája a tisztaság a szennynek közepette; élete a tiszta szellő a mocsarak párái között; tanítása fényes meleg sugár az éjszakában, a mely a menyből szállt alá, hogy világítson s melegével átjárja minden embernek szívét.

Ő nap, a ki feljött, hogy sugarai bevilágítsanak a tengernek sötét mélyébe is: az egész emberiségnek lelkébe.

Magasztos tanításait az új testamentum könyvei foglalják magukban: Istennek, a mi atyánknak gyermekei vagyunk, egymásnak testvérei: törvényünk egy van: a szeretet; célunk is egy: a tökéletesedés, legyünk méltók a mi atyánkhöz.

Péter apostol az orgiától megundorodott Ádámnak, miközben rámutat a feslett Róma ellen támadó germán seregekre, e szavakat mondja:

„Tekints körül. Az elkorcsosult föld újra kezd születni. E medvebőrös barbár harczfiak,

Kik üszköt vetnek fényes városokra,
Kiknek lova mult századok vetését
Tiporja el s istállót elhagyott
Templomfalak közt léli, új vért hozand
Az elsilányult, megfogyott erekbe
S kik a circusbán hymnust énekelnek,
Míg a bósz tigris keblőket kitépi,
Új eszmét hoznak; a testvériséget...
Legyen hát czélod: Istennek dicsőség,
Magadnak munka. Az egyén szabad:
Ervényre hozni mind, mi benne van.
Csak egy parancs kötvén le: szeretet.“

S megjelenik előttem sötét századaival az a félezer esztendő, a melyet középkornak nevez a történelem. Jézusnak egyszerű és magasztos tudományát e kor emberei megérthetlenné és silány szertartások ismeretivé teszik. Az Isten és az ember közé, az atya és gyermek közé, közbenjárókul a szenteket állítják, és a szentek meg az emberek közé közbenjárókul betolakodnak a papok. Az Isten számolya elé a szenvedő ember kérését csak a szentek, a szentek elé csak a papok közvetítésével terjesztheti a jó Isten helyett a gyarló és tudatlan pap elébe. Jézus megtanított arra, hogy Isten elébe járulva neki magának mondjuk el az áhitat csendjében és magányában azt, a mi fáj és töle vegyük a vigaszt, a bocsánatot. És a középkor egyháza arra kényszerített, hogy ne az Istennek, hanem a papnak tárjuk fel szívünket: annak gyónjuk a fülébe bűneinket. Ő kieszközli a bűnbocsánatot! Minő silány cserére kényszerült az ember! A kor végén, a XVI. században annyira süllyedt az

egyház erkölcstelensége, hogy a bűnbocsánatot pénzért lehetett megvásárolni. Az egnáz bölcsei kiszámították, hogy a szentek fölösleges jócselekedeteket is tettek (fölszemes jócselekedeteket!) s ezekből — a kinek kevés volt ilyen, — jó pénzért vásárolhatott magának.

Igaz, hogy a pénzt nem a szentek vették föl érte, hanem a közbenjárók.

De egyéb tekintetekben is felreismerte és elferdítette Jézus tanait az egyház.

Jézus azt hirdette, hogy az ember szabad; az egyház azt tanította, hogy az ember rabszolga; rabszolgája az egyháznak és a dogmáknak.

Jézus azt hirdette, hogy egymásnak testvérei vagyunk s egyenlők; az egyház tetteiből az látszott, hogy ur és szegény, hatalmas és a nyomorult között különbség van.

Jézus azt hirdette, hogy a gyülekezetnek feje ő maga, az isten fia; az egyház azt, hogy a pápa.

Jézus azt hirdette, hogy az Isten megbocsát a megtérő bűnösnek: az egyház pedig megbocsátott a meg nem térőnek.

Jézus azt tanította, hogy Istent éleken és igazságban kell imádni; az egyház pedig máglyára hurcholta azokat, a kik így tettek; ő azt parancsolta, hogy az Istent czifra szertartásokkal, külsőségekkel kell imádni.

Jézus a mennyországot állította a bűnös ember elé, az egyház a purgatoriumot és a poklot.

Jézus vallása maga volt az igazság és a világosság; az egyház vallása pedig maga a hazugság és a babona.

A középkor jellemét is az adja meg hát, hogy milyen viszonyban volt az emberiség Jézus tanításával. Az ember megismerte Jézust, de félreismerte, tanítást elferdítette. Az áldásból átok lett így, a világosságból sötétség.

Az új kort megteremteni, Jézus tudományát, vallását eredeti egyszerűségébe és tisztaságába visszaállítani az embernek visszaadni szabadságát a gondolatban és a hitben: e nagyszerű világtörténelmi hivatást betölteni: küldetett a reformáció.

Luther Márton volt az az erkölcsös, felvilágosult és bátor ember, a ki a nagy munkát, Jézus vallásának visszaállítását, döntő lépéssel vitte előre. Ma, október 31-én van 384 esztendeje, hogy a wittenbergi vártemplom tölgyfakapuja megdőrdült kalapácsütéseitől e hatalmas embernek. 1517. október 31-én szögezte fel e templom kapujára 95 tételét, melyekkel megtámadja az erkölcstelen egyházi üzemeket s hirdeti a tiszta Jézusi vallást.

A világ történetének új korát nem Amerika felfedezésétől kell számítanunk, hanem a reformáció elterjedésétől. Amerika felfedezése adott az emberiségnek egy új földet, adott kincseket Európának, de a reformáció az emberiség gondolkodását változtatta meg. Amerika csak a föld alakjáról alkotott balvélemény. Általozta meg: de a reformáció az emberiség egész gondolkodását átalakította. Amerika felfedezése csak egy új világrésszel gazdagította az emberiséget, de a reformáció egy egész új világgal.

A reformáció a világosság.

A szellemtől letördeli a százados bilincseket. Az embert megtanítja józanul gondolkozni; megtermékenyíti a bölcsészetet, utat nyit a szabad vizsgálódásnak, föllendíti a tudományokat. A középkor szörszálhasogató bölcsekedése helyébe behozza a szabad vizsgálódást: összetöri a babonát, a mely a tudományt fejlődésében akadályozta s vakító fénysugarakat lövel be az elfajult hitnek sötét tanai közé, melyektől a semmibe foszlik minden, a mi absurdum. A reformáció Jézus tudománya által a világ világossága.

A reformáció a szabadság.

Fölszabadítja az embert a dogmák nyügei alól. Parancsa: Ne azt hidd, a mit korlátolt elmével gyűléseken állapítottak meg az emberek, hanem hidd azt,

a mit lelked istene parancsol. Vizsgálj meg mindene-
ket s csak azt tartsd meg, a mi jó. A hit nem láncza
többé a léleknek, a mely a megcsontosodott dogmák-
hoz köt, hanem szárnya a léleknek, mely fölemel a
jóság és igazság Istenéhez.

A reformáció a világosság és a szabadság: a vi-
lág fáklyája. Ti vagytok hordozói.

El ne ejtsétek kezetekből; vigyétek előre Isten
nevében!

Különfélek.

Egyházkerületünk ez évi közgyűlése f. hó 9 én,
szombaton veszi kezdetét Vasárnap lesz az ifju pa-
pokat felavató ünnepélyes istentisztelet s a gyűlés vége
valószínűleg csak hétfőn estve. A közgyűlésen báró
Bánffy Dezső főgondnok ő nagyméltósága fog elnökölni.
— Isten áldása s a békeesség lelke nyugodjék a ta-
nácskozásokon!

Kovács Dezső kolozsvári kollegiumunkban a ma-
gyar irodalom tanára ref. emlékünnepi beszédét, me-
lyet az ifjuság ünnepélyén tartott, mai számunk hozza.
A gyönyörű beszéd hatása nagy volt az ifjuságra és kö-
zönségre egyaránt. Csak örvendeni tudunk s nem he-
lyeselnünk eléggé; hogy ily egyházi alkalmakkor nem
csak a vallás tanár, de épen mások is szólnak az
ifjusághoz. Hiszen mindnyájan az egyház harcosai
vagyunk. Így történt ez igen helyesen *Zilahon*, hol
Somogyi Jenő; *Sz.-Udvarhelyen*, hol *Gönczy igazgató*;
Maros-Vásárhelyen, hol *Bedőházi igazgató* tartották
az ünnepi beszédeket. Örömmel konstatáljuk ezeket!

Reformációi emlékünnepeinkről — fájda-
lom — egyenként részletes tudósítást nem közölhe-
tünk térszűke miatt De meg kell emlékeznünk egy
pár követendő példáról. Így: legtöbb kollegiumunkban
szünnappal ünnepeltek; a fennebb említettekben túl a
n.-enyediben *Zayson János*, a s.-sz.-györgyiben *Tár-
kányi György* vallás tanárok tartottak beszédet. *S.-
Szt.-györgyi*, *M.-vásárhelyi* egyházainkban az ünnepé-
lyes istentiszteleteken kívül *egyházi estélyeket* is tartot-
tak, mint értesülünk igen szép sikerrel. Nagy-Enyeden
nem nagy számu, de intelligens közönség és az egész
koll. ifjuság előtt (jövőre reméljük ott lesznek az
összes iskolák ref. növendékei!) *Jancsó Sándor* imája
után *Nagy Károly* kolozsvári theol. tanár mondta az
ünnepi beszédet. *Brassóban Péchy Árpád* lelkész ren-
dezett évek óta megszokott szép ünnepélyt s külön
ifjusági ünnepélyt is. A legmelegebben ajánlhatjuk,
azt a kolozsvári gyakorlatot, hogy a tanuló ifjuság
számára külön ifjusági istentisztelet rendeztessék. —
Követésre méltó példa a sz.-udvarhelyi egyh. megyéjé,
hol okt. utolsó vasárnapján minden egyházban meg-
tartott ünnepélyes istentiszteleteken kívül, az egyházi
értekezlet fiókkörei okt. 31-én egy-egy főponton tar-
tottak szép sikerű ünnepélyeket s osztottak ki vallásos
iratkat. Külön tudósítást kaptunk a *bögözi-ről*, me-
lyet jöv. számunkban adunk. Csak lelkesen — előre!

Jancsó Sándor n.-enyedi lelkésznek lapunk által
már jelzett, külföldi híresebb szónokok művei után ké-
szült „*Egyházi beszédek*“ cz. prédikációs kötete a na-
pokban jelent meg a könyvpiaczon. A csinos kiállítású
kötetben 20 ünnepi és alkalmi, 10 közönséges prédi-
káció foglalatik. Még alig lapozhattuk át, de már is
igazolva látjuk a boldogult *Moinár Albert* ajánló sorai
é passzusát: „Jancsó iróinak eszmevilágában ottho-
nosan mozog, kifejező erővel ír, szóval és tollal ren-
delkezni tud. Dicséretes munkát végzett s munkája
termékenyítőleg fog hatni.“ — Vaj' fog-e? Hány lel-
késztársunk könyvtárában fogunk rátalálni? Megér-
demli, hogy ott legyen mindenütt. A benne felhalmo-
zott gondolatgazdagság, hit és szónoki stíl, csak termé-
kenyítőleg és fejlesztően fog hatni mindenkire. Addig
is míg részletesen ismertethetnők: ajánljuk az érdeklő-
dők figyelmébe. *Ára füzve 4 korona. Kapható a*

kiadónál: Stein Fános könyvkereskedésében Kolozsvárt.
A szerzőnél nem.

A következő művek megjelenését — bírálatukra
csak később szoríthatván tért — jelezzük: 1. *Gyűjte-
mény* a magyarországi református egyház megújítandó
Énekes könyvéhez Kiadja: *Fejes István*, az egyetemes
énekügyi bizottság elnöke. Sárospatak 1901. Ára ?
Kapható: ? — 2. *A pápai ev. ref. főiskola könyvtá-
rának Katalógusa* és rövid története. Készítette *Bor-
sos István* könyvtárnok. Pápa 1901. Ára: ? Kapható: ?
— 3. *Egyházi Beszédék* írta *Peti Lőrincz* büros váradí
ev. ref. lelképásztor. I. kötet. *Ára 3 korona* Szerző
tulajdona. Nyomt. Csurgón 1901. — 4. *Biblia-ismer-
tetés szent történetekkel*. Gimnáziumok, polgári fiú- és
leányiskolák I és II. o. számára. Írta *Fülöp József*
körmenti ev. ref. lelkész. Ára kötve 1'20 kor. Szerző
sajátja. — 5. „*Levelek a jezsuiták erkölcsstanáról.*“ *Dr.*
Fürdő István sárospataki theol. tanár. Ára 1 50 kor.
Budapest 1901 Kapható szerzőnél Sárospatakon.

Alapkő letétel A *nagysármási* ev. ref. egyházköz-
ség templomának alapköve 1901. szept. 29-én ünnepélye-
sen letételezt; az alapkö üregében elhelyezett *emlékirat* kö-
vetkezőleg szól:

„Isten dicsőségére és az idetelepített ev. ref. hívek
lelképületére ezen templomot *dr. Darányi Ignác* földmi-
velésügyi m. kir. miniszter ő nagyméltósága a földmívelés-
ügyi tárca terhére *negyvennégyezer korona* költségelő-
iránnyal építette A berendezésre, u. m. ülőszékek, ur-
asztala, elenodiumok, harangok (2, a néhai b. e. *Szász*
Domokos erdélyi ev. ref. egyházkerület nagyérdemű püspöke
által ajándékozott kis harang mellé) orgona, toronyóra, kü-
lön költségelőirányzatban megajánlott összeggel együtt. *I.*
Ferencz József császár és apostoli magyar király dicső
uralkodása; *Szell Kálmán* m. kir. miniszterelnök; *dr.*
Bartók György, erdélyi ev. ref. püspök; *br. Bánffy Dezső*,
m. kir. főudvarmester; *br. Kemény Kálmán*, cs. és kir.
kamarás; *Simó Lajos*, vaskorona rend tagja; *Zeyk Dániel*,
főispán; *gróf Bánffy György*, m. kir. főajtónállómester,
cs. és kir. kamarás, egyházkerületi főgondnokok; *Somkerekői*
Miolós, esperes idejében.

Az egyházközség tisztviselői: *Dobay Lajos* ev. ref.
lelkész, *Nagy Elek*, telepkezelő, inspektor kurátor, *Szász*
Dénes sz. gondnok, *Zsigmond József*, áll. tanító énekvezér,
Szilágyi Kálmán, *Kálmán István*, *Bálint József*, *Csőgőr János*,
Győrfi Dániel, *Erdélyi Dániel*, *Csizmadia János*, *György*
Sándor, id. *Császár Lajos*, *Kotormán Imre*, *Tőkés Lajos*,
Kisgyörgy Sámuel egyh. jegyző, presbiterek; *Berecki Mó-
zes* harangozó; ifj. *Sikó Márton*, *Pethő Gyula* egyháziak.

A *nagysármási* ev. ref. egyházközség 1900 ban szer-
veztetelt, mint körlelkészesség *Báld*, *Kis-Sármás*, *Nagy-
Czég*, *Kis-Czég* szorványokkal. A lélekszám: férfi nemen
521, nőnemen 514 együtt 1099.

Közli: *Dobay Lajos*, ev. ref. lelkész.

Hálás köszönet. A mezősámsondi ev. ref. egyház
temploma kijavítására és tornya megfedésére a következő
kegyes adományok folytak be: mélt. gróf *Bethlen István*
200 kor., id. *Jeney Lajos* 20 kor., id. *Szekeres József* 20
kor., *Kali Albert*, *Kiss István Ábelé* 5—5 kor., *Muzsnay*
Pál és *neje* 7 kor., id. *Szász Mihály* 4 kor., *Szikszai Mí-
hály*, *Pánczél Péter*, *Szekeres István* 3—3 kor., *Somogyi*
István, *Balogh Mátyás*, *Szikszai Márton*, *Kiss Albert*, *Nagy*
István ménesi, *Szabó József*, *Kiss József Mózesé*, id. *Kiss*
Mózes, id. *Balogh József*, *Szóllósi Lőrincz*, *Pánczél Sándort*
Szikszai István, *Budai Brúnczwné*, *Gagy Rebeka*, *Szomba*,
Mihály, *Zongor Gyula*, *Pánczél Lajos*, id. *Pánczél Mihály*,
ifj. *Balogh József* 2—2 kor., *Balogh György*, *Szikszai János*
Fazakas András, *Somodi István*, *Borbély Sándor*, ifj. *Balogh*,
István, *Lőrincz Sándor*, ifj. *Kiss Lajos*, *Balogh János*, *Szik-
szai Sándor*, *Nemes Ferencz*, id. *Balogh István*, id. *Pánczél*
Mózes, *Fodor Mihály*; *Szóllósi József*, *Balogh Ábel*, *Fodor*
Sámuel, *Sárkány Ilona*, *Nemes János*, *Pánczél Márton*, *Gálfi*
Albert, *Sólyom János*, *Ferenczi Jánosné*, id. *Szász Péter*,
Szakács József, *Szász Albert*, *Aszhalós István*, *Weisz Ber-
nát* íz., *Kiss Mihály Dávidé*, *Fodor Mózes*, *Fodor Péter*

Gerendi Szász István, ifj. Kiss Mózes 1 — 1 kor., Lengyel Ferencz 50 fill., Szász Lajos Sándoré 40 fill., Szász János 60 fill., Farkas János 40 fill., Szöllősi András 40 fill., id. Nagy István 40 fill., Harmath József 50 fill., Görgényi Béla 40 fill., özv. ifj. Balogh Mátyásné 40 fill. Midőn Istennek minden áldását kérem a buzgó adakozókra, egyszersmind fogadják Istennek dicsőségére hozott kegyes áldozatkészségükért mindyájan, úgy a magam, mint egész egyházközségem forró köszönetéi. Mező-Sámsond, 1901. aug. 10. *Muzsnay Pál*, ev. ref. lelkész.

A kiadóhivatal kéri azokat, kik az előfizetési összegekkel még hátrálékosok, hogy azt mihamarább be- küldeni sziveskedjenek. Eddig kötelezettségének az illetők fele sem tett eleget. 233 egyház életjelt sem adott magáról. A nyomdát kölcsönpénzből fizettük. E rendtelenség ellen kénytelenek leszünk komoly orvoslást keresni.

Hivatalos rész.

4490—1901.

FELHIVÁS

valamennyi egyházmegye nt. Elpereséhez, püspöki vizsg. alattú egyházak t. t. tanácsához és az összes kollegiumok m. t. elöljáróságaihoz.

Egyházkerületünk 1901 évi névkönyvei az év elején valamennyi egyházi testületnek megküldtén, felkérjük a fenn megnevezett hatóságokat, hogy azok árának kiegyenlítése képen folyó évi november hó végéig sziveskedjenek az alább közölt kimutatásban czimük után kitüntetett összeget egyházkerületünk pénztárába beszovaltatni.

Kolozsvárt, 1901. október hó 26-án.

Dr. Bartók György,
elnök.

Maksay János,
számvevő.

Kimutatás

az 1901. évi Névkönyvek árában az egyes egyházi testületek által befizetendő összegekből a 2 K. 20 fillér.

Vajda-Hunyadi ehm.	25 péld. befizetendő..	55 K. — fill.
Gyulafehérvári	15	33 K. — fill.
Nagy-Enyedi	35	77 K. — fill.
K.-Kalotai	39	85 K. 80 fill.
Szilágyszolnoki	64	140 K. 80 fill.
Deési	25	55 K. — fill.
Széki	38	83 K. 60 fill.
Nagysajói	13	28 K. 60 fill.
Görgényi	35	77 K. — fill.
Marosi	65	143 K. — fill.
Küküllői	37	81 K. 40 fill.
Nagyszebeni	16	35 K. 20 fill.
Udvarhelyi	51	112 K. 20 fill.
Erdővidéki	15	33 K. — fill.
Sepsi	38	83 K. 60 fill.
Orbai	13	28 K. 60 fill.
Kézdi	15	33 K. — fill.
Romániai	4	8 K. 80 fill.
Deési püspöki egyház	3	6 K. 60 fill.
Fogarasi	3	6 K. 60 fill.
Ilyefalvi	2	4 K. 40 fill.
Kézdivásárhelyi	3	6 K. 60 fill.
Kolozsvári	5	11 K. — fill.
M.-Vásárhelyi	3	6 K. 60 fill.
Nagy-Enyedi	3	6 K. 60 fill.
S.-Szt.-Györgyi	2	4 K. 40 fill.
Szászvárosi	3	6 K. 60 fill.
Sz.-Udvarhelyi	2	4 K. 40 fill.
Kolozsvári theol. fak.	1	2 K. 20 fill.
Nagy-Enyedi koll.	1	2 K. 20 fill.
Kolozsvári koll.	1	2 K. 20 fill.
Maros-Vásárhelyi koll.	1	2 K. 20 fill.
Sz.-Udvarhelyi koll.	1	2 K. 20 fill.
Zilahai koll.	1	2 K. 20 fill.
Szászvárosi koll.	1	2 K. 20 fill.
S.-Szt.-Györgyi	1	2 K. 20 fill.
Összesen	580	1276 K. — fill.

1666—1901.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi evang. reform. egyházkerületben, az erdővidéki egyházmegyéhez tartozó *olaszteleki* IV oszt. egyházközség lelkészi állomására pályázat nyitattik.

Javadalom: 1. Kényelmes, új lakás gazdasági épületekkel és veteményes kerttel.

2. Kánonika haszonélvezete, melynek öt évi átlaga 40 korona.

3. Az egyház pénztárából negyedéves előleges fizetéssel 815 korona 40 fillér készpénz.

4. Fizetés kiegészítés az államtól 384 korona 60 fillér. Ezen felsorolt fizetésekért mindenféle szolgálat (esketés, keresztelés, temetés, anyakönyvi kiadványok elkészítése) díjmentes, azaz nincs semmi névvel nevezendő stola.

A pályázati határidő 1901. november 28.

A kellő okmányokkal felszerelt folyamodványok nt. *Kövér András esperes urhoz adandók be Középajtára, u. p. Nagyajta.*

Kolozsvárt, 1901. okt.

Dr. Bartók György,
erdélyi ev. ref. püspök.

1704—1901.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben az erdővidéki egyházmegyébe kebeleztetett száraz-ajtai énekvezér-tanítói állásra ezennel pályázat nyitattik.

Javadalom: 1. Tisztességes lakás gazdasági épületekkel, veteményes és kaszáló helylyel. 2. 800 kor. félévi vagy negyedévi előleges részletben az egyház pénztárából a kepetőke kamatjából. 3. 80 kor. tandíj az egyház pénztárából félévi utólagos részletben. 4. Kanonica, mely áll 4 hold szántó- és 6 hold kaszálóból; évi haszonbéri összeg: 184 kor. Ezt mivelleti haszonélvező, adóját fizeti az egyház. 5. 8 kor. 24 fill. kegyhagyományi kamat. 6. Stola: temetésért, ha pappal temet. 1 kor., papnélkül 40 fill. Kepező férfi vagy nő temetéséért stola nem fizetetik.

Összes jövedelem 1092 kor. 24 fill., melyhez nyugalmazott énekvezértanító halála után 200 kor. járul és e mellett ötödéves korpótlék a tanítói állás után az államtól.

Kötelesség: minden, ez állással járó énekvezéri és tanítói teendők végzése; konfirm. növendékek tanítása az énekben és továbbá énekhar szervezése és az egyház jegyzőségének viselése. Lelkész akadályoztatása esetén, annak helyettesítése.

Pályázati határidő: 1901. év nov. 28.

Kellően felszerelt folyamodványok Nt. *Kövér András esperes aához küldendők Középajtára (u. p. Nagyajta).*

Kolozsvárt, 1901. november hó 5-én.

Dr. Bartók György,
erd. ev. ref. püspök.

1676—1901.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a széki egyházmegyébe kebeleztetett *feketelaki* lelkészi állomásra pályázat nyitattik.

Javadalom: gazdasági épületekkel, kerttel ellátott tisztességes új lakáson kívül 1. 13 hold 636 □ öl szántó és kaszáló és 12 hold közlegelői jog haszonélvezete, melyeknek értéke 72 korona. 2. Termények, melyek állanak szalmás gabona, törökbuza, zab, bor és tűzifa, értéke 276 kor. 90 fill. 3. Munkabéti szolgálat 45 kor. Stola 11 kor. 20 fill. Ezekhez járul az 1200 koronáig véglegesen megállapítva 794 kor. 90 fill. államsegély.

Pályázati határidő november 28.

Minősítvénnyel és szolgálati bizonyítvánnyal fölszerelt folyamodványok *Somkerekéi Miklós esperes afiához* küldendők *Székre (Szolnok-Dobokamegye.)*

Dr. Bartók György,
erdélyi ev. ref. püspök.

ERDÉLYI PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV. REF EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, theol. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve
küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 2. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre..... 12 kor.
félévre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

„Zsinatunk legfontosabb teendői.“*)

A felső borsódi pontok.

Ébresztő szélnek zendülése járja át hazánknak az evangéliumi protestáns hit követői által lakott téreit és völgyeit. A hol egykor az evangéliumi tisztult hit magvai fogékony talajra találtak: most mindenfelé az új élet megpezsdülésének jeleivel találkozunk. Lelkészi és egyházi értekezletek, egyházmegyék és egyházkerületek, alsóbb és felsőbbfokú, társadalmi és hivatalos egyházszervezetek fürkésző kutatással keresik az eszközöket, melyek által a reformált Sionnak bástyái olyan állapotba hozassanak, hogy a modern idők nagy tűzpróbáit is diadalmasan kiállhassák.

De hát mi rázza fel, mi hívja különös küzdelemre napjainkban az anyaszentegyház hű fiát? A veszély, mely kívülről és belülről fenyeget. Az a veszély, mely a nemes czélusabadelvű törvényhozásban felszabadította a sötétség hatalmasságait is és ezek emberi gyarlóságok kihasználásával izennek hadat a világságnak és az Anti-Krisztus földi hatalmában akarják eltorzítani a Krisztusnak nem e világból való országát. Bármennyire is eltölti lelkünket a világosság kiolthatatlanságába vetett hit: még sem kicsinyelhetjük ez ellenséges felvonulást. Meg kell gondolnunk, hogy az emberiségben még mindig a gyarlóság az erősebb és a ki erre támaszkodik, annak kezében vannak a külső sikerhez a biztosabb eszközök.

A külső ellenség bármily erős támadásánál komolyabb következményű lenne a belső veszély, mely az ellenállás képességét töri meg. És merné-e valaki kétségbe vonni, hogy ez a veszély is ólalkodik anyaszentegyházunk körül. Bizony nem mondhatjuk alaptalannak a felső-borsódi pontok bevezetésében elhangzó panaszt, habár ijesztőleg túlzottnak tartjuk is a diagnózis megállapítását.

(*) »Az 1848. XX. törvénycikk végrehajtásához« cz. folytatásos vezetőcikkünk a jövő számban fog bevégezni. Szerk.

„Nekünk úgy tetszik — hangzik a panasz — mintha hazai református egyházainkban ma nem volna meg az ős-erő, mely meg volt a hit nyitáskor, mely fenntartotta egyházainkat vész és vihar között s ezzel együtt megmentette, a történet tanúsága szerint, hazánk alkotmányát és szabadságát is. — Ugy tetszik, mintha az egyházzal és vallással való nem törődés útát találna híveink szívéhez. Ugy tetszik, mintha az ellenség részéről nagy erővel megindított küzdelemben mi húznók a rövidebbet, mivel a külső és belső sorvadás jelei mutatkoznak rajtunk.“

Megdöbbenőleg súlyos vád! Hallatára visszajedünk önmagunktól. S bizony kétségbeesés fogna el, ha e rettenetes vádra épen a felvetésben is nem ismernők fel a czáfolatot. Mi Istenországunk mustármagjának növekedését, — kovászának erjesztő működését, szóval: életet — és nem sorvadást — látunk abban a hol lelkesedő, hol töprengő tevékenységben, melyben anyaszentegyházunk hivatott tényezői keresik az újabb erőforrásokat.

Ilyen biztató életjelenségnek ismerjük fel annyi más mellett, a felső-borsódi lelkesítő értekezlet-, illetőleg egyházmegye azon kezdeményezését is, hogy az 1903-ban összehívandó zsinat teendői a közvélemény megnyilatkozásában úgy készítettnek elő, hogy az ezen alapuló alkotások anyaszentegyházunk fennmaradásának, erősödésének szolgáljanak biztosítékul.

Elismerés és köszönet illeti azért a felső-borsódi egyházmegyét a kezdeményező lépésért. Elismerés illeti, hogy kezdeményezésében nem új eszmék után kapkodás, hanem — saját kijelentése szerint — a közvéleményben évek során át felhangzott kívánalmak csoportosítása vezette. Elismerés illeti, hogy ily módon a zsinati teendők egyháztársadalmi meghányását-vetését, előkészítését jó idején napi rendre hozta. Bármennyire megnyugvással tekintünk is legfőbb törvényhozó testületünk bölcsességére: még sem tarthatjuk feleslegesnek ez előleges tájékoztatást. Mert a zsinat alkotásai csak úgy lehetnek a vallásos életre áldást hozók, terméke-

nyitók, ha kiindulási pontjukat épen a mindennapi élet szükségéinek, hiányainak megnyilatkozásából veszik.

Midőn azonban a kezünk alatti javaslatokhoz kívánunk szólni, előre bocsátjuk, — és meg vagyunk győződve, hogy ezt maga a javaslattevő felső-borsódi egyházmegye is megengedi — hogy hozzá adásokat, változtatásokat, sőt némelyek egész elejtését és újak felvételét is szükségesnek ítélünk.

1. Mindjárt az első pont ellen alapos kifogásunk van a maga egészében. »Az evangélium szerinti egységes református közszellem megvalósítása« érdekében a formások túlhajtását, a szellemnek formák által méltatlan megszorítását látnók ebben. E pont fő és lényeges tétele ugyanis az, hogy »a mint egy biblia és énekes könyv, úgy egy legyen minden használható népiskolai kézikönyv« (egész bizonyosra vesszük — bár meghatározva nincs — hogy a vallástanítási kézikönyveket kell értenünk) »Legyen egy a konfirmátiói kis káté«

Nézetünk szerint e kívánalomnak tételes törvénybe foglalása a protestáns szabadság szellemének megtagadása, a protestantizmus szelleme által megkövetelt folytonos haladás megakasztása lenne e téren. Mivé lenne így a gazdagnak különben is épen nem mondható — tankönyvirodalmunk és ennek sorvadása mellettmi biztosítaná a használható *egyet* a korral való haladását?

Épen nem találó a biblia egységére való hivatkozás. A biblia igen is egy, de ha abból a vallásos igazságoknak elvonását — a mi főképen a népiskolai vallástanítás anyaga — a zsinat tekintélye által akarjuk egységesen megállapítani: valóságosan a római tanba süllyedünk vissza, mely szerint a szent írást magyarázni, értelmezni, csak az egyháznak szabad.

És a mennyire ellenkeznek a kívánt intézkedés *elvéleg* a protestantizmus szellemével: épen annyira kivihetetlen volna annak alkalmazása *gyakorlatilag*. Nem azt értjük, hogy ezt az *egy* tankönyvet minden fokon a legjobbak közül kiválasztani ne lehetne — ámbár e tekintetben is egyéni nézetek oktrojáltathatnának az öszszeségre —, hanem azt, hogy mindenütt egy és ugyanazon tankönyv a «beiskolázás» felszámíthatatlanul eltérő viszonyai miatt sem volna felhasználható.

A mik pedig e pontban a főtétellel némi kapcsolatban még felhozva vannak, azok már természetüknél fogva újabb kodifikáció tárgyát nem képezhetik. Különösen oly vonatkozásban, mint a hogy a javaslatban van, a múlttal szemben méltatlanul vádaskodónak tűnik fel azon kívánalom, hogy intézeteink növendékei „képeztessenek erősebb vallásos szellemben *mint eddig*“ És tovább a tanítók és lelkészek gyakorlati irányú képzésére, és általában az iskolai nevelés vallásos és hazafias irányára serkentés a magyar protestantizmusnak lényegét alkotó *belső* törvényeit akarná írott törvényvel helyet-

tesíteni. Hogy pedig »minden egyházkerületnek *felső leányiskolája legyen*«: ez ismét oly kívánság, a melynek megvalósítására mindenik egyházkerület teljes buzgalommal törekszik, de a miben a zsinati törvénybe iktatás alig nyújtana valami segílyt.

A mi tehát e pontnak lényegét illeti: mi a népiskolai vallástani kézi könyvek használatára nézve a zsinattól épen bizonyos *felszabadítást* váránk. A mai gyakorlatban ugyanis nem ritka az az eset, hogy némely egyházkerületben vagy egyházmegyében *kizárólagosan* állapítatik meg valamely tankönyv használata. Ezzel szemben tehát épen a felszabadításra volna szükség. Természetesen úgy, hogy e szabadság szabadoságba ne mehessen át. Ezért megállapítandónak vélnők, hogy *a magyar ref. hitoktatók bármely népiskolai vallástani kézikönyvet használhatnak* (felszabadítás), *a mely akármelyik ref. egyházkerület által approbáltatott* (szabadoság elhárítása).

2. Nagyon szükségesnek tartjuk a második pontban kifejezett kívánalomnak minél teljesebb megvalósítását. Szerződésainknak a protestantizmus szelleméből folyó egyszerűsége mellett szinte megfoghatatlan, hogy miképen lehet oly sokféle eltérő formája, beosztása a különböző egyházak közistentiszteletének és más vallásos szerződésainak. A szokásos énekek egyik vagy másik nemének felvételében, vagy elhagyásában, az istentisztelet sorrendjében, a gyülekezet felállításában, vagy ülve maradásában, továbbá az úri szentvacsora kiosztásában, házasság-kötés körüli eljárásban és különösen a temetési szerződésokban oly sokféle és egymástól különböző szokás divatozik, hogy nemcsak a hívek találják nehezen bele magukat egy új gyülekezet istentiszteleti rendtartásába, hanem magának a lelkészeknek is különös figyelemmel kell után tudakozódnia a *helyi szokásoknak*, ha csak a szomszéd gyülekezetben végez is szerződést, nehogy valamiképen eltérő eljárása megbotránkozást szüljön. Mennyire visszás állapot ez épen a mi anyaszentegyházunkban, melynek elvei megkivánják, hogy az istentiszteletben a *hívek tevőleges részt vegyenek*. Nem emel-e ez elv érvényesülése elé gátat az a különbözőség, melyben a különböző gyülekezetek tagjai felnőnek és élnek? Első sorban természetesen minden gyülekezetünknek ugyanazon énekeket kellene használnia, hogy az éneklésben híveink mindenütt részt vehessenek.

Nagyon is sürgősen megoldandó tehát e kérdés *a közistentiszteletre és minden vallásos szerződésre egységes liturgia megállapításán által*.

Messze vezetne, ha a kérdés megoldásának apró részletezésébe bocsátkoznánk, de egy pár megjegyzés elől e tekintetben sem zárkozhatunk el. Nevezetesen nem mulaszthatjuk el különös figyelmébe ajánlani a zsinatnak az „Énekes Könyv“ egységesítő megújításának évek óta vajudó ügyét; a házasságkötés körüli eljárás egységes szabályozását; a keresztelési szerződésba a szülők, vagy legalább is a kereszt-szü-

lők ünnepélyes nyilatkozatának, fogadalmának, megállapítandó kérdésekre adandó feleletekben felvételét; és az egységes liturgia megalkotásánál érvényesítését azon formaságoknak, melyek az egyszerűség és tisztaság fölvetését nem sértik, de másfelől szertartásainkat az oly sokszor panasztól ridegségtől megóvják, a gyülekezetnek külsőség utáni vágyakozását a protestantizmus szellemének sérelme nélkül kielégítik.

A papi *egyenruha* megállapítása és használatának hivatalos ténykedéseknél kötelező kimondása, már csak azon következetlenség megszüntetéseért is kívánatos, hogy némely vidéken tényleg használatos bizonyos egyenruházat, máshol ellenben ilyennek árnyékával sem találkozunk. Ez állapotokkal szemben, ezek hallgatólagos fentartásánál akár az is kívánatosabb volna, ha általában különleges papi ruha használata tiltatnék meg s a lelkészek mindenütt a használatos polgári ruha viselésére útasíttatnának. Ez legalább bizonyos elvet fejezne ki, mely szerint: a református papság nem kívánja magát ruházata által a hívek egyeteméből kiválónak tenni. De hát ekkor a palást elhagyásának ötlete is nagyon közel kerülne. A sokféle eltérés miatti visszás állapotból tehát csak az az egy kibontakozás van, ha a *zsinat megállapítja és kötelező használatra rendeli a papi egyenruhát.*

3. 4. A harmadik és ezzel elválaszthatatlanul összefüggő negyedik pontban ismét a haladó idők elnémíthatatlan követelménye van kifejezve. Csekély jövedelemből, többnyire nagy család gondjait hordozó lelkészeink közül csak nagyon kevesen gyűjthetnek magánkönyvtárt. Könyvtárak használatához pedig ismét nagyon keveseknek van alkalmuk. Honnan merítsen ily helyzetben a lelkész olykor valami szellemi táplálékot? Hogy kísérje figyelemmel, ha nem is az általános (bár erre is feltétlenül szüksége volna), legalább a szaktudománynak vívmányait? És hogy ne merüljön el — a mire a megélhetés gondjai is nógatják — egészen az anyagi foglalatosságokba, mikor szellemi foglalkozáshoz nincs semmi eszköz rendelkezése alatt? Minél tovább késik tehát a parochialis könyvtárak megvalósítása: annál tovább kell várunk, hogy a miveződés góczpontjaitól nagy számban távol, szétszórta munkáló lelkészi kar általános színvonala a kívánt magasságban álljon.

(* olytatása következik.)

Pásztor.

Püspöki évi jelentés.

Nagyméltóságú Elnök Úr!

Főtiszteletű Egyházkerületi közgyűlés!

A protestantizmus a tekintély hitével szemben mint vezérlő életelv az *egyéni* hitet állította föl; az egyesekben a lelki erők kifejtését sürgeti, az *egyén* erkölcsi újjászületését követeli; arra tör, hogy az *egyén* élete átalakuljon azon örökkévaló eszmények mintájára, melyek Krisztusban testet öltöttek, életében és halálában a világ fölött diadalmat vettek, hogy legyenek az

emberiség szellemi életének vezérlő hatalmai és általuk az egyének erőtelensége az egésznek munkájában nyersen megdicsőülést.

Azoknak a nagy feladatoknak a megoldása tehát, melyek erdélyi egyházkerületünk előtt állanak, nem kizárólagosan erre vagy arra, — egyikre vagy másikra tartozik, hanem együtt véve mindnyájunkra várakozik. Felelősök vagyunk mindannyian, de legfőbbképpen azok, a kiket örülök állított és vezetőikül hívott el az Úr.

E felelőség teszi kötelességemmé, hogy minden esztendőben, midőn a Főtiszt. kerületi közgyűlés tagjai anyaszentegyházunk ügyei fölött tanácsot ülnek és a végzett munkát számba venni öszszegyűlnek, megtegyem püspöki jelentésemet; számot adjak róla, miként sáfarkodtunk a reánk bízottakban; minő élet-tevékenységet fejtettek ki az egyesek és az egész; az élő hit hol sarkalta tette a lelkeket és hol lankadtak meg a tagok; milyen akadályokkal kellett megküzdeni és milyen reménnyel nézhetünk a jövő felé.

I.

1. Ebben az esztendőben *küküllői* e. megyénket kell vala meglátogatnom, a melynek megvizsgálása még a múlt évben ki volt tűzve, de — nem tőlem függő okok miatt — a vizsgálat megejtéséről akkor is és most is le kellett mondanom. A múlt évben ezen e.-megyénk helyett a Nagy-Sajóit látogattam meg, de az idén az értesítés, hogy a küküllői e. megye látogatását a tavaszi időre halasztam el, oly későn érkezett, hogy a szükséges előintézkedéseket egy másik e. megye meglátogatására megtenni már nem lehetett. Egyebekben, jelesen a püspöki és ig. tanácsi hivatalban igyekeztem a nekem adott erővel híven elvégezni a munkát, a melyet hivatalomnál fogva elvégezni kellett. Fölötte ítéletet mondani a Főtiszteletű kerületi gyűlésnek van joga. Az én tisztem, köszönetet mondani a *nagy*. *Esperesi* kar azon tagjainak és mindazoknak, kik az adminisztráció nem könnyű munkájában segítségemre voltak és kérni őket, hogy gyors és pontos intézkedésekkel erdélyi e.-kerületünkben a jó adminisztrációt megvalósulásra juttatni segítsenek.

Két templomot szenteltem föl: a kézdi e.-megyében a már régebben épült *maksai* és a n.-enyedi e.-megyében a *mező-nagy-csányi* 11.000 korona költséggel épített új templomot. Ezt azért említem meg, hogy alkalmat vehessek magamnak azon buzgó munkásság jelzésére, a melylyel mind a két helyen találkoztam. Különösen Mező-nagy-csánban a Tisza-család nagy és neműs áldozatkészségéről kell hálásan megemlékezni. Mert *Tisza Lászlóné* ő méltósága 2000 koronával, Mltsgos Zeyk Károlyné *Tisza Etelka* 600 koronával, Gr. Tisza Istvánné, *Tisza Ilona* szintén 600 koronával, Gr. Bethlen Pálné *Tisza Jólán* 400 koronával, Mltsgos Sándor Jánosné *Tisza Anna* szintén 400 koronával, együtt összesen 4000 koronával tették lehetővé, hogy csányi híveink temploma rövid idő alatt fölépüljön és a lelkészi lakás kibővítették.

Ezen áldozatkészséghez csatlakozott a lelkész *Péter Antal* ügybuzgósága, ki vándorútra kelve, pár egyházközség hívei közt 642 korona 73 fillért gyűjtött össze és a hívek 309 korona értékű közmunkája mellett ő maga 439 korona értékű fuvarozást végeztetett. Ugyane célra *Pap Gergely* körjegyző 200 korona, *T. Fodor Ferenczné* 390 korona összeget adományoztak.

E kegyes adományokért egyházkerületünk nevében is hálás köszönetet mondok.

A csányi egyházközségben örömmel tapasztalt hitbuzgóság és áldozatkészség azonban nem áll egymagára; sőt az *esperesi* jelentések egész hosszú sorát tüntetik fel azoknak az egyházaknak, a hol a hívek a lefolyt évben is meghozták az áldozatot.

Múlt évi jelentésemben 70,840 koronát mutattam ki, a mely az egyházmegyékben és püspöki vizsgálat alatt álló egyházközségeinkben „*Kegyadomány*” czímen összegyűlt. Most ugyanezen a czímen 110.000 koronát

meghaladó összeg hirdeti a hívek buzgóságát, az egyházak fokozott élettevékenységét.

Mult évi jelentésomben „szorgalmi jövedelem” czimen 40,002 koronát tüntettem ki, most 56 000 koronát meghalad ezen összeg. Így vált lehetségessé, hogy „Kepeváltó-alap” czimen a hívek nem lankadó buzgósága és egyesek nagyobb áldozatkészsége évek során keresztül 2,767,769 korona összeget hordott össze.

Az e. megyék közül aránylag legtöbbet építkezett a gyulafehérvári, a hol a magyar-igeni egyházközség templomát, mely a nagy tudású *Bod Peter* emléket hirdeti, restauráltatta és a papi lakást kijavította 20,000 koronát meghaladó összeggel, a melynek nagy részét *Bartók Dénes* lelkész fáradságot és időt nem kímélő buzgósága gyűjtött össze. *Nagyenvedei* egyházközségünk 20,000 koronára tehető összeggel templomát szintén restauráltatta.

Jelentékeny kepeváltó alappal rendelkezik a *görgényi* és *marosi* e. megye, mind a kettő 400,000-et meghaladó összeggel; az *erdővidéki* és *orbai* e. megye, mind kettő 300,000 koronát meghaladó összeggel. Ezek után következik a *n.-enyedi* e. megye 188,822 koronával, a *Széki* e. megye 176,949 koronával, a Szilágyszőlónoki 113,563 koronával, a *sepsi* e. megye 166,835 koronával, az *udvarhelyi* 90,085, a *küküllői* 68,933, a kolozskalotai 66,415 koronával.

A püspöki vizsgálat alá tartozó egyházközségeik közül *Kézdi-vásárhelynek* 173,077, — *Sepsi-Szentgyörgynek* 33,701, — *Nagyenvednek* 28,470, — *Ilyefalvának* 12,918 korona kepeváltó alapja van.

A lefolyt év alatt az e. kerületben összesen 7,195 korona *perselypénz* gyűlt össze. Aránylag a legnagyobb összeget, 720 koronával, a Rómániai e. megye érte el.

Engedje meg a Főtiszteletű közgyűlés, hogy e száraz számadatokkal még tovább is fárasztzam figyelmét és legalább megemlítssem — a hosszú sorból — azoknak neveit, kik nagyobb adományaikkal vettek részt istenországának építésének dicséretes munkájában.

A gyulafehérvári e. megyében *Báró Horváth Ödön*né, gróf *Rhédey Johanna* az *alvinczi* egyházközségnek 1000 korona értékű urasztali takarót ajándékozott. *Szászsebesből* egyik derék hívünk, *Szakács László*, ott szervezendő ref. egyház község céljaira, kerületünk pénztárába 20,000 koronás alapítványt tett le, a mely összeg munkás élete nemes gyümölcsének javarésztét teszi. — Oly tett, melylyel az egyszerű polgár magának ezen helyen maradandó emléket emelt.

A nagyenyedi e. megyében *Gróf Bethlen Sándor*, a magyar-gersei iskola helyiségéül 800 korona értékű telket ajándékozott és 3000 korona költséggel a csekély számú hívek részére imaházat építtetett *Földvárt* özvegy *Zudor Károlyné* orgona készítésre végrendeletileg 1000 koronát hagyományozott.

A görgényi e. megyében, *Udi Szentpéteren* *Gr. Bánffy Györgyné*, *Gr. Teleky Sámuel* és *Gr. Teleky László Gyula* 12,000 koronát meghaladó költséggel új papi lakot és tornyot építtettek.

A szilágyszőlónoki e. megyében *Délczeg Elek* a m-csaholyi egyházközségnek 2400 koronát hagyományozott.

A deési e. megyében özvegy *Deák Fózsefné* a magyarlápósi egyháznak 1000 koronát adományozott egyh. szükségekre. *M. Fodorháza*n *Irsai Fózsef* lelkész és neje 5 hold ingatlant adott az egyházközségnek.

A marosi e. megyében *Iszlai Sámuel* a magyarosi egyház részére 1200 koronán harangot vásárolt *Nagy Ferencz* és neje a mezőbándi egyházközségnek 12000 korona értékű birtokot hagytak kepeváltási célra.

A n.-szebeni e. megyében néhai *Gál Ferencz* a nagyszebeni egyháznak toronyórára 2000 koronát adott.

Az udvarhelyi e. megyében *Varga János* a parajdi egyházközségnek 1200 korona értékű ingatlant ajándékozott.

A sepsi e. megyében a *kisborósnői* egyházköz-

ségnek *Tompa Imre* 2200 korona költséggel új orgonát készíttetett és *Tompa Alberiné* 180 korona értékű urasztali készletet ajándékozott; az *Uzoni* e. községnek özvegy *Tóth Jánosné* 1600 korona értékű szántót és egy belső telket adományozott.

A kézdi e. megyében özvegy *Bakcsi Lajosné*, *Thamó Sára* az albisi e. községnek 2170 korona értékű orgonát készíttetett.

A püspöki vizsgálat alatt álló kolozsvári egyházközségnek *Högye Katalán* 2000 koronát hagyományozott. *M.-Vásárhelyi* egyházközségünk részére *Br. Kemény Kálmánné* ő nagyméltósága a lefolyt évben is 1600 koronát gyűjtött. — A nagyenyedi e. község templom alapja javára *Török Bertalan* (róm. kath.) országgyűlési képviselő 1000 korona alapítványt tett nagynénje *Pogány Tolikszéna* nevére.

Jelentésem igen hosszúra nyulnék, ha e névsort tovább folytatnám és felsorolnám mindazon egyesek neveit, a kik 100 koronát meghaladó, de 1000 koronán alól maradó összeggel áldoztak a szent ügynek. Forró köszönetet mondok ezeknek is, a kiknek nevei a püspöki jelentés mellékletén van a nemes adakozók sorába följegyezve.

E nagyelkü adományozókon kívül, kiknek e helyen az egyházkerület nevében is őszinte hálánknak és köszönetünknek adok kifejezést, röviden bár, de meg kell említenem azon e. községeket, a hol a hívek együttes buzgósága vitt nagyobb áldozatot az egyház oltárára. Ilyenek:

A vajdahunyadi e. megyében *Petrozsény*, hol a hívek 1210 koronát gyűjtöttek össze. A nagyenyedi e. megyéhez tartozó *Tóvis*, hol a hívek toronyórára 600 koronát gyűjtöttek. — A gyulafehérvári e. megyéhez tartozó *Benedek*, a hol a hívek róm. katolikusok támogatásával templomépítésre 1203 koronát hoztak össze. A kolozskalotai e. megyében *Kőrösfő* 1598-62 *K. Szentkirály* 1341-63; — *Zentelke* 1423-48 korona szorgalmi jövedelmet állított elé — A szilágyszőlónoki *Tasnád*, hol a hívek templomjavításra 8502 koronával rőtáltak meg magukat. A deézi e. megyében *Domokos*, hol templomjavításra a hívek 2000 koronát adtak össze. A széki e. megyében *Felőr*, hol az egyháztalagok önkéntes adakozás és önmegadóztatás útján 3358 koronát szerettek össze. A nagysajói *Naszód*, hol a hívek a templom felszerelésére 1200 koronát gyűjtöttek össze. *Holtmaros*: hívei 1362 korona szorg. jövedelmet állítottak elé. A marosi e. megyébe tartozó *Bede*, a hol a hívek orgonára 1400 koronát adományoztak. A küküllői *Maros-Ugra*, a hol a hívek rovatl és közmunka czimen 1500 korona áldozatot hoztak a torony és papi lak építési költségeinek fedezésére, *Szökefalván* a hívek buzgósága 1317 koronát szerzett a templom javára; *Szász-Csáváson* az iskolaépítésnél az egyház tagjai 4041 korona értékű munkát végeztek. A sepsi e. megyébe tartozó *Hidvégen* a kántori lak fölépítésére a hívek 2100 korona értékű köz munkát végeztek. *Orbai* e. megyében *Telek* földmíveléssel 800 korona szorgalmi jövedelmet állított elő.

A püspöki vizsgálat alatt álló deézi egyházközség egy év leforgása alatt az orgona-alapra 4027 k. 48 fillért gyűjtött össze, hét család pedig saját költségén, együtt 2620 K. 57 fillér értékben a templom ablakainak stylszerű renoválását eszközölte. — Itt a szorgalmi jövedelem és kegyadományok összes értéke 8119 K. 91 fill. *M.-Vásárhelyen* gr. *Toldalagi Lászlóné* elnöklete alatt rendezett jótékony célú estély 1700 korona jövedelmet hajtott. *Nagyenveden* a templom restaurálására az egyház buzgóbb tagjai 5148 K. 41 fillért adtak; a konfirmáló növendékek pedig évek során át a templom belső felszerelésére és csinosítására 802 koronát adakoztak. Mind megannyi főemelő tény, a mely arra figyelmeztet, hogy az élő hit, mely a protestantismus élet-föltétele, még mindig elég gazdagon termi meg a maga gyümölcsseit.

E helyen kell végül hálásan megemlíteni azt

is, hogy a magyar kormány Szilágy megyében *ákosi* egyházközségünk műemléket képező ódon templomának helyreállítását mintegy 60.000 K. költséggel magára vállalta és küllői e megyénkben a *gógánváraljai* templom műbecsével bíró famenyezetének megóvására 1200 K. segílyt engedélyezett.

(Vége köv.)

Egyházkerületünk közgyűlése.

Első nap. 1901. nov. 9-én d. e.

Erdélyi evang. reform. egyházkerületünk rendes évi közgyűlésének előhírnökei, melyekből következtetni lehet a gyűlés hangulatára és irányzatára, idejében szétmentek a hivatalosokhoz, a nyomtatásban megjelent s a közgyűlés tagjainak megküldött ama jelentésekben, melyek az időközi kormányzás tényeiről s anyaszentegyházunk sok oldalu életjelenségeiről, jelenlegi állapotáról és jövő feladatairól kívánják tájékoztatni a közgyűlési tagokat. A 153 oldalra terjedő vaskos füzet az Igazgatótanácsnak nemcsak a saját hatáskörében végzett munkásságát, a mult évi közgyűlés rendelkezéseinek végrehajtásáról beszámolását s a jelen közgyűlésünk jóváhagyásától föltételezetten tett intézkedéseit sorolja föl, hanem kiterjeszkedik a magyarországi egyetemes ev. ref. egyházat illető s különösen egyházkerületünket közelről érdeklő, azon intézkedésekre is, melyek az egyetemes konvent ez évi üléseinek határozataiban foglaltatnak.

Különösen a tanügyet ismerteti Sárkány Lajos dr., h. tanügyi előadó, rendkívül részletesen és elismerést érdemlő alapossgal, egyenlő figyelemben részesítve az elemi, valamint a magasabb nevelés minden ágát, minden tényezőjét.

Régóta érzett s bénító hatásában mindig sajnos tapasztalt betegsége volt egyházkerületünknek, hogy a hivatásaként megvalósítandó s a körülmények által parancsolólag követett magas rendű feladatai megvalósításának útjában legnagyobb akadályként ott találta az anyagikban való szegénységet, a mi, most a jövő 1902. évi költségeloirányzatában, aggasztóan lép föl. Az Igazgatótanács tájékoztató jelentésének ez a legsötétebb s árnyát a távol jövőre is kivető pontja. hol 832206 K. 93 f. szükséglettel szemben a fedezet 806770 K. 42 f. s az »egyeztetés« 25436 K. 51 f. hiányt tüntet fel. Az általánosan ismeretes közgazdasági pangás hatását egyházkerületünk ebből láthatóan fokozottan érzi, mert a tőkebefektetések legtekintélyesebb része. t. i. a budapesti és kolozsvári ingatlanok, valamint az értékpapírok, ez időszert, alig 3-6% jövedelmet hoztanak, melylyel szemben központi pénztárunknak 5% os kamatot kell fizetnie az összes kezelés alatt álló betét és alapítványi tőkék után. A mi elég arra, hogy mérlegünk egyensúlyát megbontsa s a kimutatott hiányt igazolja. Közgyűlésünk feladata s tárgysorozatunknak legáltalánosabb érdekű és legnehezebb pontja vala, hogy a kimutatott hiány fedezetéről gondoskodjék. S az a békés szellem, mely ma egyházkerületünket áthatja, s az a buzgó törekvés, melylyel vezérfiaink. egyházkerületünk főpásztora és főgondnokai együttesen, egy szívvel és egy lélekkel karolják föl ügyeinket s egész odaadással munkálnak bajai orvoslásán, bizonyára utat és módot találnak s közgyűlésünk örömmel követi őket a kibontakozás útján.

Első nap. 1901. nov. 9-én, d. e.

A közgyűlés megalakulása.

A közgyűlés kolozsvári theol. akadémiánk dísztermébe, d. e. 10 órára volt összehívva. Dr. Bartók György püspök, br. Bánffy Dezső elnöklő főgondnok, egyházkerületünk négy másik főgondnokával: gr. Bánffy

György, báró Kemény Kálmán, Simó Lajos és Zeyk Dániellel midőn a kitűzött időben pontosan megjelentek, a termet szorongásig betöltő hivatalosok és érdeklődők zajos tetszése fogadja. A megjelent közgyűlési tagok száma a gyűlés iránti érdeklődésnek kedves bizonyosága, az esperesi és főjegyzői kar csaknem teljes számban jelent meg; kiknek számát jóval meghaladják a megjelent kollegiumi tanárok. A hivatalánál, vagy választás folytán jogosult tagoknak (319) kéthar madánál többen jelentek meg.

A gyűlés megnyitását a theol. ifjúság dalegyletének gyönyörű éneke és dr. Bartók György püspök aának Isten segedelmét, a tettetés nélkül való szeretetnek, a békés egyetértésnek és a bölcsességnek lelkét kérő, megható imája előzik meg. Mire br. Bánffy Dezső, főgondnok, elnök közgyűlésünk tagjait szívélyesen üdvözli és gyűlésünket megnyitva, a gyakorlathoz híven, az egyházkerületi főjegyző mellé segédjegyzők kinevezését hozza javaslatba. A közgyűlés elnök ajánlatát elfogadja s segédjegyzőkké a gyűlésezés folyamára Bodor Géza esperes, Bodrogi János tanár és Boér Elek egyházmegyei algondnok afiakat nevezi ki.

Elnök felhívására Kenessey Béla egyházkerület főjegyző felolvasta az egyházkerületi közgyűlési tagok ról az Igazgatótanács által összeállított névsort. A határozathozatalra megkivántató létszám több-zörösön is együttlevén, elnök közgyűlésünket megalakulnak jelenti ki:

Elnök báró Bánffy Dezső bejelenti, hogy közgyűlésünkön való meg nem jelenhetésüket bejelentették Hegedüs Sándor, fogarasi főgondnok, ki ez alkalomból, 100 koronát küldött kolozsvári szeretetházunk javára; Koós Ferencz romániai képviselő, Németh Sándor bukaresti lelkész, Zathureczky József erdővidéki főgondnok, Csia György orbai főgondnok, Lázár Mihály kézdi főgondnok Réthy Lajos képviselő, Kovács Albert képviselő. Közgyűlésünk nevezettek elmaradását igazoltnak tekinti s Hegedüs Sándor főgondnoknak 100 korona adományát köszönettel fogadja és rendeltetési céljára utalja.

A zsinati törvény végrehajtására vonatkozó „Utastítás“ 46. §. h) pontja értelmében, az Igazgatótanácsnak, az 1900. évi egyházkerületi közgyűlés óta az egyházkerületi közgyűlési képviselők sorában történt változásokat feltüntető jelentése alapján közgyűlésünk üdomásul veszi, hogy:

1. a vajda-hunyadi egyházmegyében, Mara László főgondnokká választásával megüresedett képviselői állásra Téglás Gábor, reáliskolai igazgató, —

2. az ucvaruhelyi egyházmegyében ifj. Péter Károly főjegyzővé választásával megüresedett állásra Csia Kálmán etédi lelkész, —

3. a n-enyedi egyházmegye maros ujuvári kerületében gr. Bethlen Sándor algondnokká választásával megüresedett állásra Bőjthe Kálmán főszolgabíró. —

4. a sepsi egyházmegye uzoni kerületében, Székely György dr. gondnokká választásával megüresedett állásra Rápolthy Mózes, —

5. a görögényi egyházmegyében néhai ifj. br. Zeyk József helyére dr. Gidófalvy István kolozsvári kir. közjegyző, —

6. a kézdi egyházmegye alsó kerületében Keresztes Ede főgondnokká választásával üresedésbe jött állásra Zoltáni Elek léczfalvi lelkész, —

7. A küllői egyházmegyében néhai Sylvester Domokos helyébe Sámuel József, nagy-kendi lelkész aai. megválasztását az Igazgatótanács igazolta s őket jelen közgyűlésünkre meghívta.

Napirend. Tárgysorozat megállapítása.

Napirendre térve, elnök br. Bánffy Dezső felhívja közgyűlésünket a tárgysorozat megállapítására s ezzel kapcsolatban felolvastatja az Igazgatótanácsnak a tárgysorozat megállapítására vonatkozó 4709—1901,

számu előterjesztését Közgyűlésünk az Igazgatótanács által 4019—1901. sz. a. kiadott és közgyűlésünk tagjai között előzetesen kiosztott javaslatban foglalt tárgysorozatot a kapcsolatos előterjesztésben foglalt javaslattal kiegészítve elfogadja.

Bizottságok kiküldése.

A Házaszabályok 6. § ának b) pontja értelmében, elnök br. Bánffy Dezső ajánlatára közgyűlésünk, jelen gyűlése tartamára, a következő bizottságokat küldi ki

1. Az igazgatótanácsi évi jelentés átvizsgálására 5 tag: Gyarmathy Zsigmond, Török István, Somkerek Miklós, Csekme Ferencz, Zajzon János.

2. A tanügyi jelentés megvizsgálására 5 tag: dr. Szádeczky Lajos, Váró Ferencz, Deák Lajos, Gönczi Lajos, Simon Ferencz.

3. A kérvények átvizsgálására és előterjesztésére 4 tag: Fehérvári Jenő, dr. Kecskeméthy István, Nagy József esperes, Bedőházy János aait.

4. A sérelmi ügyek megvizsgálására és előterjesztésére 5 tag: Gróf Wass Béla, Ravasz János, Nagy Lajos, Fogarasi Albert, Vincze Ödön.

5. A szavazatszedő bizottságba 7 tag: Menyhárt András, Muzsnai Károly, Péter Károly ifj., Kiss Lajos ifj., Molnár Károly, Tárkányi György, Szabó Árpád.

6. Az indítványok átvizsgálására és előterjesztésére 3 tag: Zeyk Károly, Fogarasi Albert, Vén Mihály.

7. A testvér egyházkerületek jegyzőkönyvének átvizsgálására és jelentéstételre 3 tag: Pokoly József, Nagy Károly, Bartha Dezső.

8. Az egyházkerületi költségvetés megvizsgálására és előterjesztésére 3 tag: Somkerek Miklós, Vékony Ferencz, Sándor József.

A házaszabályok 6. §. a) pontja értelmében a jövő évi működési hatáskörrel közgyűlés a választást elrendeli s elnök br. Bánffy Dezső a választás megtartását ma d. u. 4—6 óráig kitűzi a következő bizottságokra:

1. Az igazgatótanácsi ügykezelés megvizsgálására 3 tag.

2. Az egyházkerületi számadások megvizsgálására 3 tag.

3. Az egyházkerületi közpénztár megvizsgálására 3 tag.

4. Néhai Molnár Albert theol. tanár aa. helyett az 1903 ik év végéig terjedő mandátummal egy rendes egyházi konventi képviselő.

5. Az egyházkerületi fegyelmi bíróságba egy tanártag, az 1902-ik év végéig terjedő megbizással.

6. A közpénztár nyugdíjkezelő bizottságába, az 1902-ik évtől kezdődő 6 évi mandátummal 3 tag, a nyugdíjszabályzat 43. § c) pontja értelmében.

Hivatali eskük bevétele.

Tárgysorozat rendjén, az Igazgatótanács előterjesztése alapján, Kenessey Béla egyházkerületi közfő jegyző aa. a hivatali esküt, közgyűlésünk színén beveszi Csekme Ferencz görgényi esperes, ifj. Kiss Lajos görgényi és ifj. Péter Károly udvarhelyi egyházmezei főjegyző afiaktól, kiket közgyűlésünk éljenzéssel fogad az elválasztottak díszes seregebe, Püspök és Elnök aai meleg kézzorítással üdvözölnék.

Választások elrendelése.

Tárgysorozat rendjén, az Igazgatótanács előterjesztése alapján közgyűlésünk elrendeli s elnök br. Bánffy Dezső aa. ma d. u. 4—6 órára kitűzi a következő választásokat.

1. a b. e. Czákó József halálával ürességbe jött marosi egyhm. algononki állására.

2. b. e. Málik József halálával ürességbe jött sepsi-szt.-györgyi püspöki vizsgálat alatt álló egyházközség főgononki állására.

3. a b. e. Putnoky Domokos halálával ürességbe jött görgényi egyhm. algononki állására.

4. az Incze Gerő kolozsvári főgononkku válasz-tásával ürességbe jött nagy-sajói egyházmegye algonon-noki állására.

5. A neh. Szonda Sándor aa. halálával ürességbe jött orbai egyhm. algononki állására.

6. A Baktsi Gáspár aa. halálával megüresedett kézdi egyházmegye algononki állására.

7. A Dósa Elek aa. lemondásával ürességbe jött maros-vásárhelyi kollegium főgononki állására.

8. A maros vásárhelyi egyházközség kérésére ujonnan szervezett főgononki állására.

9. Az alábbi tanári állásokra.

a) a m.-vásárhelyi történelmi-földrajzi tanszékre,

b) a m.-vásárhelyi magyar-latin nyelvü tanszékre,

c) a szászvárosi vallástanári tanszékre,

d) a szászvárosi történelem-földrajzi tanszékre,

e) a szászvárosi mértani rajz szépirási tanszékre,

f) a zilahi magyar-németnyelvi tanszékre.

Bizottságokhoz utalt jelentések.

Az Igazgatótanácsnak az egyházkerület jövő 1902. évi költségvetését tárgyzó előterjesztése felolvasztatván, az összes mellékletekkel, véleményes jelentéstételre kiadatik az illető bizottságnak, hogy tárgysorozat rendjén terjessze közgyűlésünk elé. A közalapi segély-kérvényekre elfogadja közgyűlésünk az Igazgatótanács előterjesztésében foglalt javaslatot, hogy ennek értelmében Kenessey Béla aa. elnökléte alatt, az összes esperes afiakból álló bizottságot küld ki, azon utasítással, hogy az esperes afiak tanácsaikkal és az egyházközségek anyagi viszonyait ismertető tájékoztatással a kívánt javaslat elkészítéséhez járuljanak hozzá s a javaslatot terjesszék közgyűlésünk elé. Az Igazgatótanács évi működéséről szóló és a tanügyi jelentést közgyűlésünk szintén az ezek felülvizsgálására kiküldött bizottságokhoz teszi át, hogy jelentéseiket tárgysorozat rendjén terjesszék elé.

Az ifju papok kibocsátása.

Tárgysorozat rendjén Kenessey Béla főjegyző aa. jelenti, hogy az 1892. évi egyházkerületi közgyűlés 32 jkvi. sz. a hozott határozata értelmében az esperesek által kibocsátandó és felszentelendő ifju lelkipásztorok okmányokkal felszerelt kérvényei felküldetvén, az igazgatótanácstól 17 lelkésznek és egy lelkészi oklevéllel bíró papjelöltnek, jelenleg állami polgári leányiskolai igazgató, vette át okmányait, melyeket átvizsgált és rendben talált.

A felszentelésre jelentkezett 18 lelkésznek kibocsátására és felszentelésére nézve egyáltalában nem forog fenn semmi nehézség; Király Miklós zalathnai ül. polgári leányiskolai igazgató tanár, lelkészi oklevéllel bíró papjelöltre nézve azonban külön kéri ki az egyházkerületi közgyűlésnek az Igazgatótanács 1169—1901. sz. a. kelt ama határozatához leendő jóváhagyó hozzájárulását, mely szerint az igazgatótanács hivatkozott határozatában az Egyházi törvények 114. §-sa értelmében, nevezett Király Miklós aának megengedte, hogy a lelkészi jellegét mind addig megtarthassa, míg a tanári pályán működik. Végül jelenti, hogy a szilágy-szolnoki egyházmegye esperesi hivatalának közvetlenül hozzáküldött s 1989—1901 sz. a kelt jelentése szerint a felszentelésért folyamodott Demjén Ferencz szilágy paniti lelkész, komoly családi okok miatt a felszentelésre, ez alkalommal nem jelent meg.

E szerint kibocsátandók és felszentelendők lesznek:

1. Adorján Lajos bűö-mosoni lelkész, a marosi egyházmegyéből.

2. Baczó Mózes, a szászvárosi püspöki vizsgálat alatt álló egyház lelkésze.

3. Bartha Miklós, székesi lelkész, a marosi egyházmegyéből.

4. Decsy István, alsó-detreheimi körlelkész, a nagyenyedi egyház egyéből.

5. Érsek Elek, szás-kis-almási lelkész, a Küküllői egyházmegyéből.

6. Fejér Pál, maros csucs-koppándi lelkész, a n. enyedi egyházmegyéből.

7. Gáspár László, érszodorói lelkész a szilágy szolnoki egyházmegyéből

8. Jakabházy Dániel, visai lelkész. a széki egyházmegyéből

9. Jenei Sándor nagy-enyedi lelkész a marosi egyházmegyéből.

10. Király Béla hagymás-bodoni lelkész a marosi egyházmegyéből

11. Király Miklós, zalathnai állami polg. leányiskolai igazgató, a gyulafehérvári egyházmegyéből.

12. Kolozsvári József, bere-kereszturi lelkész, a marosi egyházmegyéből.

13. Koréh Endre, erzsébetvárosi körlelkész, a küküllői egyházmegyéből.

14. Kovács Sándor, maros-ilyei lelkész a vajdahunyadi egyházmegyéből.

15. Kovács József kalota-szentkirály-zentelki lelkész, a kolozs-kalotai egyházmegyéből.

16. Máthé-Sámuel szász-ujósi lelkész a nagysajói egyházmegyéből.

17. Molnár Imre, hardóczi lelkész, az erdővidéki egyházmegyéből.

18. Széll Jakab szőkefalvi lelkész a küküllői egyházmegyéből.

(Folytatjuk)

Egyházmegyéből.

I. A széki egyházmegyéből.

(Folytatás és vége.)

Gyárfás Albert közpénztáros, Kovács Ákos közalap és orsz. ref. lelkészi özv. árvai gyámintézeti pénztáros számadásai jóváhagyó záradékkal láttattak el. A segély kérvények az egyházmegyei tanács megállapodásai szerint terjesztetnek fel, s mult évi közgyűlésünk 12 pont alatti határozata alapján két egyházmegyei tanácsbíró választott.

Tárgysorozat rendén következett e sorok irójának az orsz. ref. lelkészi nyugdíj-intézet érdekében benyújtott s úgy az egyházmegyei tanács, mint közgyűlésünk által elfogadott következő határozati javaslata: „Mondja ki széki egyházmegyénk közgyűlése, miszerint a mélt. ig. tanácsnak a lelkészi nyugdíj-intézet feállítása érdekében 3313 ig. sz. alatt közzé tett véleményes javaslatának első felében az 1, 4, 5 és 6 szám alattiakat magáévá teszi, a 2 és 3 sz. alattiak helyett az egyenlőség és testvériség elvének szem előtt tartása és a gyors életbe léptethetés céljából a következő egy — 1 — számot javasolja helyezni A nyugdíj jogosultság munkaképtelenség vagy legalább 40 évi szolgálat után lép életbe. Belépési járulék és 3 évi tagdíj lefizetése után a teljes lelkészi fizetésben állapítatik meg.“

A második felében levő d. e. és f. pontokat szintén elfogadja, a gyors életbe léptetés és saját érdekeink szempontjából azonban az a. pont alatt a tagok belépési járulékát 5% helyett 3 év alatt fizetendő 10%-ban, b. pont alatt a tagok évi járulékát 1 1/2% helyett 2 1/2%-ban; c. pont alatt az egyházközségek évi járulékát 24 koronában állapítaná meg, s egy újabb következő pont alatt a közalaphól a lelkészi fizetések rendezése következtében az egyszersmindenkori segélyek czimén felszabadítható 20%-ot, a mi évi 15—20 ezer korona, szintén oda fordítandónak véli.

Az indítványokra kerülven a sor. elsőnek Kovács Gábor szent margitai lelkész aa. a következőt nyújtja be: „Mondja ki egyházmegyei közgyűlésünk, hogy az 1848. XX. t-cz életbe léptetését óhajtja, kéri, sürgeti. Ez irányban felír egyházkerületi közgyűlésünkhöz,

s felkéri: tegyen lépéseket az iránt, hogy egyetemes egyházunk emelje fel szavát s kérje a magas kormányt ezen szentesített törvény életbeléptetésére. S ha esetleg ez nem járna sikerrel, kérésünket az orsz. gyűlés elé terjessze.

Fenti indítvány, mint olyan, melyet a közszükség szült, egyhangulag elfogadtatott. Elfogadtatott Gyárfás Albert közpénztáros következő indítványa is: Tekintettel arra, hogy a mult évi kerületi közgyűlés 51 jksz. alatt a mélt. ig. tanács előterjesztésére az egyházközségeket így osztályozta 1 ső osztály 2400 koronán felül; 2-ik osztály 2000—2400 kor., 3-ik 1600—2000 kor. 4-ik 1000 kor.-ig. A püspöki 1523—1900. sz. alatt közzé tett körrendelet meg azt mondja, hogy az állami kiegészítést kapott egyházak mind IV. osztályuk, ez okból felkérendő a mt. egyházmegyei tanács, hogy a mélt. ig. tanácsot megkeresve — a lelkészek évi rovatalait a „Szeretetház“-ra vonatkozólag oly időben tegye közzé hogy azt még ez évben tudatni lehessen az egyes lelkészekkel.“

Még két indítvány tárgyalása következett, s ezeknek mindenike voltaképpen közszeretethen és tisztelthen álló esperesünkre vonatkozott. Az elsőben Kovács Ákos szamosujvári körlelkész aa. indítványozza, hogy: „mondja ki közgyűlésünk, miszerint az esperesi hivatal az általa kezelt és kifizetett illetmények 1 (egy) százalékát kezelési czimen jogositva van visszatartani.“

Közgyűlésünk tekintettel az esperesi hivatalnak kivált a kongrua illetménnyel szerfelett megszapordott, s felülről még ez idő szerint fedezet hiánya miatt — nem honorálható munkájára, ezen indítványt is egyhangulag elfogadta, s az esperesi hivatal felhatalmazta az általa kezelt és kifizetett illetményekből az egy % levonására.

Voltunk, a kik ezen honoráriumot egy bizonyos összegben szerettük volna megállapítani, azonban, részint, mert ezen összeget a közpénztár el nem hordozható, s ez esetben erkölcsi értékéből is veszített volna, részint, mert ennek az egyes illetményekre való beosztása újabb fáradsággal járt volna, készséggel járultunk a tett alakban való elfogadásához

A másik s egyuttal utolsóban Nagy Albert mócsi lelkész aa. indítványozza, hogy közgyűlésünk nt. Somkerek Miklós ez évben betöltött 30 éves lelkészi és 15 éves esperesi szolgálata alkalmából — szeretete újabb jelül — fejezze ki s kézbesitse jegyzőkönyvileg is jó kívánatait.

Ez utóbbi indítvány is mindnyájuk szívében viszhangra talált, s közgyűlésük nt. Somkerek Miklós esperes aát. az oly hosszú időn át híven végzett munkásságának és személye iránti szeretetnek teljes érzetével üdvözlí s egyben további munkálkodására és életére Isten áldását kéri.

Ezzel a tárgysorozat kimerítettven, közgyűlésünk véget ért, s esperesünknék a személye iránti ragaszkodást és a gyűlés tárgyai iránti érdeklődést megköszönő szíves szavai által bezárattott, hogy tek. Gaál Gyula szeretett főgondnokunknak szíves meghívása következtében a szokott helyen gazdagou terített asztalnál a gyűlés fáradoalmát kipihenhessük

Közgyűlésünk ezen bizonyára mindenkit kielégítő tulajdonképeni zárpontjánál, a helybeli előkelőségek megjelenése következtében, még többen valánk, s a vidám beszélgetések, eszmecserek és lelkes felköszöntéseknek csak az esthomálya vetett végett.

Alsó-Ilosva.

Nemes Ferenc
ref. lelkész és egyhm. aljegyző.

II. Erdővidéki egyházmegyéből.

„Aki az ekeszarvára tette a kezét, annak nem szabad hátra nézni.“ Az ősök által nekünk adott szent örökséget megvédeni, tovább vinni a mi feladatunk. Letűnt a semmit tevés napja! Ma mindenki annyit ér, a mennyi munkára képes! Munkálkodunk kell

nem önmagunkért, hanem az anyaszentegyházért, hieink boldogságáért, a magyar Haza felvirágoztatásáért.

Kicsiny egyházmegyénk is ilyen munkásságoknak adta jelét 1901. év október hó 31-én Nagybaczonban és november 3-án Bardócson; ott tartott reformációi ünnepet, egyházi értekezlettel; itt a 10 év óta üresen álló lelkipásztori állás magasztos hivatalába avatá be, tisz. Molnár Imre barátunkat, egyházmegyénk.

Ott voltak talán mind a reformáció magasztos ünnepén; ott voltak a hívek, megtöltve a nagy, tágas templomot. Jó is minékünk itt lakni; igen, mert itt hallók: a gyermeki szív magasztos énekét, mely megmutatá azt: ha az állami tanító úr nem tartja megalázónak az egyházi ének tanítását, mily lélekemelő munkát végez, mely nem megaláz, de felemel, az örökké valóhoz. Bizony mondom: felemelt a gyermekek itteni éneklése! Lelkesített a csecsszopok ajka! Az ilyen tanítónak munkássága nem szűnik meg halálával, hanem éi, az ércznél maradandóbb emléken: a gyermeki sziveken. Ez a talentummal való helyes gazdálkodás. Ez a szorgalom bizony dicséri Bakó tanító urat, a nagy-bacsoni iskolát, mely a hazának és az egyháznak kíván élni. Adjon az Isten sok ilyen állami iskolát!

Az ének elhangzása után Balázs Ignác köpeczi lelkész állott a szószékre, hol elmélkedett a régiekről, e nap magasztosságáról, történeti fejlődéséről. Elmondá: e nap dicsőségét nem hirdeti mozsarak dörgeése; a csillogó vason nem török meg az őszi nap-sugár enyhe fénye; selyem és bársony ruhák, rendjelek nem adnak külső fényt; a kényszer nem parancsolja ide a magas méltóságokat: mégis ünnepelünk léleken egy olyan nap emlékére, mely elüzte a sötétséget, megtörte a lelki szolgásgot, eltörülte azt a törvényt, mely megbocsátott, sőt alkalmat adott mások vagyonának, lelki boldogságának elnyomására. Lehetett valaki a legundokabb vétkek mocsarában, mégis tisztának tüntették fel, igen, mert a bűnét megváltá — nem bűnbánattal, megtéréssel, a bűnös utról való letéréssel, mint a tékozló fiú — hanem pénzzel, s talán, azzal a pénzzel, melyért eloltá embertársa életét, hogy annak birtokába juthasson. *Asaz Igazság, mely e szentlélek elleni bünt megsemmisíté, az ünnepel ma csendben, alázatosságban, Krisztusi szeretettel, ez a szeretet, mely biztosítja ügyünk diadalát a jövőben is.* Kemény beszédek ezek, egy egyszerű papnak ajkáról, de igazak, azért mondá olyan elragadó ékes-szóllással, mely leköté még az ellenségnek is figyel mé, elaltatá a rágalomnak kigyó nyelvét.

Templomozás után Bedő József világi elnök mondá el költői melegséggel megírt megnyitó beszédét, fejtegetve: mi a czélja az értekezletnek, mit és hogyan kell tenni, kiknek nem szabadna az ilyen gyüleésekről elmaradni. Bizony mondom megmutatá Bedő József most is, mint mindig, hogy a papság nem ok nélkül szereti a kedves gondnoki kart, mert az is munkássággal, szeretettel viszonzozza a Krisztusi szeretetet. Zugó éljen követte a megnyitót, mely után a felolvasó asztal mellett megjelent Dr. Benedek Zoltán járási orvos ur, ki felolvasta: a templomok építése, azok berendezése, egészségi szempontból. A felolvasás fölényege: olyanná tenni a templomot, hogy ott az ember a külső világtól elkülönítve érezze magát, ne zavarja ott semmi, hideg, meleg avagy sötétség; ne legyen ott olyan, a mi szívének bánatát felnyitja, vagy talán haragra ingerelje, mely a porfészeknek is tanyája s így egészségtelen, romlása alkalmával a kegyelet megsértésének forrása, értve ezek alatt a templomi koszorukat, melyeknek elhelyezését egészségi szempontból nem tartja helyesnek. Felolvasását folytatja a jövő gyülésen. A felolvasott rész hálás köszönettel jegyzőkönyvi elismeréssel lett jutalmazva.

Czell Ignác bölöni lelkész ismertette e napot történeti alapon, szépen és ügyesen a nép nyelvén, hogy ő is ismerje e nap fontosságát, történetét. Iga-

zán jól esett, hogy e felolvasást is meghallottuk. Le-gyen elismerés a jegyzőkönyvön kívül is.

Az indítványok során hosszabb eszmecsere fejlődött ki a felett, hogyan és miképen lehetne még azokat is bevinni a társaságba, a kik félnek minden újítástól, hogy lennének ők is az anyaszentegyház élő és munkás kövei. Jöjjetek mihozzánk, valakik megvagytok fáradva, jöjjetek ti lelki vakok és siketek, mert itt van a két kenyér és öt hal, melyből meg elégül 5 ezer ember, mégis marad 12 nagy kosárral jöjjetek, mert a tejnek italából is adatik.

Ezek után megköszöntük kedves házi asszonyunk, tiszteletes Benke Ferenczné sziveségét s elbucszunk csak azért, hogy november 3-án találkozhassunk ismét Bardócson.

A nevezett napon testületileg vonultunk be Bedő József gondnok és Kövér András esperes vezetése alatt bardóczi egyházunkba, hol az új pap beiktatását Balázs Ignác vezette a töle megszokott melegséggel tartalmas beszéddel, melynek végeztével az új pap Molnár Imre tartá meg székfoglaló beszédét I. Kor. 2, 1—3. verse alapján, mondván: nem jött nagy ékes-szóllással hirdetni a ma divatos szólásformákat, mely Istenét is megtagadja, csak az emberek tettségét megnyerje: de jött félelemmel, hogy képes lesz-e 10 ének szünetelését kipótolni, képes lesz-e a Krisztusi szeretet a maga megtestesült egyszerűségében és magasztosságában hirdetni!? Vajjon életem végével felsohajthatok-e Pállal, a nagy apostollal: „Ama nemes harczt meg harczoltam, futásomat elvégeztem“!?

Templomozás végeztével. Kövér András esperes, a templom előtt az új papot beajánlotta a híveknek, intve őket, hogy az a szép egyetértés, melylyel idehozták őt, a rég óhajtott papot, maradjon meg a pap és hívek között, mert csak így lehet munkálkodni, építeni Isten országát.

A lélekemelő ünnepély véget ért a templomban és a templom előtt, de folytatást nyert a közében, honnan az alkonyulni készülő nappal testületileg távo-zánk el, hálát adva a gondviselés Istenének, hogy megengedé érnünk ama lelki örömet, hogy már Bardócznak is van papja.

Különfélek.

Lelkészatás. Egyházkerületünk közgyülésének egyik mindig legmeghatóbb mozzanata az új lelkészek felavatása. Az ünnepélyes istentisztelet a *belfarkas-utcza*i templomunkban folyt le. Imát *Kenessey Béla* főjegyző, felavató predikációt és kibocsátó beszédét *Dr. Bartók György* püspök tartott, gyönyörűen fejtegetve és lelkükre kötve az ifjú lelkipásztoroknak, hogy ők „a *Krisztus képében járnak követségben.*“ A megható ünnepélyen közreműködött a ref. női énekkar is. Kibocsátottak: *Adorján* Lajos böö-mosoni, *Baczó* Mózes szászvárosi, *Bartha* Miklós székesi, *Decsy* István alsó-detrehemi, *Érsek* Elek sz.-kismási, *Fejér* Pál m.-csúcskoppándi, *Gáspár* László érszodorói, *Fakabházy* Dániel visai, *Feney* Sándor nagyernyei, *Király* Béla h.-bodoni, *Kolozsvári* József berekereszturi, *Koréh* Endre erzsébetvárosi, *Kovács* József kalota-szentkirályzentelki, *Kovács* Sándor m.-ilyei, *Máthé* Sándor sz.-ujósi, *Molnár* Imre bardóczi, *Szell* Jakab szökefalvi lelkészek. Felavatták továbbá *Király* Miklós zalathnai polgári iskolai igazgatót is, ki végzett theologus és diplomás lelkész s legújabbán zalathnai egyházunkban teljesít lelkészi teendőket. Isten áldása a felszentelt új lelkészekre! Járjanak igazán a Krisztus képében az ő követségükben; akkor nem fog kimaradni inunkájukról az Isten áldása.

Új gondnokok. A most lefolyt egyh. kerületi közgyülés az ürességben levő vagy szervezett egyh.-megyei, kollegiumi, illetőleg püspöki vizsgálat alatti egyh. községi gondboki állásokra megválasztotta a következőket: A marosi egyházmegye algondnoki állá-

sára: *gróf Bethlen Istvánt* Sepsiszentgyörgyi egyház főgondnokává: *Gödrö Ferenczet*. A görgényi egyházmegye algondnokává: *gr. Teleki Arikurt*. A nagysajói egyházmegye algondnokává *dr. Csernátoui Gyulát*. Az orbai egyházmegye algondnokává *dr. Séra Lajost*. A kézdi egyházmegye algondnokává: *dr. Damkos Ödönt*. A marosvásárhelyi koll. főgondnokává: *gr. Tol-dalaghy Lászlót*. A m.-vásárhelyi egyházközség második főgondnokává: *br. Kemény Ákost*. A marosvásárhelyi kollegium algondnokává *Deák Lajost*. Szívvel üdvözöljük az új gondnokokat. Mennyi és mily drága kincsek gondozását bízta rájuk anyaszentegyházunk! Sokan közülök apáik örökét foglalták el. Bizonyára méltó örökösök, hűséges gondviselők lesznek. Isten adjon nekik erre kegyelmét!

Új tanárok. Közgyűlésünkön a következő új tanárok választottak: A marosvásárhelyi gimnáziumhoz a magyar-latinyelvi tanszékre: *Trozner Lajos*. Szászvárosi Kun-kollegium vallásnari tanszékére: *Tankó Béla*. A szászvárosi történelem-földrajzi tanszékére: *dr. Szabó Márton*. A szászvárosi mértani rajz, szépírási tanszékére: *Vajna Gábor*. Zilahi kollegiumhoz a magyar németnyelvi tanszékére: *Kovács Ferencz*. Továbbá a rendkívüli körülményre való tekintettel választás alá nem bocsátott, hanem rendes tanárul elismertetett *Hegedüs Zsigmond* a n.-enyedi ref. tanítóképezdéhez. — A tanári pálya felséges, de nehéz munkájához midőn Isten segedelmét kérjük a megválasztottaknak, egyben gratulálunk a választottaknak és intézeteiknek.

Status-curatoraink templomi székén a papszentelés alkalmával általában feltűnt, hogy az eddig minden dísz nélküli padon, egy gyönyörű takaró van, melynek sötét-meggyiszin selyem alapján, gyönyörű mivű gazdag arabeszkék közt pompás arany betűkkel írva áll „*Az Úr az én zászlóm!*“ A kutatók a készítő nevét hiába keresték rajta, de a gyönyörű kivitelt mindenki magasztalta. Hanem gondnokaink — mint halljuk — a készítőt is kitudakolták s elismeréssel köszönték meg az Úr háza és személyük iránt tanúsított gyöngéd figyelmet, püspökünk bájos leányának: *Bartók Közsikának*.

Püspöki ebédek és vacsorák. Négy napon keresztül látta szívesen vendégekül közgyűlésünk tagjait *Dr. Bartók György* püspök ur, ki egyházkerületünk minden tagjával keresi és ápolja az atyafiságos bizalmas érintkezést. A püspöki ebédek és vacsorák kedves fűszere volt a püspöknek és kedves leányai szívélyes fogadása, melyért — nő meg a nem közönséges fáradtságért — nekik is kijutott a szebbnél szebb köszöntőkből. Ezek az ebédek nem pusztán étkezések; *cura pastoralis* van bennük: ezért méltók a megemlézésre, köszönetre.

A theol. fakultás ifjusági estélye, melyet e hó 14-én tartottak a diszteremben fényes volt külső és belső sikerekben. Az ének, zene és szavaiati számok a szokott sikerűek. Hanem a mi költő-papunknak *Szabolcska* Mihálynak újabb költeményei egy pár darabjának felolvasása s a katona-zene kísérettel, a ref. egyházi női énekkar és theol. férfiak közreműködésével előadott Borsay-féle *Bethlen-óda* hatalmas akkordjai olyan sikert, tapsot és éljenést arattak, a milyen ritkán hangzott el, e már sok fényes sikert látott terem falai között is. Nagyon megérdemelték! A solókat ez utóbbi darabban *Szöllősy* századosné és *Zsigmond* Ferencz kántor énekelték teljes sikerrel. A közönség gazdag művészi élvezettel, a pénztárnok pedig több mint 400 koronával távozott. Hanem a helyek és jegyek rendje?... Nő, de ez így szokott lenni minden zsufolt háznál. Ennyi élvezetért, még azokért is megbocsátott a „nagyérdemű közönség“

Értesítés. Tisztelettel értesitem lelkész társaimat, hogy népiskolai vallás könyvecském második kiadása megjelent és a zágoni ref. lelkészi hivatalnál megrendelhető.

Az árak a következők: „Ujszövetségi szent Történetek“ 40 fill., „Ó szövetségi szent Történetek“ 40 fill., „Kis tanulók hit és erk. tana“ 25 fill. Utóbbihoz Vezérkönyv 40 fill. 10 koronáig postadíj is küldendő. 10 koronán felüli megrendelés bérmentve küldetik. 20 koronán felüli megrendelésnél még 5% engedmény. Kiváratra a könyvek utólagos számolásra egy hónapi határidőre elküldetnek. Zágon, 1901. október. Bodor János, ref. lelkész.

Hivatalos rész.

4430 — 1901.

FELHÍVÁS

Mindenik egyházmegye nt. espereséhez, az iskolaszékek t. Elnökeihez, a püspöki vizsgálat alatt egyházak t. tanácsaihoz.

Az egyetemes konvent 70—1901 sz. határozata, valamint a nagyméltóságú vallás és közoktatásügyi Miniszter urnak 1900 július 17-én 43775 sz. a. kelt rendelete értelmében az 1903/4 iskolai év végéig az összes ev. ref. felekezeti népiskolák kiegészítendő 6 osztályú népiskolákra az 1868 évi 38 t.-cz. rendelkezései szerint. A mennyiben a szóban forgó iskolák törvényszerű rendezése tanerő szaporítást vonna maga után s az egyes egyházközségek kedvezőtlen anyagi helyzete szükségessé tenné, a miniszter ur az 1893 évi 26 t. cz. alapján megfelelő államsegélyt engedélyezte a tanítói fizetés kiegészítésére

Hogy e rendelkezéseknek a kitűzött idő alatt eleget tehesünk, számba kívánjuk venni népiskoláink jelenlegi állapotát, kérdő ívet állítottunk össze, melyet megfelelő számú példányban a t. Czimnek megfogunk küldeni s kérjük, hogy minden ev. ref. felekezeti iskoláról külön-külön 1—1 ívet pontosan kitölteni s aláírva f. é. december 31-ig igazgatótanácsunkhoz beküldeni sziveskedjék.

Az erd. ev. ref. egyházkerület Igazgatótanácsának, Kolozsvárt, 1901. október hó 30-án tartott üléséből

Br. Bánffy Dezső,
elnök.

Dr. Sárkány Lajos,
h. tanügyi előadó

4475 — 1901.

KÖRLEVÉL.

Valamennyi collegium méltóságos t. Elöljáróságához.

Több alkalommal merült fel oly eset, hogy részint közvetlenül, részint pedig az illetékes gyámhatóságok útján kérelem érkezett be igazgató tanácsunkhoz teljesen elárvult 10—12 éves fiugyermekek árvaházba leendő elhelyezése, vagy neveltetésükről más módon való gondoskodás iránt.

Igazgató tanácsunk fedezeti alap hiányában eddigelé csak ritka esetben és akkor is csak a lelkészi vagy tanítói árvák támogatásáról tudott gondoskodni, holott anyaszeretetegyházunk fontos érdeke volna az ily elhagyott ev. ref. gyermekek fölneveléséről és ezuton anyaszentegyházunk számára való megtartásáról gondoskodni, különösen oly esetekben, midőn az illetőknek az elemi iskolában nyert bizonyítványai kilátást nyújtanak arra, hogy belőlük szorgalmas tanulók lesznek és majdan egyházunk használható tagjaivá válnak.

Fölkérjük ennél fogva a ntt. Elöljáróságokat, hogy e kérdés alapos megfontolása után sziveskedjenek véleményt nyilvánítani az iránt, hogy a most már mindenütt életbe léptetett convictusi intézmény segítségével nem lehetne-e néhány ily elhagyott árva nevelését minden kollegiumunknál biztosítani?

A mennyiben a válasz igenlő volna, arra nézve is kérjük a vélemény kiterjesztését, hogy a fölvetel módozatai mindenik kollegiumunkra nézve egyöntetűen, avagy keblileg lennének-e megállapítandók?

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület igazgató tanácsának Kolozsvárt, 1901, október 30-án tartott üléséből.

Br. Bánffy Dezső,
elnök.

Kádár János
titkár.

Magyar leszámítoló és pénzváltóbank

erdélyrészi fiókosztálya

Kolozsvárt, Deák Ferencz-utca 8. szám.

Elad és vásárol mindennemű értékpapírt.

Tőzsdei megbízásokat elvállal a budapesti és külföldi tőzsdékre.
Utalványokat és hitelleveleket ad valamennyi európai és tengeren túli piacra.

Pénzbetéteket elfogad könyvecskére vagy folyószámlára.

Előleget ad értékpapírokra stb. stb.

Főintézet: BUDAPEST.

Fiókok: FIUME, KASSA, KOLOZSVÁR, POZSONY.

Alaptőke:

30 MILLIÓ KORONA.

Nagyiszteletű lelkész és tekintetes Tanító urak
figyelmébe.

Általánosan el van ismerve és be-
bizonyult tény, hogy

—elegáns, szép, olcsó és tartós ruhát—

Kolozsvárt csak

NEUMANN M.

Magyarország legnagyobb és legrégebb

férfi-, fiu- és gyermekruha

áruházában vásárolhatunk.

Telep: **Mátyás király-tér.**

Alapított 1845-ben.

Az ó-bor

idősöknek és lábadozóknak kész orvosság, egye-
beknek élvezeti czikk. A hegyentermett borok,
— ezek között a

badacsonyvidéki

legjobb, finom zamatuak. Ilyen sajáttermésű bo-
rokat ajánl, **kölesönhordókban**, vasútra feladva:

Raksányi Károly

ref. lelkész

Balaton-Henyében.

Legkeresettebbek, az 1900-iki risling és fekete-
burgundi. A **risling** hektoliterje 55, a **vörös** 65
korona. Tetszés szerint régebb és drágább borokkal
is szolgálhatok. **Mandulát** is küldhetek.

Egész szemekben feltörve 5 kgros zsákokában, bérmentve
12 korona.

Az „Erdélyi Protestáns Lap“

hirdetéseket a legolcsóbban közöl.

Hogy? — megtudható a kiadó-hivatalban.

ERDÉLYI PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, theol. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 2. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre.
félévre

12 kor.
6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Adventi hit, adventi reménység.

Jób XIX. 25.: »Tudom, hogy az én Megváltóm él és utoljára megáll a por felett.«*)

Jób a szenvedés, a megpróbáltatás embere úgy áll előttünk az idézett szavakban, mint az advent profétája.

Ott ül földi javainak romjain, szeretteinek sírhalmja felett. Testi fájdalmai hasonlíthatatlanok, de még nagyobbak lelki gyötrelmei. Csalódások gyöttrik, kételemek emésztik. Egy-egy pillanatban közel van ahhoz, hogy képzelgések tartsa vallásos hitét Isten igazságosságában és hazugságnak az isteni gondviselést. Hanem a mikor feltámadnak ellene barátjai, a mikor vád-vádra, egyik bizonyíték a másik után mind hatalmasabb súlyjal esik lelkére s tapasztalja, hogy e világ ítélete minden jog és igazság szerint ellene van: akkor igazságáért a jelentől apellál a jövődöre (23-24 v.), az emberek ítéletével szemben az Isten ítéletére (25 v.): »Tudom, hogy az én Megváltóm él és utoljára megáll a por felett.«

Jóbként szenvedés, csalódások és kétségek közt hánykódott a Jézus előtti emberiség is: — az advent népe. Egész eddigi életén át gyűjtött javai romban vagy legalább is a pusztulás kétségtelen jelei mellett sorvadoznak. Az ó-világ egész kulturája enyészetben: a görögnek bölcsészete és művészete, Rómának joga, államszervezete, erkölcei; Izraelnek hite, vallása. A Jóbként szenvedő emberiségnél is megjelennek barátai. Egyik oktatja: nincs igazság, csak hatalom s erő. A másik bizonyítja: egyedüli cél az élvezet. A harmadik a rideg valóságot ábrándok ködképeivel igyekszik eltakarni. S a vége mindeniknek „átkozd meg az Istent és halj meg!“ Minden kilátás nélküli s vigasztalan. De épen ez állapotok miatt igazán szenvedő keveseknek magárahagyatott lelkéből kitör az adventi hit: »Tudom, hogy az én Megváltóm él« — és megszólal az adventi remény: »s utoljára megáll a por felett.«

E kettő összetartozik. Az adventi hit nélkül hiú ábránd az adventi remény; de reménységünk valóságra változása, hitünknek is igazolása.

I.) Az alap, melyen az adventi reménység s váradalom épül: az adventi hit: »Tudom, hogy az én Megváltóm él.« E hit tartalma:

1.) Tudom, hogy a világ kormányja Isten kezében van, s így benne nincs véletlenség, hanem minden egy

*) Jób könyvének sok nehezen fordítható, igen különböző magyarázatokkal értelmezett helyei közt csaknem a legnehezebb a XIX. 21-29. Ez állításunk bizonyítására kérjük olvasóinkat: hasonlítsák össze a Károli-féle régi fordítást az 1898-ban megjelent revideált fordítással. Óriási eltérést, sőt homlokegyenest ellenkező értelmű szöveget fognak találni. Mi a helyesebb revideált fordításhoz alkalmazkodtunk, sőt ezzel szemben is előnyt adtunk a Calwer-féle „Handbuch der Bibelerklärung“ 1893-iki kiadása alaposan indokolt fordításának és magyarázatának. Bővebb exegetikai magyarázatba most nem bocsátkozunk, de erre is rátérünk egyszer.

belső törvénynek: Isten mindenható erejének és bölcs akaratának kifolyása. Kikre nézve csak az létezik, a mit látnak és tapasztalnak; kik az életben csak czéltalan harcokat és küzdelmet látnak, mely szabály nélkül ma az egyiknek, holnap a másiknak kedvez, hogy végre mindeniket kigúnyolva, együtt semmisítse meg: azok nem szólhatnak így: »Tudom, hogy az én Megváltóm él.« Azok sem, kik valami vak végzetet elismernek ugyan, de nem czéltudatos személyes veze őst. Csak a ki úgy tapasztalta, hogy a láthatókon túl, azokban munkálkodva mindenütt ott van egy láthatatlan Valóság, ki munkál, ki szól, ki meghallgat, kivel érintkezhetünk: csak az mondhatja: »tudom, hogy az én Megváltóm él.«

2.) E hit csak akkor teljes, ha azt az Istent, a ki él, az én Megváltómnak is tudom azaz tapasztaltam a személyem iránti munkás jóságát, gondviselését. A Jób szavaiban a „Megváltó“ (Goél) alig több, mint az ő igazságát napvilágra segítő védő, ügyvéd. A mi szánkban és szó — ha szívünkön jött keresztül — Isten, a ki nemcsak ügyünk, de személyünk iránt érdeklődik; Atya, kinek szülői gondja: minket magunkat szabadítani meg nemcsak a világ lenyűgöző, lesújtó, rabul ejtő viszonyai uralmától, hanem saját magunk benső bajaitól is, gyarlóságainktól, vétkeinktől, bűneinkből. Mióta Ádám vétkeben elesünk, mióta elszaporodtak a Kain utódai: azóta az istenfiaknak nincs más vigasztalásuk: »Tudom, hogy az én Megváltóm él.«

II.) Istennek a világ kormányában való ezen vezető részvétele s ebben rejlő védelme: a mi hitünk, magában hordja azon reménység bizonyos megvalósulását is, hogy az én Megváltóm, kiről tudom, hogy él: »utoljára megáll a por felett.«

Utoljára: utolsóként, ki után más már nem következhetik, megáll a por, a föld az emberek felett. Hová várhatnánk mást, ha maga a mi megváltó Istenünk, az ő jósága, szeretete, kegyelme, irgalma jelenik meg a mennyből a földön?! Hogyne állana meg a por, a föld az emberek felett, mikor maga nem e világból való, hanem abból, a mely parancsol a földnek, útát szab a világnak?! Megáll, érvényesül és pedig az ő személyes alakjában, kit lát, hall, szemlél, üldöz, megfeszít a világ; de a ki ennek dacára is megáll a por felett — dicsőségben, mennyei fényben s oszt igazságot, békességet, szeretetet, kegyelmet — áldást, idvességet.

Boldog Jóbok, a kik vallhattátok: »Tudom, hogy az én Megváltóm él és utoljára megáll a por felett!«

De boldogabbak mi, kik immár így kiálthatunk: »Az Istennek legyen hála, ki adott nekünk diadalmat a Jézus Krisztus által!«

Adott-e valóban?! Oh, adjon! A mi korunk is olyan, mint az advent népeé. Evang. egyházunk legyen ama kevesek gyülekezete, kik szólnak hittél: »Tudom, hogy az én Megváltóm él« s akkor megvalósul az adventi remény: »utoljára megáll az Ur a por felett.«

Nagy Károly.

Püspöki évi jelentés.

(Folytatás és vége.)

2. A szeretet által munkálkodó hitbuzgóság áldásait azonban nemcsak egyházközségeink, hanem *iskoláink* és más nemes czélú *intézményeink* is hálásan tapasztalták a lefolyt évben.

Br *Bánffy Dezső*, egyházkerületünk vezető főgondnoka Ő nagyméltósága, ki hálára kötelező ügybuzgósággal idejét ugyszólván egészen e. kerületünk ügyeinek szenteli, érettségi vizsgájának negyven éves fordulóján tanuló társaival való találkozása alkalmából 1000 korona alapítványt tett a kolozsvári kollegiumban tanuló szorgalmas növendékek számára.

Ugyancsak a *kolozsvári* kollegiumnál a történelemből legkiválóbb tanuló számára a *Szilágyi Sándor* emlékünnepelet rendező bizottság 247 kor. 38 fillér alapítványt tett

A *Háromszéki Takarékpénztár* a Székely Mikó kollegium tápintézete javára 5000 korona, — *Téglás Gábor* és neje *Csergeő Anna* ugyan e czélra 500 koronás alapítványt tettek.

Biró Ferencz, zilahi kollegiumunk algondnoka beigtatása alkalmából „édes anyja emlékére“ 200 korona alapítványt tett le

Dr. Vályi Gábor, helyettes elnök és igazgató tanácsos a kerületi tisztviselők nyugdíj-alapja javára 700 koronát adományozott.

A lelkészek és tanárok árván maradt leánygyermeknei növeltetése és gondozása czéljából létre hozott „*Szeretetház*“ ebben az esztendőben szintén nagy örömmel tapasztalta e nemes intézmény ügyének fokozódó fölkarolását. — Vagyona gyarapítására Ngs. *Dr. Vályi Gábor* elnökhelyettes 1000 korona, — Mlgs *Lészay Ferencz* és neje Bokros Ilona elhalt kis leányuk emlékére 6000 korona alapítványt tettek, azon czéllal, hogy ennek kamataiból egyházi szolgálatokat teljesített ref. tanítók és lelkészek leányárvái láttassanak el.

Ezen alapítványokon kívül ugyancsak a Szeretetház alaptökéjének a növelésére befolyt különböző pénzüintézetektől 530 korona kegyes adomány, a nagysajói e. megyében püspöki vizsgálat alkalmával gyűjtött, mult évi jelentésemben említett 313 korona helyett bejött 413 korona. Ide számítva különböző czímen bejött más adományokat is, a melyek a tőkéhez csatoltattak, a Szeretetház tőke-vagyona ezen évben 43,553.66 koronáról 53,558.49 koronára emelkedett s tehát egy esztendőnek leforgása alatt 10,004.83 koronával szaporodott. Megjegyzem, hogy ezen összegben benne foglaltatik Ngs. *Sándor József* főgondnok 2000 koronás alapítványa is.

E helyen kell megemlítenem azt is, hogy *Hege-düs Sándor* főgondnok Ő Nagyméltósága, közgyűlésünkön nem jelenhetvén meg, most is 100 koronával bíróságolta meg magát, mely összeg szintén a Szeretetház tőke-alapjának növelésére fordítottatik.

A csak kivonatosan közölt kegyes jóltevőknek így is gazdag névsorát a midőn lezárom és nekik úgy egyházközségeink és intézeteink, valamint egész egyházkerületünk nevében ismételtlen köszönetet mondok: kérem Isten, hogy szent lelkének ereje által egyházkerületünk minden egyes tagjának lelkét a nemes példák követésére buzdítsa föl, hogy legyen a mi anyaszentegyházunk gazdagon termő talaj, a hol a hit és a szeretet reménységgel munkálkodik.

Adja Isten, hogy a gazdag vetésnek legyen dús az aratása!

II.

Áttérek immár jelentésemnek azon részére, a melyben egyházkerületünkben a szorosabb és szűkebb értelemben vett hitélet egyes megnyilatkozásairól kell számot adnom. — Főleg két dologra terjesztem ki ez

alkalommal figyelmemet: egyik a *reformáció emlékének megünneplése*, másik az úgynevezett „*egyházi értekezletek*“ alakulása és működése

1. Még csak néhány napja, hogy egyházközségeink és iskoláink a reformáció emlékére ünnepet szenteltek. Örömmel értesültem és e helyen is örömmel teszem meg róla jelentésemet, hogy népesebb egyházközségeinkben a nagy idők emlékéhez méltó ünnepet ültek, tanubizonytságot tévén ezzel arról, hogy a reformáció küzdelmeinek nagy emlékei egyházkerületünk hiveinek lelkéből kitörülhetetlenek; a protestantismus által új életre hívott nemes ideálok népünket ellenállhatatlan erővel vonzák ma is és a hívők serege

ott van mindenütt, a hol az oltárokon égi tűz lobog és az ajkakon Isten igéje, a Krisztus beszéde hangozik.

A Megváltó földi életének kiemelkedő pontjait megünnepli az egész keresztény világ. A kit a közép kor tudatlansága és vakhite ismételtlen keresztre feszített vala: Krisztus a reformációval új életre támadott. A reformáció új megváltás volt a szellem világában; nem emberi munka, hanem isteni mű. Méltó tehát, hogy emlékére az esztendő egy napját ünneppé szenteljünk, az evangelium szövetnekével bevilágítsuk a babona sötét éjjelét és lángra gyujtsuk a szivekben a szabadság szerelmét. Ez az ünneplés azt jelenti, hogy kalvinista népünk ma is vallja azokat az örökkévaló elveket, ma is lelkesedik azon örökkévaló eszményekért, a melyeknek diadalmáért a protestantismus harczba ment. Ez az ünneplés a protestans hittudatnak ébredése és egy új élet kezdetének a jele. Ezért kellett e helyen róla megemlékeznem, — kérvén paptársaimat, hogy a hiva lelkében állandólag ébresszék a szent tüzet. Sokan vannak, kik a reformáció emlékünnepeinek kérdését zsinati intézkedéssel is szabályoztatni kívánják. Én azonban nem tartom helyesnek, ha egy helyes irányban fejlődésnek indult ügyre akár egyházkerület, akár zsinat a maga hivatalos kezét azonnal ráveti és evvel talán fejlődését bénítja meg.

2. Az új élet biztató jelét látom azon mozgalmakban, melyek „*Egyházi értekezletek*“ szervezése érdekében indultak meg egyházkerületünkben mindenfelé.

Egyházkerületünk lelkészei és vezető világi tagjai 1900. jun. 8—9 napjain Kolozsvárt népes gyűlést tartottak volt és megalkották „*az erdélyi ev. ref. egyházkerület egyházi értekezletét*“, a melynek czélja „*az ev. ref. keresztény vallásunk kölcsei öntudat és egyházi összehozás érzésének ápolása, a ref. hit és egyházi élet erősítése, az egyházi és világi elemek közös munkára tömörítése.*“ A kerületi egyházi értekezlet megalakulását csakhamar követte az „*egyházmegyei értekezletek*“ alakulása. Az alakulás, a szervezkedés folyamatban van még ma is.

A kerületi egyházi értekezlet ebben az évben *Székely-Udvarhelyen* tartotta meg vándorgyűlését. gróf Kuun Géza ő nagyméltóságának elnöklete alatt, ki búzgó tevékenységével e téren is őszinte hálára kötelezte el az értekezletet és az egész e.-kerületet. Ugy a vármegye és vidék, valamint a város polgársága felekezeti különbség nélkül kitüntető szives szeretettel fogadott. Ezt annál nagyobb örömmel jegyzem ide, mert az alakulás idején nem egy oldalról kifogásokat tettek vala a megindult mozgalom ellen; czélunkat félreértették, vagy félremagyarázták; meggyanúsítottak és vádakot kovácsoltak. De a vádak csakhamar elnémultak, gyanúsítások megszűntek és a székely-udvarhelyi közgyűlés alkalmával szerzett kellemes tapasztalatok arról győztek meg, hogy működésünket a józan közvélemény rokonszenvvel kíséri és ha az elének tűzött feladatoknak mindannyian szolgálatába állunk, a munka, melyet végezzünk, áldást fog teremni anyaszentegyházunknak.

Az értekezletek eddigi működése és főleg a lelkészek idevonatkozó eddigi tevékenysége fölött e helyen bírálatot tartani még korai volna. De jövő évi

kerületi közgyűlésünk előtt, ha Isten is úgy akarja, a nagyfontosságú ügyben megteszem részletesebb jelentésemet, és remélem, hogy akkor az értekezlet világi tagjai mellett az egész lelkészi kart ott láthatom ebben a táborban, a mely legelső sorban épen a lelkipásztorok elé tűzött czélokot akarja diadalra segíteni. Addig is kérem az egyházmegyék espereseit és vezető férfait, sziveskedjenek saját e.-megyéjük területén az egyházi és világi elemeket a közös munkára hathatósan buzdítani, és oda hatni, hogy az értekezlet által megindított „*Vasárnap*“ című, vallásos irányú nép és ifjúsági lapnak, minét több munkása és olvasója legyen. A jó pásztor gondoskodik róla, hogy a nyájnak mindig legyen tápláléka.

3. Egyházkerületünk *tanügyi állapotáról* a tanügyi előadó jelentése fog részletesen beszámolni. Én csak pár statisztikai adat felsorolására szoritkozom. Tanköteles gyermekeink száma a múlt évben 72,530 volt; 225-tel több mint a megelőző évben. Tanulók száma 57,864; 163-mal több mint a megelőző évben. — Az esperesi jelentésekből az tűnik ki, hogy felekezeti népiszkoláink száma rohamosan apad. Sokan ebben veszedelmet látnak. Én nem osztom ezek aggodalmait. A népnevelés első sorban állami feladat és a magyar nemzetnek egységes kulturája nem leend soha, a míg a népoktatás terhét az állam teljes mértékben magára nem veszi.

4. Mielőtt jelentésemet bezárnám, rövid pillantást kell még vetnem a *népmozgalmi* adatokra. Egyházkerületünkben a lelkek száma 405,360; 4,545-tel több, mint a megelőző évben; született 14 803, meghalt 10,608. — Házasságra jépett 3,357. Ezek közül az egyházi áldást igénybe vette 3,325. Nem vette igénybe a nagyenyedi e.-megyében 5; kolozskalotaiiban 2; szilágyszolnokiban 5; küüllőiben 6; sepsiben 3; kézdiiben 2. A püspöki vizsgálat alatt álló egyházközségek közül: Kolozsvárt 9. — Más felekezetektől hozzánk áttért összesen 267; egyházunk kebeléről leszakadt 234. Tanubizonyosság arra, hogy bár akadnak, a kik megtagadják az atyáknak hitét; de a nagy egész a Krisztushoz hű marad. Éberségre kérem mégis lelki pásztor társaimat, mert elszéied a nyáj, ha nem vigyáznak az őrizők.

Anyae gyházközségeink összes száma 537. Ide számítva a *n.-sármási* körlelkészséget is, mely a múlt évben szervezetett és a hol dr. *Darányi Ignác* földmívelésügyi miniszter ur ömagyméltósága, tárczája terhére, a templom megépítése iránt 44,000 korona költséggel kegyesen intézkedett. — A rendes lelkészek száma 481. A helyettes és segéd lelkészeké pedig 27 volt a múlt évben. Az anye egyházközségekben összesen 54 lelkészi állomás volt üresen s tehát 54 egyházközségben kellett nélkülözni a híveknek az igehirdetést és a lelki gondozást. Ez az elég kedvezőtlen, sőt sok tekintetben veszélyes helyzet azonban nemsokára, legalább némileg, javulni fog. Kilátást nyújt erre az az örvendetes jelenség, hogy pár év óta egyre nő az ifjaknak száma, kik magukat a lelkipásztori pályára szentelik föl, hogy hivatalos szolgálatába szegődjenek az erkölcsi élet amaz örökkévaló érdekeinek, a melyeknek együtt véve „Isten országa“ a neve.

Ez idő szerint a minősített lelkészek és lelkész jellegű tanárok száma 509; a s. lelkészeké 15, ide számítva két exmittalt theologust is, egyik a kolozsvári, másik a debreczeni th. akademiától.

5. És most végezetül engedje meg a Főtiszteletű Egyházkerületi Közgyűlés, hogy kegyelettel adózzam azok emlékének, kiket a halál sorainkból kiragadott.

A gondnoki karból: *Szonda Sándor* orbai, *Bakcsi Gáspár* kézdi e. megyénk gondnokai végezték be munkás életüket. Mindketten évek során át buzgólkodtak anyaszentegyházunk ügyeinek intézésében. Pihenésük legyen csendes! Emlékezetük áldott! *Málik József*et, a püspöki vizsgálat alatt álló sepsi-szent-györgyi egyház-

községünk derék főgondnokát életének ugyszólván delelő pontján, ifj. B. *Zeyk Józsefet* pedig, a kit a kerület bizalma anynyi biztató reménnyel csak a múlt évben ültetett vala Kolozsvári egyházközségünk első főgondnoki székébe, a férfi kor teljes erejében törte le a kérlelhetlen halál. Mindkettőnek elhunyt nagy veszteség. Gyászoló családjuk fájalmában nem csak e.-községük tagjai és egész e.-kerületünk, de a magyar társadalom is őszintén osztozik.

A lelkészi karból összesen 10 hunyt el. Maga a szám aránylag nem nagy, de annál súlyosabb a veszteség. Egy része a munkában kifáradván, az élet alkonyán hajtotta fejét álmra, de sokan a pálya derekán hanyatlottak alá; köztük *Bedő Ferencz sz.-udvarhelyi* lelkész és e.-megyei főjegyző, *Tavaszi József*, m.-péterlaci lelkész és görgényi esperes, *Molnár Albert* theologiai tanár és *Sylvester Domokos* szászvárosi lelkész.

Molnár Albert és Sylvester Domokos, mindketten az igehirdetésnek mesterei, és a keresztyéni szelidség példányképei, nemcsak a lelkészi karban hagytak mély űrt maguk után, hanem egyházkerületi értekezletünk is fájalmasan érzi a veszteséget, midőn Molnár Albertben nemcsak az értekezlet egyházi elnökét, hanem ugyszólván megteremtőjét, Sylvester Domokos egyházi alelnök személyében pedig egyik szellemi vezérét sirtatja.

Ők igazak voltak és az igazak emléke áldott leszen mindörökké.

„Zsinatunk legfontosabb teendői.“

(A felső borsódi pontok.)

(Folytatás.)

Kétségtelenül jogos kérdés itt is az, a min oly sok jóra való terv megvalósítása megakad, hogy: *miből?* Miből tartassanak fenn a parochiális könyvtárak? A kérdés azzal megoldva csakugyan nem volna, hogy a „Prot. Irod. Társaság“-ba belépés által megvethető ezeknek alapja. Mert honnan fizessék a szegény egyházak — a melyekben anyaszentegyházunk nagyon bővölködik — a Társaság tagságdíjait?

Egész nyíltsággal jelentjük ki felfogásunkat: *segélyből*. Döntő súlyú előttünk egyik kiváló gyakorlati észjárású esperesünk nyilatkozata: „Tudatára kell már ébrednünk, hogy a segélyezésnél szellemi eszközök, könyvek, vallásitanítás előmozdítása stb. az egyházak riktó szükségéi között bírnak olyan fontossággal, mint a pajta építés!“

A „Prot. Irod. Társaság“-ba való belépés kötelező kimondása ily módon lehetetlent nem kívánna, más felől egyszerre szolgálna két fontos czélnek: a társaság megízmosodásának és a parochiális könyvtárak megalapításának. Az egyházak segélyezésének elébb jelzett módjában bent foglaltatik a Koszorú-füzeteknek és más érdeemes vallás-erkölcsi olvasmányoknak a nép kezére a javaslat szerint juttatása. Ez a kérdés az Irod. Társaság, majd minden eddigi közgyűlésének themája volt. Hol egyik, hol másik oldalról felhangzott a kívánság, hogy maga az Irod. Társaság találja módját, hogy e füzetek bizonyos mennyiségben ingyen osztassanak szét a nép között. Erre azonban a közgyűlés már több ízben fogadta el a hallgatás beleegyezésével érdeemes titkárának azon véleményét, hogy sokkal inkább megbecsüli a nép azt, a mihez áldozattal jut hozzá és így e füzetek is veszténe a nép előtt becsükből, ha ingyen kerülnének kezébe.

Megvalljuk: a mennyire igaznak ismerjük el magát a felállított elvet, épen annyira tévesnek tartjuk itt annak alkalmazását. Olyan formának találjuk a nép *áldozatából* folyó ezen értékességhez való ragaszkodást, mintha alap nélkül kezdenők rakni a házfalakat, mert a *háza* — és

nem az *alapra* van szükségünk. Akarjuk, hogy népünk kedvet kapjon ezekhez az olvasmányokhoz, de nem nyújtjuk meg az alkalmat, hogy az áldozat hozásnak — előtte nagyon is fontos — akadály nélkül ismerkedhessék meg azokkal. Mi abban a meggyőződésben vagyunk, hogy az áldozatokkal megszerzés *házá*t sokkal hamarabb megépíthetnők az általános ingyenes megismeretés *fundamentumán*.

Levéltárak rendezése egyházkerületek történetének megíratása és a lelkészeknek egyházuk történelmi adatai összegyűjtésére való útasítása egyaránt önként folyó kötelesség a múlttal és a jövővel szemben. De kivált az utóbbi a jelen munkásságának is élénkítésére szolgálna, senki sem térhetvén ki — bár szűkkörü — történelmi kutatás elől. És ki tudja hányan nem kapnának kedvet a feltalálható érdekes adatok feldolgozásához és így irányú munkálkodásuk tovább folytatásához, olyanok, a kik különben nem vettek volna alkalmat maguknak, hogy megismerkedjenek az ily munkálkodás gyönyörével.

5 Egészen szükségesnek tartjuk az ötödik pontban sürgetett intézkedéseket. Ha látjuk, hogy a farkasok szüntelen a nyáj körül olálkodnak, éberségre kell hívunk a pásztorokat. Az egyházpolitikai liberális átalakulások kétségtelenül elütöttek bizonyos tekintetben a céltól. Avagy ki ne tudná, hogy azoknak egyik létrehozó oka a lelkek hódításában üzött hajsza meggátlása volt. Az elkeresztelési rendelet sikertelensége mutatta meg, hogy a Klerus az eddigi törvényekkel túlkapásában megakadályozni nem lehet.

De hát mit hozott az új törvény. Legyünk őszinték és mondjuk ki, hogy e tekintetben nem gátat vetett a visszaéléseknek, hanem törvényes formát adott a régi *reversálisoknak* teljesen megfelelő *megegyezésekben*. A törvény ez intézkedése nem a *szabadság*, hanem a *szabadosság* szellemét ápolja. Játékszerré süllyeszti a vallásokat; következetlenségre csábítgatja az egyháztagokat. Avagy nem a vallást kigúnyoló következetlenség-e az, hogy valaki *olyan vallás követésére kötelezze gyermekeit, a melyet mag: nem hajlandó követni?* Minden felnőttnek teljes szabadságában áll vallásának megváltoztatása, a mi által bizonyos korig irányíthatja gyermeke vallását is. Ám tessék a gyermeke üdvét előre szíven viselő felnőttnek bizonyos tenni, hogy meggyőződés szerint választ gyermeke részére vallást, az által, hogy térjen ő maga arra a hitre, melyet gyermekeire nézve idvezítőbbnek tart.

Tán már is eltértünk tárgyunktól e megjegyzés részletesebb fejtegetésével. De szükségesnek látszott, bár csak egy jelenségre rámutatni a sok közül, a melyek nagyon is sürgetik, hogy a ref. lelkészeknek, a megváltozott viszonyok között a hívek protestáns öntudatának szilárdítására egyháztársadalmi, — vagy mondjuk belmissiói — munkásság által nagyobb gondot kell fordítani. Körül kell bátyázni a híveket azon ostromokkal szemben, melyek most már a törvény védelme alatt intéztek ellenök, hogy következetlenségbe döntsék, aztán hitőkben is ingadozóvá tegyék.

Hogy a protestáns papság a törvény szabadságának kihasználásával állítsa helyre a viszonyosságot: azt lehetetlenné teszi a lelkekkel való bellérkedéstől undorodó és a meggyőződést respektáló szellemi szabadság tisztelete. Így mi a defenzivára vagyunk szorítva és épen ezért a *belső megerősítés az első rendű teendő*.

Ezt pedig nem szabad csak az *önkéntes* munka feladatának hagyni. Nem szabad irtóznunk a *kötelesség* hideg szavától. A *lelkésedés* munkája gyakran megakad oly akadályokon, melyeken a *kötelességérzet* kitartása sikeresen áttör. Helyesnek tartjuk tehát azon kívánságot, hogy a lelkészek e tevékenységre törvényileg köteleztessenek.

Természetes járuléka ennek a presbyteriumok támogató, együttműködő tevékenysége. És kétségtelenül legelső helyen áll, legelső szükségét képez az egy-

házi fegyelem-gyakorlás szervezése a gyülekezetekben. Az ekklesia követés, régen oly sokszor nagy eredménnyel járt alkalmazása, lassankint korszerűtlenné vált és teljesen kimaradt. És ezzel együtt oda lett az egyházi fegyelem gyakorlásnak minden eszköze.

Fájdalom! — feltétlenül állíthatjuk, hogy nem a fegyelmezés módjának helyesbítésére, hanem a teljesen nélkülözött egyházi fegyelmezés szervezésére van szükség.

Jól ismerjük e tekintetben is korunk divatos fel fogását. Igen sokan vannak, a kik egyáltalán perhosekálják az önkéntes odaadást kívánó vallásos életben a fegyelmezésnek még gondolatát is. Sőt azok is, kik annak szükségét általánosságban meg nem tagadják: a humanismus nevében embertelennek ítélik, „*pogány határozat*”-nak minősítnek, minden kísérletet, melylyel nagy ritkán itt-ott sarkalni kívánják a hitőkben közönyös, a vallásból gúnyt űző lelkeket. Pogány eljárásnak ítélik, hogy az egyház megtagadja egyik korszerűtől, a ki a másikat kicsinyléssel utasította el.

Nagyon is belátjuk, hogy e tekintetben különös tapintatosságra van szükség. Elvi és gyakorlati szempontok egyaránt óvatosságra intenek a fegyelmezési eszközök megválasztásában és alkalmazásában. De épen ezért nem tarthatjuk kielégítőnek ma érvényes zsinati törvényeinknek e fontos kérdésen csak átsíkló intézkedését, mely szerint a presbiteriumokra bízatik a fegyelmi szabályoknak nem csak alkalmazása, de megalkotása is. Bármennyire méltányoljuk is ez intézkedésben az egyes gyülekezetek részére biztosított autonómikus hatáskör nyújtását épen tulhajtása miatt tévesnek és károsnak kell kijelentünk azt. Mert minél nehezebb kérdés az egyházi fegyelmezés eszközeinek megállapítása: annál kevésbé ruházható az a felsőbb egyházi hatóságok mellőzésével, a mégis csak szűkebb látkörű presbiteriumokra. Nagy a különbség a törvény *alkotása* és *alkalmazása* között. Az egyházi fegyelmezés módzatainak megállapítása pedig feltétlenül törvényhozási ténykedés, a mire egyedül a zsinat illetékes. És gyakorlatilag is csak zsinati megállapítások szerint volna bevezethető az oly nagyon szűk séges egyházi fegyelmezés. Hisz' tényleg úgy állunk miszerint alig hisszük, hogy volna presbiterium, a mely a már évtizedes zsinati intézkedés alapján megalkotta volna és alkalmazná fegyelmi szabályait. És ebben nem ellenkezés és nem is a hanyagság, hanem azon tény lesz nyilvánvalóvá, hogy itt a zsinat hatáskörüket és erejüket meghaladó feladatot ruházott a presbiteriumokra.

Nagyon is kívánatos tehát, hogy a zsinat mély bölcsességének és nagy körültekintésének igénybe vételével alkossa meg az egyházfegyelmi szabályzatot, melynek végrehajtására, alkalmazására a presbiteriumok köteleztessenek. Koránt sem fog ez a protestáns szabadság elvének rovására esni. Kálvin egyházának az alapításnál a szigorú fegyelem gyakorlás volt biztos alapja. A fegyelem által lett az *élet a hitnek megmutatója* és ez a *hit az üdvösségnek alapja*.

Tudjuk, hogy Kálvin szigorú fegyelmi szabályaihoz vissza nem térhetünk. De azt is be kell látnunk, hogy a fegyelem gyakorlás mostani hiánya is egyike azon okoknak, melyek oldott kévéné teszik gyülekezeteinket.

Természetesen az egyházi fegyelem komolyabb gyakorlása csak egyik ága az egyházi — és ebben a vallásos — élet felpezsdülésének. Zsinati köteleztetéssel kell, a hol meg van megpecsételni, a hol meg nincs életre kelteni és az *anyaszentgyház életműködésének szervévé tenni* az oly szép sikerrel biztató egyházkerületi egyházmegyei és egyházközségi *egyházi értekezleteket*.

6. Az egyháztársadalmi tevékenységnek kötelező erejű megállapításával a legszorosabb logikai összefüggésben áll az állami törvényhozás és a polgári élet rendtartásának segítségül hívása. Nem először adunk

kifejezést azon — sokak előtt tán nagyon prózai — felfogásunknak, hogy a gyarlóságokkal és kísértésekkel küzködő embernek a legideálisabb célok felé terelésében is olykor nélkülözhetetlenek kényszerítő vagy korlátozó eszközök. Tulajdonképen e felfogásunk jelelnek már az elébbiekben is a fegyelem gyakorlás szükségességének hangsúlyozásában. De mennyire erőteljes az egyházi intézmények korlátai közt gyakorolható bármily szigorú fegyelem is, ha a polgári életrend teljesen megengedi, sőt olykor meg is kívánja az egyháziasság rovására eső dolgokat.

Talán azon kevesek mellett, a kikre a buzdítás lelkesítés elég, még épen oly kevesekre lehet hatni az egyházi fegyelmezés eszközeivel, de a nagy tömegre bizonyára nem, a míg a polgári életrend hovatovább több alkalmat nyújt, sőt egyenes csalogat a vallásos élet kívánalmainak mellőzésére. Hivogathat a lelkész a templomba ott, a hol egy pár rossz példaadó nyomán ünnepnapon épen úgy zeng a munkazajtól a mező, mint a munkára rendelt napokban, vagy a hol — ha tán megállítják is a zakatoló gépeket, megszüntetik is a gyárkémények füstölését, de a heti fáradságos keresmény huza-vonás kifizetésének ideje az *úr napja*, melyen aztán megkárosíttatásáért való — most méltó, majd méltatlan — zugo odásában, káromkodva vonul a korcsmába a munkás nép, hogy lehűtse haragját és egy kis *szórakozást* keressen a hét fáradalmi után. És ismét, a hol az ilyen életrend mellett gyakorlattá vált, hogy a nép vasárnap lássa el minden ügyes-bajos dolgait, mert hát azokra hét folytán érkezése nincs.

Ezek a jelenségek napról-napra bénítóbb erővel hatnak át a polgári életrend mezejéről a vallás-erkölcsei élet terére. Ezen a téren pedig orvosolni nem lehet. Keletkezésük helyén pedig a gyökert kell kiirtani, hogy az elnyomó dudva át ne terjedjen; a tüzet, a hol ég, ott kell oltani, hogy a pusztító láng át ne csapjon.

A polgári életrendnek állami törvényhozás útján, megfelelő szabályozása háríthatja el csak a veszélyt, a mely e tekintetben oly nagy mértékben fenyegeti a vallás-erkölcsei életnek látszólag külső nyilvánulásait, de valóságban legmélyebb lényegét is.

Minden tekintélyét fel kell tehát használnia a zsinatnak, hogy országos törvényhozás útján védesse nek az egyházi, de egyszersmit az állami életnek is egyedüli alapjait. Fel kell világosítani a törvényhozást, hogy a kétségbe senki által sem vonható evangéliumi igazság, hogy „minden ország talpköve a tiszta erkölcs” nagyobb figyelmet követel az erkölcsei élet alapját képező vallásos élet iránt, külső nyilvánulásaiban is. És pedig félrendsabályok, jámbor óhajtasok vajmi keveset érnek. Radikális, határozott alkotásra van szükség annak megállítására, hogy az ünnepek szentsége helyre állítsák és azok az erkölcsei elsatnyulás helyett a lelki megújulás alkalmi legyenek.

A mily kétségbeejtő módon növeli a mai polgári életrend a vallásos közönyt és az ezzel járó erkölcsei súlyedést: épen olyan fellendülést nyerne a vallás-erkölcsei élet, ha kezdetben zugolódást támasztana is, a borsodi javaslatok 6. pontjának megvalósulása. Tizenkettedik órája, hogy a zsinat sürgesse törvényalkotását vasárnap és más ünnepnapokon úgy a gazdasági, mint az ipari munka, nem különben a hivataloskodás teljes szünetelésére, és a korcsmáknak e napokon zárva tartására.

Pásstor.

Egyházkerületünk közgyűlése.

(Folytatás.)

Közgyűlésünk Kenessey Béla főjegyző aának ezen jelentését jóváhagyó tudomásul veszi; Király Miklós zalathnai áll. polg. leányiskolai igazgatótanár, végzett papjelölt kibocsátását és felszentelését megengedi, s

öt mindaddig lelkészi jellegűnek ismeri el, a míg a tanári pályán működik; a kibocsátás és felszentelés idejét pedig a holnap d. e. tartandó közgyűlésre tüzi ki.

Püspöki jelentés.

Elnök báró Bánffy Dezső aa. fölkérésére dr. Bartók György püspök olvasta föl évi jelentését, melyet lapunk szerencsés egész terjedelmében közölhetni olvasóival.

Közgyűlésünk az érdekes és anyaszentegyházunk közállapotait híven visszatükröző püspöki jelentést köztetszéssel fogadja s teljhatalmulag jegyzőkönyvre venni határozza, Püspök aának buzgó főpásztori munkásságáért egyhangú lelkesedéssel köszönetét nyilvánítja.

Az idő előre haladván elnök br. Bánffy Dezső aa. a következő ülést holnap nov. 10-én d. e. 9 órára tűzve ki, a gyűlést bezárja.

Második nap. 1901. nov. 10-én, d. e.

Az ülést br. Bánffy Dezső elnök d. e. 9 órakor megnyitván bejelenti, hogy Ujvárossy József és dr. Székely György sepsi egyházmegyei gondnokok meg nem jelenhetésüket táviratilag tudatják. Közgyűlésünk ezt tudomásul veszi s nevezett gondnokok távollétét igazoltnak tekinti.

Tanár jelölés A tanárjelölő bizottság kiküldetésében eljárva betérjesztett jelentését a közgyűlés egyhangulag elfogadja, elnök aa. javaslatára a tanárválasztást a szászvárosi főgymnasiumnál betöltendő vallástani, az ugyanott betöltendő történelem-földrajzi és mértani rajz szépírási, a maros-vásárhelyi főgymnasiumnál betöltendő magyar latin és a zilahi főgymnasiumnál betöltendő magyar német tanszékekre a bizottsági jelölés alapján elrendeli s a választás idejéül f. hó 11-én d. e. 1/2 9–10 óráját tüzi ki, ellenben a maros-vásárhelyi főgymnasiumnál betöltendő történelem-földrajzi tanszéket illetőleg a választást elhalasztja a jövő évi közgyűlésre.

Választások. A szavazatszedő bizottságnak a f. hó 9-én, d. u. 4–6 óráig megejtett választásokról betérjesztett jelentését a közgyűlés tudomásul veszi s ennek eredményeként elnök megválasztottaknak jelenti ki:

a) az egyházkerületi pénztárt megvizsgáló bizottságba: *dr. Kolozsvári Sándor, dr. Sárkány Lajos és Gáspár János* aait;

b) az igazgató-tanácsi ügykezelést megvizsgáló bizottságba: *Incze Gerő, Csiszár Gyula, Biró András darocz-bogártelki lelkész* aait;

c) az egyházkerületi számadásokat vizsgáló bizottságba: *dr. Kolozsvári Sándor, dr. Sárkány Lajos és Gáspár János* aait;

d) a központi nyugdíj-kezelő bizottságba: *Kenessey Béla, dr. Sárkány Lajos és Pokoly József* aait;

e) az egyházkerületi fegyelmi bíróságba egy tanártagul: *Simon Ferencz* aait;

f) konventi egyházi rendes képviselőül: *Kenessey Béla* aait;

g) marosi egyházmegyei algondnokká: *gr. Bethlen István* aait;

h) sepsi-szent-györgyi főgondnokká *Gödri Ferencz* aait;

i) görgényi egyházmegyei algondnokká *gr. Teleky Arthur* aait;

k) nagy-sajói egyházmegyei algondnokká *dr. Csernátom Gyula* aait;

l) orbai egyházmegyei algondnokká: *Séra Lajos* aait;

m) kézdi egyházmegyei algondnokká: *dr. Damokos Ödön* aait;

n) maros-vásárhelyi kollegiumi főgondnokká: *gr. Toldalaghy László* aait;

o) maros-vásárhelyi egyházközség második főgondnoki állására: *br. Kemény Ákos* aait.

Elnök aa. jelenti, hogy miután a fentebbi vá-

lasztás eredménye szerint gróf Toldalaghy László al-gondnok a marosvásárhelyi kollegium főgondnoki állására választatott meg, ezen eshetőségre számítva a kollegium, az al-gondnoki állásra: Deák Lajos, Dobai Albert és Péterffy Dénes jelöltjei között a választás elrendelését kéri. Ezen kérésnek a közgyűlés helyet ad s elnök aa. a választást f. hó 11-én d. e. 1/4 9—1 órára tüzi ki

Az ifju lelkészek kibocsátása. Tárgysorozat rendjén, Kenessey Béla főjegyző aa jelentkezésre hívja föl a tegnapi gyűlésben kibocsátásr és felszen-telezésre ajánlott ifju lelkészeket. Kik az elnöki emel-vényi körül állva, dr. Bartók György püspök aa. sze-retetel üdvözli az Ur szőlőjébe elhívott uj munkáso-kat; kötelességeik hű teljesíthetéséhez testi és lelki erőt kíván nekik, figyelmeztetvén őket, hogy Istenor-szágában, még a legkisebbnek látszó kötelességek is nagyok és fontosak. Legelső és legnagyobb kötelessé-gök leend az ige hirdetése és a Krisztus élet példájá-nak követése. A szentírás örök igazságait kell belevin-niök a saját lelkökbe, hogy azután áthassák azokkal a rájuk bízott hívek lelkét. Tanulmányozzák a szent-írást, a körülöttük lévő életet, hogy mindig biztosan fölismerehessék, hogy mi az, a mi a modern tudomá-nyos életmozgalmakból az emberi élet legmagasabb érdekeit szolgálja, vagy annak ellene mond. Munká-jukban vezető elv a szeretet legyen s mint a hogyan az első tanítványok mindenüvé követték a Mestert, ugy ők is, engedjenek a Mester minden hívő szavá-nak s Őt nyomon kövessék; de ne kicsinyeljék még a száraz hivatali teendőket se, azokat is hiven telje-sítsék, hogy a kormányzásban is mindenek jó renddel legyenek. Hogy mindezeket teljesítendik, ebben a re-ményben bocsátja ki őket az egyházkerület nevében s Isten megsegítő kegyelmét kívánja mindnyájukra.

Elnök br. Bánffy Dezső aa. azon kijelentéssel, hogy a folytatólagos gyűlés f. hó 11-én d. e. 10 óra-kor kezdődik, felhívja az egyházkerületi közgyűlést, hogy a maga egészében vegyen részt a belfarkas-utcai templomban tartandó felszentelési ünnepélyen.

A közgyűlés tagjai erre a belfarkas-utcai temp-lomba vonulnak, hol a szokásos gyülekezeti ének, a theologus ifjak dalkarának szép éneke s *Kenessey Béla* egyházkerületi főjegyző aának megható alkalmi imája után dr. Bartók György püspök aa. tartotta meg ün-nepi beszédét II. Kor. V: 20, 21 alapján, szólván ar-ról, hogy az üdv világában Isten megtett mindent arra nézve, hogy az emberek békéljenek meg ő ve-le; de azért a bűn most is szedi áldozatait. Minden újabb kor meghozta azokat a titánokat, kik megostromolják az eget s el akarják vezetni a világot a békesség evan-geliumától. Azért szükség mindenkor, hogy legyenek a Krisztus nevében szövetségben járók, a kik az Isten-nel való békesség izeneteit adják át a lelkeknek. A fenyegető ellenségeknek azok felett, a kiknek a Krisz-tus adja a maga erejét, nincs semmi hatalmuk. Az emberi lélekbe az Isten örökkévaló eszményeket plán-tált s azokat onnan a bűn és szenvedély soha úgy ki nem téphetik, hogy jogajkat, éltető erejüket vissza ne követeljék. Ez eszmények örök jogát szolgálják a Krisz-tus követségében járók s adjon erőt ezeknek az a tudat, hogy a diadal feltétlenül az övék leend a világ minden ellenállása mellett is. E követségben járn nagy és felséges megbizatas: erre szenteljük fel összes erőt-kezt a lelkipásztorok.

De ha a világot akarják Istennel kibékíteni, első sorban ők maguk szerezzék meg ezt a békességet; ha üdvösséget kívánnak hirdetni, maguk szerezzék meg bizonyosságát és ha szabadságot, előbb maguk legye-nek szabadok e világtól és ennek lenyűgöző anyagias-ságától, bűnétől és szenvedélyeitől

A mély benyomást tett beszéd után a szokásos eskütétel és áldás mellett történt meg az ifju lelké-szek fölszentelése és Püspök aa. záró-imájával rekesz-tetett be az ünnepély s vele együtt a mai napi közgyűlés.

Harmadik ülés 1901. nov. 11-én d. e.

Báró Bánffy Dezső elnök aa. d. e. 10 órakor a gyűlést megnyitva, bejelenti, hogy Borosnyai Lajosné székely-kereszturi lakos 5000 koronás aladítványának visszaadása iránt közgyűlésünkhez kérvényt nyujtott be. Kiadatik a kérvényi bizottságnak, hogy tárgysoro-zat rendjén, véleményező jelentésével terjeszse köz-gyűlésünk elő.

Az Igazgatótanács előterjesztései. Az Igaz-gatótanács előterjesztései között kiváló helyet foglal el a zsinati tárgyakat kijelölő előterjesztés, mely azon elvi álláspontból indul ki, hogy a zsinati tárgyak elő-készítésénél nem akarja a zsinat jog- és hatáskörét bizonyos tárgyakra korlátozni s már a zsinati előmun-kálatokban jelét kívánja adni a protestantismus nagy életelvéhez, az individualismus sértetlen fentartásához ragaszkodását, mely az egységet nem az egyöntetű formákban, hanem a lelki egyesülésben, az egységes és erős református közszellem fölbresztése, fejlesz-tése és fentartásában kívánja biztosítani. Ezen elvhez híven az előterjesztés ily tárgyként jelöli meg: a templomi istentiszteletet, hol a bibliának és kátének nagyobb helyet kíván, a cura pastoralis hatékonyabb érvényesítését; s kapcsolatban a parochiális rendszer-nek nagyobb gyülekezeteinkben kötelező keresztülvite-lét; a belmissió általános felkarolását; a lelkészi nyugdíj-inlézet minél előbb létesítését, hogy lelkészeink egész odaadással szentelhessék életüket hivatásuknak; a re-formatio évforduló napjának, a hivatalos ünnepek so-rába fölvételét; az egyházi adók szabályozását; az 1848. évi XX. törv.-cz. szerint a vallás egyenlőség és viszonság életbeléptetését; az egyházak osztályozá-sának és lelkészek minősítésének a viszonyok szerint szabályozását; a papválasztási 109. 210. §-ok módosít-ását; a kegyévre vonatkozó 237. §. megváltoztatását, s általán a törvénykezés biztosabb alapra helyezését s befejezésül, hogy a zsinat minden öt évben üljön össze.

Ezen előterjesztéssel szemben dr. Bartók György püspök aa. csak egy pontra vonatkozó eltérő vélemé-nyét kívánja nyilvánítani. Nevezetesen: nem helyesli az egyházközségek osztályozásának és a lelkész qua-lificationnak megszüntetését. A tapasztalat arról győzött meg, hogy kár volt eltörölni a candidatiot és a próba-szónoklatot. A papnövendékeket, a vizsga letételekor, minősíteni kell. Ebben a tekintetben tett igazgatótaná-csunk javaslatot, minek fentartására indítványozza, hogy: „Az igazgatótanács előterjesztésnek azon része, mely az egyházközségek osztályozásának, valamint a lelkészi minősítésnek eltörlését célozza, hagyassék ki s e helyett az igazgatótanácsnak a konventhez e tárgy-ban már korábban intézett fölterjesztésére való egy-szerű hivatkozással szövegeztessék be.

Pokoly József theol. tanár sem pro, sem contra nem kíván e tárgyhoz szólani, csak az előterjesztést szerkesztő bizottság álláspontját kívánja a kifogásolt pontra vonatkozólag jelezni. Ugyanis nemcsak a sza-badelvösséget, de azon körülményt is szemelőtt tartotta a bizottság, hogy ekklezsiáink 3/4-ed része egyenlő ja-vadalommal bír s így az osztályozásnak nagy ér-telme nincsen. Nézete, hogy nem a nagy gyülekeze-tek, hanem a veszélyeztetett helyek igénylik a kiváló pásztorokat. S a classificatio ellen az a körülmény szól, hogy más pályákon meg van a szabad pályázás és az nincsen classificatio és qualificatiohoz kötve.

Fogarasi Albert. szerint az egyházközségnek osztályozása s ezekbe a minősültség szerinti pályáz-hatás alkalmat nyujt papjelöltjeinknek a nemes ve-télkedésre s ennek künn a gyakorlati életben, az osztályozással anyagi jutalmazást adunk. Igaz, hogy a talentum elvégre kiküzdí magát, de az emberi termé-szettel és gyakorlattal megegyezőnek látja a Püspök ur indítványának indokait. Ehez csatlakozik

Benedek Károly gyulafehérvári főjegyző; miután itt nincsen meg a mai pályákon meglevő fokozatos

haladhatás utja, helyesnek tartja, hogy a kiválóbb tehetségeknél a theol. pályára megnyerhetése érdekében az egyházközségek osztályozása s a lel. észeknek e szerint minősítése fentartassék

Csia Kálmán etédi lelkész indítványozza, hogy: intéztessék kérés a konventhez az iránt, hogy az a theologiai akadémiát végzett papjelölt, a ki első osztályu lelkészi minősítéssel bír, egyszerűs mind vallás-tanári állásra is választható legyen és ugyancsak az első osztályu lelkészi minősítéssel bíró papjelöltek tehessenek theologiai magántanári vizsgát.»

A vita befejeztetvén s Csia Kálmán aa. indítványát visszavonván; elnök aa. szavazásra bocsátja ez ügyet s ennek eredményéhez képest közgyűlésünk határozataként kijelenti, hogy az Igazgatótanács előterjesztése többi részeiben változatlanul, — a lelkészi minősítés és egyházközségek osztályozását illető részében püspök aa. indítványával módosítva fogadtatik el.

Az Igazgatótanácsnak a lelkészi özvegy árvái kegyeleti-évre vonatkozó udvarhelyi egyházmegyei indítvány tárgyában beterjesztett előterjesztését a közgyűlés egyhangulag elfogadja s a javaslat szerint az eddigi gyakorlatot s az „Útasítás“ vonatkozó § át fenn tartani határozza és az indítvány fölött napi rendre tér.

Tárgysorozat rendjén olvastatik az Igazgatótanácsnak Hegedűs Zsigmond nagy-enyedi tanító-képezdei helyettes tanár rendes tanárul leendő elismerését ajánló előterjesztése

Both István zilahi tanár az Igazgatótanács javas-

latával szemben részletes indokolás mellett indítványozza, hogy ez a pont vétessék le a napirendről s utasíttassék a n.-enyedi előjáróság, hogy a tanszék betöltése tárgyában a jövő évi közgyűlésre a megfelelő intézkedéseket tegye meg. Zeyk Dániel egyházkerületi főgondnok és Fogarasi Albert enyedi tanár aai.-nak az igazgatótanács előterjesztést pártoló s a helyzetet minden oldalról megvilágító felszólalása után Both István indítványát mellőzve az Igazgatótanács javaslata értelmében Hegedűs Zsigmondot helyettes tanárul elismeri.

A középiskola alsóbb osztályai számára bibliai szemelvényeket tartalmazó tankönyv szerkesztését ajánló igazgatótanács előterjesztést közgyűlésünk egyhangulag elfogadja s hozzájárul:

1. Ahoz, hogy a konvent az egyetemes tanügyi bizottság útján gondoskodjék a bibliai szemelvényeknek a középiskolák alsóbb osztályaiban használandó tankönyve megírásáról és kiadásáról.

2. Javasolja, hogy a nevezett tankönyv kiadásának esetleges jövedelme fordíttassék ev ref. középiskolai vallástani kézi könyvek iratására s a legjobb ilyen tankönyvek kiadásának fedezésére, vagy előlegezésére.

A kollegiumi számadásoknak tanévek szerinti vezetését indítványozó zilahi kollegiumi indítvány felett az Igazgatótanács előterjesztésében ajánlott napi rendre térést közgyűlésünk elfogadja.

(Folyt. következik.)

TÁRGYA.

A keresztyénység lényege.

(Felolvasatott nov. 17-én az ev ref. theológián tartott protestáns estélyen.)

Nagyérdemű közönség!

Ma, a mikor igazi, benső vallásosság nélkül társadalmunk egy részében a felekezetieskedés kezd kísérteni, ejti martalékul a lelkeket s emeli közéjük a válaszfalakat; a mikor épen a művelt osztályhoz tartozókat egyfelől vagy a minden egyháziasságot megölközönység, vagy a kételkedés ejtette foglyul, másfelől meg valami titokzatos után való vágy szállotta meg s hajtja a spiritismussal, a szellem-idézéssel való foglalkozás felé; vagy a mikor egy csomó őszintén hinni kívánó lelket meg komolyan zavar a maga hitében a hivatalos, szervezett egyházaknak egyik-másik hittani tétele és mert nem tudja a lényegtelen elválasztani a lényegestől, ezt is eldobja amaz miatt és hajlandó Schillerrel¹ azt mondani, hogy egyik hitvallást sem fogadja el épen vallásosságból: talán nem lesz érdektelen, ha ez estélyek keretében néhány felolvasásban szólok első sorban a keresztyénység lényegéről, azután felmutatom hitünknek egyes alapvető tételeit, a bűnt és a kegyelmet, a Krisztus személyét, az ő váltság munkáját, a benne való hit által elnyerhető megigazulást, hogy végül föltárjam azt a felséges távlatot, a mely az Istennel való békességet megnyert keresztyén lélek munkássága előtt nyílik meg.

Az ezen estélyeket rendező egyháztanács bizottságnak eléggé meg nem köszönhető szívességéből engedélyt nyertem arra, hogy egy, hat estére terjedő felolvasási sorozatot tarthassak a fentebb megjelölt tárgyakról. Legyen szabad, ne csekélységem, hanem a tárgyalás alá veendő nagyfontosságú kérdések iránt az érdeklődő figyelmet tisztelettel kikérnem.

* * *

Azt a vallást, a melyet annyian hajlandók a művelt emberre nézve teljesen feleslegesnek tartani s

¹ „Welche Religion bekennst du?“ — Keine von Allen! — „Warum?“ — Aus Religion

túlhaladott álláspontnak tekinteni, korunk igazán komoly bölcsészei, történetírói és sociologusai kezdik ismét úgy tárgyalni, mint az ember szellemi életének elodázhatatlan követelményét, mint a történet és a társadalmi élet leglőbb mozgó erejét, az emberek és népek világnézetének és jellemének fundamentalis tényezőjét. Mintha most jutna megint a komoly gondolkozók eszébe Goethe ama mondása, hogy az egész világtörténet nem egyéb, mint a hitnek és hitetlenségnek egymással való küzdelme. Kezdek fölismerni, a mit Eucken a jénai egyetem bölcsészeti tanára olyan meggyőzőleg mutat ki, hogy soha semmiféle erő nem fűzte egymáshoz oly szorosán az embereket; de viszont nem is választotta el egymástól olyan mereven, mint épen a vallás. Az egyéneket semmi nem mélyítette el önmagukba úgy és a népek sajátos jellemét semmi nem fejtette ki olyan kényszerítő hatalommal, mint épen az isteni dolgok fölöl való felfogásuk, meggyőződésük és gondolkozásuk. Mind annak, a mit a történelem vagy a körülöttünk folyó élet igazi nagyot, fölemelőt, fenségest, heroikust mutat föl, a legmélyebb gyökerei a vallásban vannak; illetőleg abban az eszményben, a melynek igazsága fölöl a vallásos hit szentséges erejével van valaki meggyőződve s arra egész életét ráteszi. Az embernek és az emberiségnek minden önmagában való hite, minden méltósága és nagysága elválaszthatatlan attól a hitétől, hogy lényegében az emberben isteni erők lakoznak és attól a meggyőződésétől, hogy az ő munkásságában tényleg örök és természetfeletti erők vannak jelen.

Hogy a vallás nem egy olyan valami, a mi csak utólagosan, mintegy toldalékképpen járul az ember szellemi életéhez, a mit csak úgy kötözgetnek hozzá a vallástani órákon. Hanem hogy az szervesen nő ki a szellemi életből s annak szükségszerű alkateleme: mutatja az, hogy a kit egyszer a vallási probléma lelke mélyében megragadott, az ezt többé elbocsátani nem tudja. Visszafojthatja ideig-óráig; talán egy-egy pillanatra lerázhatja, magától elűzheti; de nem tehet róla, még a hitetlensége maga is a hit dolgává lesz. Akarja vagy nem, szellemi élete a maga követelésével újból

¹ „Der Wahrheitsgehalt der Religion.“ R. Eucken. Leipzig, 1901. Veit et Comp.

és újból eléje áll. Kérdés kérdésre tolul. Felelet kell s előre kitérni nem lehet. A vallás kérdéseit egyszerűen és ridegen mindig csak kicsinyes és terméketlen lelkek útasították el maguktól.

Hogy mi a vallás tulajdonképeni lényege, mik a vallásnak lélektani alapjai; melyek szellemi életünknek ama vágyai, eszményei, a melyek a vallást föltértenül követelik: ezekre a kérdésekre az idők folyamán tömörked feleletet adtak theologusok, bölcsészek, történetírók és a társadalmi tudományokkal foglalkozó tudósok. Minden oly kísérlet azonban, mely a vallás lényegét egy egységes tételbe összefoglaltan kívánta meghatározni még eddig meglehetősen hiányosnak mutatkozott; mert hiszen a vallás maga nem fogalmak dialektikája, hanem *élet*; jobban mondva egy kimeríthetetlen gazdag, változatos és az egész ember összes szellemi erőit igénybe vevő életjelenség, a melyet valamelyes logikai meghatározás szűk lombikjába beszorítani, vagy leszűrni nem lehet. A mai természet-tudományos gondolkodás nem is szereti, nem is fogadja el a meghatározásokat. Ez a természet tudományos gondolkodás csak tényeket fogad el és azok leírását követeli meg.

Ki volna olyan merész, a ki azt állitaná, hogy nem is volt soha és ma sincs vallás? Ki merné megtagadni, hogy volna keresztyén vallás?

Azt mondhatja valaki, hogy az egész vallási élet, csak a képzelődés játéka, vagy hogy csak babona; vagy üres, tartalom nélkül való buborék; a léleknek egy hullámvetése; rég mult idők hazajáró kísértete, talán csak dajkák meséje, balga gyermekek ijesztgetője. Réme; de hogy megvan, hogy létezik, hogy tény, hogy hat, működik, hogy erő, a mely meglehetősen bizonyos eredményekben mutatja meg és bizonyítja be: ezt józanul senki e világon meg nem tagadhatja.

A vallás mint ható erő tehát megvan, létezik, vele számolni kell ép úgy, mint bármely más erővel.

Az emberiség művelődés története azt bizonyítja, hogy nem volt és nincsen egyetlen nép sem, — a legkezdetlegesebb művelődési fokon lévőket sem véve ki, — a melynek ne lett volna ilyen, vagy olyan vallása, sőt minden népnél egész szellemi életének leg kifejelettebb virága épen a vallásban jelentkezik. A vallások története pedig azt igazolja, hogy a legprimitívebb népektől el a keresztyénség legkiválóbb, legmagasabb fokon álló alakjaiig a vallás terén tulajdonképen valamennyijüket ugyanazok a kérdések, ugyanazok a problémák érdeklik. Van egy, e mi földi világunk felett álló világ, a melynek alkotó erejéből vette e föld és vette az ember a maga eredetét; sok-e abban a felső világban az isten, vagy csak egy van az egész mindenség felett — ez csak színezése az alap-gondolatnak, de egyelőre a lényegre nem tartozik. A pogányok gondolatai Istent a világ jelenségeiben, az égek csillagaiban és a föld erőiben keresik; de a szív az egy Isten után vágyik. A vallások polytheistikusak; de a vallásos szükség monotheistikus. Aztán annak a felső világnak ránk hatása van. Az a hatás nyilvánulhat áldásban és büntetésben. Megnyerni az áldást s elkerülni a büntetést — ez az embernek földolga. Az ember gyarló, bűnös, méltó a haragra és büntetésre. Engesztelni kell hát azt a haragvó és büntető felsőbb világot. Adjunk neki vissza a nekünk legdrágább javakból, vigyünk áldozatot. Tagadjuk meg önmagunktól s ajándékozzuk oda bűneink váltságául. Ime a megváltás után való vágyakozás. De nemcsak a bűnöktől akar szabadulni az ember s azokért kiengesztelést nyerni, hanem megváltásra volna szüksége a halállal, az elmulással szemben is. Mert hogy ezzel a földi étellel nincs vége mindennek — erről is meg van győződve minden nép. Abban a másik életben ítélet lesz ama más világnak a bírása előtt. Ezt az ítéletet is jó volna már előre magunkra nézve kedvezőbbé tenni. Ime az erkölcsi élet kiindulási pontja. A cselekedetek jóságának hangsúlyozása. De büntől,

haláltól s ítélettől képtelen az ember a legdrágább áldozatokkal is magát megváltani, a teljes váltságot csak maguk az istenek vagy az Isten adhatja meg ilyen, vagy olyan módon.

Ezek a nagy alapvető közös gondolatai minden vallásnak. Látszik a népek szelle i egysége és látszik egy felsőbb szellemi világnak az ihletése, hatása vezetése és nevelő munkássága. A népek legkezdetlegesebb, sokszor megmosolyogni való együgyű hitregéiben ott vannak igazságokként, a szellemi élet tapasztalatai és vágyaiként ezek a gondolatok, ezek az érzések és ezek a problémák.

Boldogság, békesség összhang, megváltás, szabadság, üdvözülés és élet, még pedig örökélet után való vágyakozás és ezek megnyerhetése érdekében való cselekvés, áldozat önmegtagadás, könyörgés, vezeklés s annyi mindenféle erkölcsi és istentiszteleti gyakorlat: ime ezt tárja fel lényegében a vallások története, bámulatos változatosságban a népek individualitása szerint; de teljes egyformaságban az alap gondolatokat, alap érzéseket és vágyakat illetőleg. Mennyire különbözik pl. az a két vallási gyakorlat, mikor az a szegény tüzföldfoki lakó leül s áhitatba merülve szívja áldozati pipáját, hogy a jó illatú füsttel nyerve meg a „nagy szellemek” kegyelmét, vagy a mikor a régi zsidó elvitte bűnért való áldozatul a két galambot s az egy efa zsemlyelisztet: és a kettőnél az alapézés, az alapvágy mégis egy és ugyanaz. Cselekedni valamit az üdvösség megnyeréséért.

A népek annyira különböző vallásu gyakorlataiban és felfogásában látván ezt az egységet, azt mondhatjuk, hogy az Isten fényességéből minden időben és minden népnél a lelkebe esett egy-egy sugár, a melynek világánál láttak meg többet, vagy kevesebbet abból a felső szellemi világból: de ennek egész bámulatos gazdagságát, fenségét és dicsőségét csak akkor látta meg az ember, mikor azt Jézus feltárta és az embert annak polgárává avatta.

És ezzel eljutottunk a vallások szentek-szentjének küszöbéig, a melyen belül Azt látjuk meg, a kit annyi szem vágyott meglátni, a ki után annyi szív sovárgott s a kinek eljövételével annyi éhező és szomjuhozó lélek nyert kielégítetést a Jézus Krisztust.

Nem esetleges jelenség az, hogy Péter apostolnak első pünkösti prédikációjára háromezeren kereszteselkedtek meg és hogy Pál apostol beszédeire Antiochiától Rómaig mindenfelé alakultak keresztyén gyülekezetek. Volt a zsidó rabbik között bizonyára akadémia, a melyik jobban tudott írni magyarul, mint Péter; de nem tudta egy sem azt hirdetni, a mit ő, hogy az a Jézus, a kit a zsidók megfeszítének, az Istentől tetetett Urrá és Krisztussá. „Térjete meg és kereszteskedjete meg mindnyájan a Jézus Krisztusnak nevében a bűnöknek bocsánatjokra és veszítetek a Szent Léleknek ajándékát; mert néktek lett az ígéret és a ti fiaitoknak és mindeneknek, kik messze vannak, valakiket tudniillik a mi Urunk Istenünk elhívánd.” A görög és római szónokok között meg feltétlenül az utolsó is járatosabb volt az ékesszólás külső művészetében, mint az a sátorponyva készítő s keresetlen, sőt kemény beszédű Pál, de gyülekezetet alapítani, de a vértanúságra is elszánt hiveket egybegyűjteni egyetlen egy sem tudott; mert egyetlen egy sem tudta azt hirdetni, hogy a Krisztus evangéliuma „Istennek hatalma minden hívőnek idvességére, zsidónak először, azután a görögnek is” és egy sem tudott feleletet adni arra a vágyó fohászzkodásra, a melylyel a lelkek a fiúság után sovárogtak s még a teremtett állatok is nagy szorgalmatossággal várták az Isten fiainak dicsősége megjelenségét.

Messze vinne, ha fel akarnám tüntetni a zsidó és a görög-római nép szellemi viszonyait s lelki állapotát Jézusnak és az apostoloknak korában, hogy ezzel indokolnám meg, hogy az, hogy Isten az „idők teljességében” küldötte el az „ő szent fiát”, egyáltalán

han nem kegyes frázis; röviden csak annyit említek, hogy az egész ó-világ a maga minden műveltségével, magas fokra kifejtett művészetével, világbirodalmakat alkotó erejével, sokszor bámulatba ejtő nagy jellemeivel és hőseivel, kiváló gondolkozóival, az élet talányait fejtegető, mélyen járó bölcsészeivel, a természet és csillagvilágok titkait kutató tudásaival csak odáig tudott eljutni, hogy kételkedve kérdezze: „Mi az igazság?” Az új világ aztán épen azzal kezdődött, a mit e kételkedő kérdésre Jézus felelt: „En vagyok az igazság!”

A pogányság az igazságot kereső vallás s így nem csoda, hogy a mikor Pál apostol a Krisztus evangéliumával feleletet ad a felvetett kérdésre és a kételkedést bizonyossággá változtatja, akkor még egy olyan megcsontosodott epicureista, mint Agrippa is azt mondja; „Közel majd ugyan elhítedet velem, hogy keresztyénné legyek” — hát hogyan lett volna keresztyénné sok-sok ezer őszintén kereső lélek?

A zsidóság a reménység vallása. csüggyve az Istenországának, a Messiásnak eljövételén és várva Izraelnek megvigasztaltatását.

A kegyes zsidók között ma is él még egy hagyomány, a mely a messze múltból szállott reájuk. Nagyon jellemző ez úgy a régi, mint a mai zsidóságra.

Az írott ige mellett folyton meg volt a meg nem írott kijelentés, melyet Isten Mózesnek a Sínai hegyén adott. Ezt Mózes aztán Josuéra bizta, Josué a nép hetven véneire, a vének a prófétákra, a próféták pedig a zsinagógára. Jeruzsálem pusztulása után a rabbi ezt a hagyományban szálló kijelentést a Talmudban gyűjtögették össze; de hát mennyi időbe fog kerülni, mire mind összeszedik? Az apák vétkeit meg büntetendő, Isten széttörte az igazságot s annak töredékeit az égnek minden irányában szétszórta. Boldog, a ki elszórt töredékeiből valamit összegyűjthet; boldog, a ki az isteni ragyogásnak egy sugarát megtalálja.

Az őszintén reménykedőknek, az őszintén várakozóknak és az igazságot keresőknek már most mi csoda örömhír lehetett az, a mikor Jézus a názárethi zsinagógában Ésaías próféciáját magyarázva, azzal teszi le a drága reményekről szóló irást: „Ma teljesedett bém ez írás a ti hallástokra.” Csoda-e, ha aztán mindenütt „nagy sokaság követi vala őtet” és ha Péter első beszédére, bizonyágtételére háromezeren kereszteszkedtek meg?

A keresztyénség tehát úgy lépett be a világba, mint megvalósítása mindannak, a mit a pogányság csak keresett és a mit a zsidóság reménylett. És belépett a világba nem mint egy elvont eszme; nem, mint hit- vagy erkölcsstani tételek rendszere; nem, mint új törvények és rendeletek tára: hanem mint a megváltás ténye és ennek a ténynek a neve: Jézus Krisztus.

Harnack John Stuart Millnek, a nagy pozitivistá bölcésznek ama mondását idézve, hogy az emberiséget nem lehet elég gyakran emlékeztetni arra, hogy volt egyszer egy Sokrates nevű ember, — azt mondja, hogy ennél még sokkal fontosabb volna, hogy az emberiség untalan eméteztetettessék arra, hogy egykor a Jézus Krisztus lakozott mi közöttünk.

És valóban a keresztyénség a maga egész teljességében magában a Krisztusban van, a ki tanainak a megtestesülése volt.

A keresztyénség jelentősége nem annyira Jézus tanításainak a fenségében és erejében van, — ámbár még ember soha úgy nem szólott, mint ő és tanított vala méltósággal; nem is abban, hogy tanításai a maguk rendkívüli egyszerűsége mellett is olyan kimeríthetetlen gazdagok, hogy százszor meg százszor olvasva is, bennük mindig újabb és újabb gondolatokat találunk: hanem abban, hogy minden egyes nyilatkozata mögött ő maga áll. Ezért szólanak azok a hosszú évszázadokon keresztül is hozzánk a jelennek üdésében.

A keresztyénség lényege ő maga; tanításai pedig a keresztyénség tartalma.

Tanításainak központját az Isten-országa és annak megvalósulása képezi.

A Márk evangéliumának tudósítása szerint Keresztelő János is, Jézus is azzal kezdette meg az ige hirdetését: „Térjetekek meg, mert elközelített a mennyeknek országa.”

Keresztelő János felfogásában a mennyeknek országa egy hatalommal megvalósuló itélettartás, amelyben a fejsze a fáknak gyökerekre vettetik s annak királya az a Messiás, a kinek szóró lapátja az ő kezében vagyon és megtisztítja szérűjét. A mennyeknek országa egy olyan birodalom, a melynek ura, királya az Isten, törvényei az Isten törvényei, polgárai pedig az ezen törvényeknek engedelmeskedők. A többiek pedig még politikai viláгурalmi reményeket is fűztek hozzá.

Jézus szerint is az Isten-országa tényleg Isten uralom; de a Szent Istennek az egyesek szívében való uralkodása. Az Isten országa kétségtelenül egy e világ felett is álló hatalom. nem e világból való; de ez az ország nem földrajzi határok között kialakuló földi birodalomként valósul meg, hanem az egyesekhez jó el, azok lelkebe vonul be. Ereje van, hogy mint az ég alatt való egyik tartományból a másikba átvezikázó vilámlás, egy szempillantás alatt alakítsa át az egész világot Isten országává; de a mustármag lassú, csendes növekedésével is czélt ér. Isten országa maga az Isten a maga erejében. A magvetőről, a drága gyöngyőről, a mezőben elrejtett kincsről, a kovászról stb. szóló példázatok mind azt mutatják, hogy itt tulajdonképen az Isten igéjéről és a lélekről van szó s az Isten országáról letörlődött minden külsőleges, minden világbirodalmi és viláгурalmi vonás.

Mikor Keresztelő János a börtönben kételyektől megszállva elküldi tanítványait, hogy kérdeznék meg Jézustól, vajjon ő-e az, a ki eljövendő vala, vagy még mást kell várni? Jézus azt feleli: „Menjetekek el és mondjátok meg Jánosnak, a melyeket hallotok és láttok: A vakok szemek világát veszik és a sánták járnak; a poklosok megtisztulnak és a siketek hallanak; a halottak feltámadnak és a szegényeknek az evangélium prédikáltatik» (Máté XI: 2. s köv.) E feleletben van benne, hogy Jézus hogyan fogja fel az Isten országának eljövételét. A nyomornak, a szükségnek, a betegségeknek, a halálnak legyőzésében, eltávolításában s e világ testben és lélekben szegényeinek megvigasztalásában lássa meg János az új idő bekövetkeztét. A dolognak egy olyan új rendje van itt, a melyben a legkisebb is nagyobb az ő-testamentum legnagyobb prófétájánál is. Az Isten-országa épen azzal jó el, hogy gyógyít, hogy bűnöket bocsát meg, hogy halottakat hív életre s a vígasztalás nélkül valóknak hirdet örömhírt. «Az egészségesek nem szükölködnek orvos nélkül» és „az Embernek fia azért jött, hogy megkeresse és megtartsa azt, a mi elveszett”. Nem a népet, mint nemzetet s nem az államot, mint ilyet, akarja politikai helyzetéből megváltani, hanem az *egyént*. Nem az a kérdés, hogy politikailag szabadok-e, hanem hogy egyénileg azok-e? Majd a politikai függetlenség is megjő, — még ha a császárnak kell is adót fizetni, — ha egyszer az egyén szabaddá lett a büntől, e világtól és ennek szorgalmatoskodásától. Nem arról van szó, hogy mint nemzet felett a római császár uralkodik-e, vagy pedig nemzeti király jogára alatt élnek-e, hanem arról, hogy az ember valóban Isten gyermeke-e s úgy veszi-e az Isten országát, mint a kis gyermekek? Új embe- rekké kell lenniök és ehhez az Isten országá erő is, czél is egyszerre. Keresik a mezőben elrejtett kincset és megtalálják. Eladják mindenüket és megveszik a drága gyöngyöt. Az Isten országa áthatja, mint a kovász a magában élvezhetetlen lisztömeget, az ember szellemi életének egész körét; terebélyes fává növő mustármagként üdítő árnyékával borítja be egész életének

sivatagját. A bűnök megbocsáttatnak, a nyomor megtöretik és az ember az isten fiúság méltóságára emeltetik.

„Ne annak örüljétek, hogy a lelkek birodalmatok alá vettetek, hanem annak örüljétek, hogy a ti nevétek fel van írva a mennyben” — mondja Jézus. „Nemde nem megvehetnek-é két verebecskéket egy kis filléren.” de mégis csak egy sem esik azok közül a földre a ti Atyátok akarata nélkül; néktek pedig fejeteknek hajszálai is mind számon vannak „Mit használ valakinek, ha az egész világot megnyeri, lelkében pedig kárt vall.”

Ilyen nagy az emberi lélek értéke, a mit neki az isten fiúság ad, az a felséges előjog, hogy Istent »Mi atyánk«-nak szólíthatjuk.

De ez az előjog, ez a fiuvá fogadtatás nemcsak a lélek magas méltóságát, értékét adja meg, hanem azt a biztonságot és nyugodtságot, hogy időben és örökkévalóságban Istennek az atyai védelme alatt van az ember. A legnagyobb tettek, a legnemesebb cselekedetek, a melyek a keresztyénség erejével hajtának végre, mind eltörpülnek ama tudat mellett, hogy nevünk fel van írva a mennyben s még fejünknek hajszálai is számon vannak. Az az Isten van a világ kormányán, a ki nekünk atyánk, — kell-e ennél nagyobb bizonyosság, hogy félelem és rettegés ne háborítsa lelkünket és hogy tudjuk, hogy »azoknak, a kik az Istent szeretik, mindenenk egyaránt javokra vannak.« Ha pedig annak a lénynek lettünk gyermekeivé, a ki kormányozza az eget és a földet, a kit Atyánknak szólíthatunk, nem vagyunk-e föléje emelve mind annak. a mi földi és nem nyertünk-e akkora örökséget, a mely mellett eltörpülnek az egész világ minden javai? Jézus Krisztus minden szegény léleknek, mindenenknek, a kik csak emberi ábrázatot viselnek azt mondja Ti az élő Isten gyermekei vagytok s nem csak drágábbak a verebecskéknél, hanem becsesebbek, mint ez az egész világ. Az ember oda tartozik az örökkévalósághoz. Ezért tökéletesse kell lennie, mint a milyen tökéletes a mennyei Atya.

„Ha a ti igazságotok feljebb nem bővülködendik az Irástudók és a Farizeusok igazságoknál: semmiképen nem mehetek be a mennyeknek országába.”

A Krisztus tanítványai igazságosságának e feljebb bővülködését a maga egész gazdagságában tárja fel a szeretet parancsa, azé a szereteté, mely hasonló a mennyei Atyának szeretetéhez, »a ki az ő napját feltámasztja mind a gonoszokra, mind a jókra és erőt ad mind az igazaknak, mind a hamisaknak.«

És ennek az igazságosságnak örökre érvényes törvényei ott vannak a hegyi beszédben, a mikor Jézus nem a külső, végrehajtott cselekedetekre, hanem azokra az érzésekre fekteti a fősúlyt, a melyekből a cselekedetek aztán származnak. „Hallottátok, hogy megmondattok a régieknek... Én pedig azt mondom.” Tehát tudja, hogy a régi próféta szavaiként Isten „tíz-ezerenként” adta az emberek elé a maga törvényeit s azt is tudja, hogy Jeremiás jóslata szerint eljő az idő, a mikor a törvények nem kőtablákra lesznek vésve, hanem a szívek tábláira, mégis érzi, hogy a szívnek ezt a mélységeit nem tárták fel még egészen és az érzések bensőségét nem követelték akkora souverainitással, mint ő. Egy a gyökere, egy a forrása minden cselekedetnek: a szeretet. Ennek kell a lelket egészen betöltenie; ez az, a mi még akkor is megmarad, a mikor az ember maga meghal. A szeretet az új élet s ez az, a mely többé nem uralkodni vágyik, hanem szolgálni kíván mindenenknek.

A szeretet azonban nem üres érzélgés, hanem tevékeny erő. Alapja az Isten szeretete, a melylyel előbb ő szerette ezt a világot és készítette el az ember üdvösségét. Istennek ez a szeretete töltetik ki a lelkekbe, ez hatja át azokat. Futó hangulatok, melyek egy-egy pillantra átvonulnak a szíveken, nem érnek semmit. A léleknek állandó erőkre van szüksége, különben önmagában megtörik, ellankad, tehetetlenné

válk. Örökké tartó erőt, mely soha el nem fogy s a mely mindig szolgálatra képesít csak Istennek a szívebe kitöltött ereje adhat. Ugy hogy az Isten országa is a maga végelemzésében tulajdonképen nem egyéb, mint az a kincs, a melyet a lélek az örökkévaló és könyörülő Istenben bír.

Ez az Istenben való élet — ez a keresztyénség lényege. Minden más csak járulék.

De épen mert ez a lényeg, azért ez a legnehezebb. Ki érte el?! Ki valóította meg?! Nem azt érezzük-e inkább, hogy nagy „közbevetés” vagyunk közöttünk és a mi Urunk, Istenünk között?

Ez a közbevetés pedig a bűn s a föld és a menny között lévő óriási távolságot csak a kegyelem aranyhídja hidalhatja át.

Erről majd jövőre.

Kenessey Béla.

Különfélék.

Bibliai elmélkedéseket ígértünk volt olvasóinknak, melyek mig egyfelől arra hivatvák, hogy alkalmasul szolgáljanak a saját vallásos életünk és ker. hitünk feletti elmélkedésre, másfelől alkalmosságukkal anyagot szolgáltatnak lelkészársainknak akár a templomi igehirdetéshez is; legalább az által, hogy gondolatokat ébresztenek az olvasókban. Egyházi lap lévén, csak természetes, hogy lapunk első helyét foglaltuk le e czélra s ez után sorozzuk az egyházkormányzati vezető cikkekét. — Hisszük, hogy ez újításunk általános tetszést nyerend. Lelkészársaink, kik ily irányu dolgozatokkal keresik fel lapunkat, legyenek figyelemmel arra, hogy e mai a maximális terjedelmű Isten áldja meg ez irányu törekvésünket is!

A „Protestáns Egyházi és Iskolai Lap” válsága A Budapesten *Szöts Farkas* theol. tanár szerkesztésében megjelenő P. E. és I. L. anyagi válságba jutott. Mint maga a szerkesztő írja, az eddigi kiadó a Hornyánszky czég az utolsó nyolcz év alatt 17 ezer koronát fizetett rá. Most egy próba esztendőre a lap-tulajdonos-szerkesztő fogja a kiadást is teljesíteni. Ha lesz pártolás... — mondja különben kénytelen lesz a 44 évfolyamot élő lapot beszüntetni. A lap további életét biztosítandó, pártolásra buzdító két vezércikk is jelent meg már benne, az egyik a szerkesztő, a másik a főmunkatárs: *Hamar István* tollából. Méltanyoljuk e felhívó, buzdító cikkekét s őszintén kívánunk nekik sikert — a lap élete tekintetéből. Hanem szerény megjegyzésünk az, hogy e cikkekben a nagy betegeknel természetes magabaszállás és megalázkodás épen nem nyilatkozik. E helyett az önértzet egy bizonyos túltengése vehető észre rajta — a mi, a közelmúltakra gondolva betegsége egyik symptomájának tűnik fel. Hogy a lap régi nagyhírére hivatkoznak egészen jogosult volna, ha valósággal a „kipróbált elvhűsgű régi lap” volna. De képzelje el valaki Ballagit a Szöts Farkas munkatársai közt! Aztán, honnan veszik az urak, hogy „*csupán* a P. E. és I. L. *egyedül* az, a mely nemcsak egy egyházker.-nek az érdekeit szolgálja, hanem az egész protestantizmusé?” És bizonyára illetlen s alaptalan vád, hogy a többi lapokat „a partikularizmus munkálóitúl” gyanúsítja. Az utóbbi tekintetben a P. E. és I. L. ép' úgy a dunamelléki kerület talajából táplálkozott, mint a „Sárospataki Lapok”, „Debreczeni Prot. Lap” és az erdélyi a maguk kerületéből; de több általános érdek szolgálatára ezeknel az igazság szerint és hivalgás nélkül nem hivatkozhatik. Még csak egyet, a mi legközelebből minket érint. *A hivatalos lapok!* Ezért sokszor fáj a feje laptársunknak. Most is, a mikor saját életéért küzd, mint a vízbefuló, szívesen menekülne a mások élete árán is. Ime: „a gyenge (!) kerületi, főként hivatalos lapok megszüntetésével egy hatalmas, egységes, közös prot. sajtóorgánum megteremtése” ajánlatik főorvos-

szerül. Igazán szép! — S ez természetesen csak Budapesten a központban — jelenhetik meg s nem lehet más, mint a P. E. és I. L. Nos, mondja valaki, hogy nincs igaza a „Magyar Szó”-nak, a mikor Budapest szellemétől félti az országot s a vidéki emporiumoknak és ezek kulturájának hathatósabb támogatását sürgeti. Magunkra nézve pedig két dologra kívánjuk a P. E. és I. L. ot figyelmeztetni; Hivatalos lap jellegünk csak ott kezdődik, a hol e feliratot látja: „Hivatalos rész”, egyebekben sem irányunk, sem szellemünk, sem cselekvésünk nincs korlátozva Hivatalos és kötelezett előfizetőink is nem a lelkészek, hanem az egyházak. Mi tehát nem vontuk el a P. E. és I. L. előfizetőit, hanem elvesztette ő maga. Egyébként őszintén kívánjuk, hogy nyerve vissza, mert szégyen volna a dunamelléki egyh.-kerületnek, ha lapját nem tudná fentartani.

Gyászrovat. Kovács Albert sz.-nagyfalusi paptársunkat súlyos veszteség érte. Boldog házasságának szakadt vége, neje szül. Vajda Emma elhunytával. A kiterjedett rokonságon kívül az elhunytat négy kiskorú árva siratja. Ki lesz ezeknek édesanyja?! — Őszinte részvétellel osztozunk szeretett paptársunk és családja gyászában. Legyen velük a vigasztalásnak Atyja!

A czegei kis filia református magyarjai szép ünnepélyt tartottak nov. 10 én, midőn megrenovált templomukat egy kis avatási sze tartással vették újból használatba. A buzgóság teljes és áhítatos istentiszteleten, melynek vezetésében részt vettek id. Jakabházi Dániel, Benedek Lajos, Csürös Ferencz lelkészek és Nagy Géza tanító aai, — megjelentek a helybeli hitsorsos atyafiakon kívül a szomszéd községek intelligenciájából és köznépből számosan, hogy ne szalasszak el a lelki épülésre kínálkozó alkalmat, mert bizony az a vidék nagyon pap szűkében áll. Jól ismerjük, hogy e helyeken a vallásos szerep jut a tanítóknak. A ref. vallásos és magyar nemzeti érzés ápolásában ép a helybeli áll. tanító Nagy Géza igen méltánylandó buzgósággal működik; jó része van a templom kijavításában s a felavatási ünnepély rendezésében is. Hol hitsorsos áll. tanítóinkat nemzeti és vallásos érzet együttesen hatja át és buzdítja: ott van munkájuknak biztos és áldásdús sikere!

A szőkefalvi ev. ref. egyház templomépítési céljaira nov. hó 23-án, Dicsőszenmártonban a vármegyeház nagytermében *Műke velői előadás* lesz. Védnökök: br. Apor Istvánné, sz. Aubin Clarisse, Kebelei Nagy Pálné sz. Ujfalvi Katinka, br. Rothenthal Henriké, sz. dr. Wesselényi Margit, Sándor Jánosné, sz. Tisza Anna. Védnökök: id. Apáthy Péter, dr. Boér Elek, Kabós Ferencz. Kebelei Nagy Pál. A rendezőbizottság: Fekete György elnökle alatt 72 tagból áll, a vármegye kiválóságaiból. Sikert kívánunk!

Értesítés a „Debreczeni Lelkészi Tár” ügyében. Az S. Szabó József collégiumi tanár szerkesztésében megjelenő „Debreczeni Lelkészi Tár-Gyakorlati ev. ref. Papi Lexikon” sajtó alatt van és jövő év elején fog megjelenni több mint negyven munkatárs dolgozatával. A mű, már mint első kötet is befejezett egész lesz és külön is kapható. Ezen első kötet terjedelme körülbelül 40 ivből fog állani, ára füzve 6.—korona, kötve 7.—korona. Előzetesen is megrendelhető a kiadónál: Telegdi K. Lajos utóda *Eperjesy István* könyvkereskedésében Debreczenben.

Hivatalos rész.

4764 — 1901.

KÖRLEVÉL.

Valamennyi nt. *Esperes urnak, a kollegiumok m. tt. Előljáróságainak és a püspöki egyházak tt Tanácsainak.*

A f. é. november 9-én és következő napokon tartott egyhker. közgyűlés határozatában a következőleg állapította meg az egyházmegyei, kollégiumi és püspöki vizsgálat alatt álló egyházközségi gondnokok eskümintáját:

Én N. N. esküszöm, hogy mint (egyházmegyének a kollegiumnak, püspöki egyháznak) törvényesen megválasztott gondnoka, e tisztem kötelességeit hiven, igazán és lelkiismeretes buzgósággal teljesítem. Egyházunk törvényeit mind magam megtartatom, mind gondnoki hatáskörömben is szorosán megtartatom. A felügyeitem alá bízott (egyházközségek, egyházközség és intézet) anyagi és szellemi ügyeit szorgalmasan felügyezem, (gyarapodás- (át)-ukat) lehetőségig eszközölöm.

Atyának, Fiunak, Szentléleknek nevében: Isten engem úgy segéljen

Miről a czimben jelzett hatóságokat azzal a fölkéréssel értesítjük, hogy úgy a f. é közgyűlésen már megválasztott, valamint a jövőben választandó gondnokokat a legeise köz-, illetve előljárásági gyűlésen fölesketni sziveskedjenek.

Kolozsvárt, 1901. november hó 16-án.

Dr. Bartók György
elnök.

Kádár János
titkár.

4794 — 1901.

KÖRLEVÉL.

Mindenik ev. ref. kollegium méltóságos t. Előljáróságához.

Tudomásvétele és megfelelő intézkedés végett hivatalosan tudatjuk, hogy a folyó évi december havi javító és pótló érettségi vizsgálatok marosvásárhelyi ev. ref. főgymnasiumunknál december 16 és 17-ik napján gr. Tholdalaghy László főgondnok ur elnökle alatt fognak megtartatni.

Kolozsvárt, 1901. november hó 17-én

Dr. Bartók György
elnök.

Dr. Sárkány Lajos
h. tanügyi előadó

4806 — 1901.

KÖRRENDELET

valamennyi állami fizetés kiegészítésben részesülő lelkész aához.

Pénztári hivatalunk jelentéséből ismételtelen arról értesültünk, hogy az állami fizetésekiegészítési összegek elszámolását a miniszterium, illetve az egyetemes konvent által kitűzött határidőkre azért nem tudja összeállítani, mert egyes lelkészek ismételt fölhívás dacára sem küldik föl nyugtáikat.

Igazgatótanácsunk maga részéről is többször találkozott már ily mulasztással, melynek következtében ugy a miniszteriummal, mint az egyetemes konvent kongrua bizottságával szemben a kötelességmulasztás vádjának van önhibáján kívül kitéve.

Ennek jövőre való elkerülése céljából figyelmeztetjük az összes érdekelt lelkészeket, hogy a mennyiben nyugtáikat a kitűzött határidőkre be nem küldik, minden sürgetés nélkül, a kötelességmulasztást megtorló törvényes eljárás bevezetését fogjuk elrendelni.

Kolozsvárt, 1901. november hó 18-án.

Dr. Bartók György,
elnök

Kádár János,
titkár.

4811 — 1901.

FELHIVÁS

valamennyi ev. ref. kolleg. méltóságos t. Előljáróságához. püspöki vizsgálat alatt egyházközségek t. t. Tanácsához és központi felügyelet alá tartozó alapítványok kezelő bizottságaihoz.

Miután f. hó 15.-ével azon határidő, meddig az 1902-ik évi költségelőirányzatok felterjesztendőek lettek volna, a nélkül elmúlt, hogy egyetlen költségelőirányzat is hozzánk jutott volna, szivesen felkérjük az elől címzett testületeket, hogy az 1902-ik évre készített költségelőirányzataikat szabályszerű 2 egyenlő példányban hozzánk 8 napon belül felterjeszteni sziveskedjenek s ne várják, hogy hivatali kötelességeik teljesítésére minden évben újabb figyelmeztetéssel hivassanak fel.

Kolozsvárt, 1901. november hó 18-án.

Dr. Bartók György,
elnök.

Maksay János,
számvévő.

M. A. V. ERDELYI PÓ- ÉS MELLEKVONALAINAK MENETRENDJE.

Az összes vég- és csatlakozó állomások kimutatásával. Érvényes 1901. okt. 1-től

Állomás	Sz. 3 ^o	Sz. 5 ^o	Gy. 9 ^o	Sz. 10 ^o	Gy. 11 ^o	Sz. 12 ^o	Gy. 13 ^o	Sz. 14 ^o	Gy. 15 ^o	Sz. 16 ^o	Gy. 17 ^o	Sz. 18 ^o	Gy. 19 ^o	Sz. 20 ^o	Gy. 21 ^o	Sz. 22 ^o	Gy. 23 ^o	Sz. 24 ^o	Gy. 25 ^o																														
I. Gy. 6 ^o	Sz. 8 ^o	Sz. 9 ^o	Sz. 10 ^o	Sz. 11 ^o	Sz. 12 ^o	Sz. 13 ^o	Sz. 14 ^o	Sz. 15 ^o	Sz. 16 ^o	Sz. 17 ^o	Sz. 18 ^o	Sz. 19 ^o	Sz. 20 ^o	Sz. 21 ^o	Sz. 22 ^o	Sz. 23 ^o	Sz. 24 ^o	Sz. 25 ^o	Sz. 26 ^o																														
Budapest k. p. u.	Kolozsvár	Ar-Gyeres A)	Koosád B)	Tóvis	Küküllőszög C)	Szegvár E)	Héjasfalva	Brassó F)	Budapest k. p. u.	Arad	Piski G)	Alvinöz B)	Gy-Fehérvár J)	Tóvis	Ar-Gyeres	Pforda	Kocsárd	M-Ludas B)	M-Vásárhely	Szász-Regen	M-Ludas	Sajó-Magyarós	Beszterce	Küküllőszög	Sóvhrad	Kis-Kapus	Nagy-Szeben D)	Fogarás	Nagy-Szeben	N-Disznd	Héjasfalva	Szegvár	Sz. Údvahely	Brassó F)	S-Sz. György F ³)	Kovácsná	K-Vásárhely	Brassó	Zernest	S-Sz. György	Cs-Szeveda	Cs-Gyimes	Piski G)	Petrovány	Lupény	V-Hunyád	Piski	N-Szeben	Zalatarna

**Nagytisztelétű lelkész és tekintetes Tanító urak
figyelmébe.**

**Általánosan el van ismerve és be-
bizonyult tény, hogy**

==elegáns, szép, olcsó és tartós ruhát==

Kolozsvárt csak

NEUMANN M.

Magyarország legnagyobb és legrégebb

férfi-, fiu- és gyermekruha

áruházában vásárolhatunk.

Telep: **Mátyás király-tér.**

Alapított 1845-ben.

2

Az ó-bor

idősöknek és lábadozóknak kész orvosság, egye-
beknek élvezeti czikk. A hegyentermett borok,
— ezek között a

badacsonyvidéki

legjobb, finom zamatúak. Ilyen sajáttermésű bo-
rokot ajánl, **kölesönherdókban**, vasutra feladva :

Raksányi Károly

ref. lelkész

Balaton-Henyében.

Legkeresettebbek, az 1900-iki risling és fekete-
burgundi. A risling hektoliterje 55, a vörös 65
korona. Tetszés szerint régibb és drágább borokkal
is szolgálhatok. **Mandulát** is küldhetek.

Egész szemekben feltörve 5 kgros zsákokában, bérmentve
12 korona.

Az „Erdélyi Protestáns Lap“

hirdetéseket a legolcsóbban közöl.

Hogy? — megtudható a kiadó-hivatalban.

ERDÉLYI PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV REF EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, theol. tanár

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 2. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre.....
félévre

12 kor.
6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖ

Keresztelő János és az adventi remény.

Máté II: 2–II.

Az emberiség választottjai két irányba haladva, küzdenek. Egyik a meglévőhez ragaszkodik; a régi szokásokat, az atyák hagyományait tiszteli, az ősök intézményeit védelmébe veszi s azokat fenntartani törekszik. Régi alapokon akar tovább építeni, új tartalmat a régi formákba akar önteni. A másik a régi helyébe a dolgok új rendjét akarja állítani; új alapokon akar építeni, — és nem törődik vele, ha a régi forma széttörik.

Mind két iránynak jogosultsága van. Áldást hozhat és veszélyrel járhat mind a kettő. De a választottak sorában kétségtelenül azok állanak legelől, a kik a mult idők romjaiból új világot tudtak fölépíteni.

I. Az egyik irány kiemelkedő nagy alakja: *Keresztelő János*. A másik irány örökkévaló fejedelme: *Jézus Krisztus*. Keresztelő János képviselője a multnak, a mely záró ponthoz érkezett. Jézus vezére a jövendőnek, mely a réginek romjaiból emelkedik.

Keresztelő János jellemére a mult nyomta rá a maga bélyegét. Krisztus maga, saját szellemének bélyegét üti a jövendő századokra rá. Keresztelő János kételkedve, reménytelenül, talán csalódásnak fájdalomával tűnik le a történet színpadáról. Krisztus a győzelem biztos tudatával halad célja felé és mind örökre a szellemi élet látó határán marad. Keresztelő János istenországnak csak előhírnöke és népe érzi vágyaival festi annak képeit. Jézus nem hírnöke, ő fundamentoma, örökkévaló szegelyköve annak az országnak, a mely »nem e világból való.«

II. Mekkora különbség, mily végtelen távolság és mégis »azok között, kik aszszonyoktól születtek, Keresztelő Jánosnál nagyobb nem támadott«. Jellemét a nagy próféták erényei ékesítik: a bátorság és az erő. Olyan, mint a sziklabércz: rendületlen és kemény, vészszel és viharral dacolni kész. Nem »gyenge nádszál«, melyet ingat a szél, hanem erős tölgy, melyet kitörhet, de meg nem hajlít a vihar, — Herodes hatalma, örjögő haragja. Ajkairól nem ömlik hizelkedő beszéd. Szava lángostor, melylyel a bűnöst sujtja; hajnali kürtszó, mely az alvót munkára hívja.

Ostorozza a bűnt és uralkodik önmagán. Kerüli a pompát és a fényt; mert le tud mondani. Nagy önmehtagadásban él; mert testének vágyait féken tudja tartani. A mit ez a világ ad, abból a maga részére kevéssel megelégedik. Teveször ruhába öltözködik és — miként Ilyés — derekát egyszerű bőrvvel szoritja körül. Nem keresi a gyönyört; vadmézet eszik és sáskával táplálkozik.

Tetteiben és beszédeiben hatalmas, életében feddhetetlen. Valódi prófétai alak. Ha úgy tetszik, ő amaz Ilyés, a ki az *Úr nagy napja* előtt eljövendő vala, hogy a fiaknak szívét az atyákhoz hajtsa. A ki »nálamnál erősebb vala« és a ki »szórolapátot« tart kezében, hogy a *tiszta buzát* külön válaszsza és a *polyvát* megégesse olthatatlan tűzzel: a világ megváltójának, a Krisztusnak készített útát.

III. És mégis, bár asszonytól nagyobb, mint ő nem született, »a ki a menynyek országában legkisebb, az is nagyobb Keresztelő Jánosnál«. Ő közel van istenországhoz, de kívül áll rajta és nem lépheti át annak küszöbét. A mult visszatartja. Az új életet, mely után lelke sovárgott, és a mely már megérkezett, ő nem bírja megérteni, sőt a Krisztushban megbotránkozik. Hite, bizalma megrendül. Mert a kit maga is Messiásnak tart vala: Jézus nem kiméli az atyák hagyományait és azoknak szent szokásait megveti; *nem böjtöl, nem mosakodik és a szombat törvényét megszegi s az ősök rendelkezéseit ócska ruhának, avult tömlőnek nevezi; a vámszedőkkel egy asztalhoz ül; a bűnösökkel együtt eszik és együtt iszik.*

Mindezeket látja, hallja és megbotránkozik; de azt nem veszi észre, hogy *a vakok látnak, a sánták járnak, a bélpoklosok megtisztulnak, a halottak föltámadnak; és a mi fő: az evangelium a szegényeknek predikáltatik.*

A mult határszélén áll, de nem bírja át lépni a jövendő küszöbét, s midőn a régi formákat az új élet szelleme őszetöri, őt is sírba temeti, mikor már késő a kérdés: *„Te vagy-e a ki eljövendő vala, vagy mást várjunk?“*

Az új élet e szellemére van mindnyájunknak szüksége, hogy áthassa lelkünket. Nélküle minden adventi remény csalódássá változik.

Egyedül a *Lélek* az, a mi meglevenit.

—k—g.

„Zsinatunk legfontosabb teendői.“

(A felső-borsódi pontok.)

(Folytatás.)

7. 12. Egyházi adózás; állami javadalmazás.

A heledik és tizenkettődik pontokban foglalt kívánalmakat a gyakorlati megvalósítás szempontjából egymástól külön választani nem lehet. Ezért összefoglalva szólunk a kettőről. Igaz, hogy látszólag a két pontnak két tárgya van. A 7-diknek: az egyházi adózás reformja; a 12-diknek: az állami subventio. Mi azonban abban a véleményben vagyunk, hogy az adózás reformjának kérdését, a másik nélkül sikeresen megoldani nem lehet.

Mínél nyomoroságosabbnak, „lealázóbb“-nak és „igazságtalanabb“-nak ismerjük adózási és fizetés rendszerünket: annál nagyobb szívóssággal kell törekednünk az állami javadalmazás megvalósítására.

E tekintetben tehát, a mit a borsódiak az itt összefoglalt két pontban felhoznak: részben túlsoknak részben elégtelennek tartjuk. Túlsoknak tartjuk az adózás reformjának körvonalozásában, midőn a javaslat kulcsul ajánlja, „hogy úgy a rend-s, mint a rendkívüli egyházi adó a méltányosságot és egyházunk jövőjét tarva szem előtt, *fele részben állami gyenes adó után, fele részben a családfelek után vetendő ki.*“ Hozzá fűzi, hogy „a nagy birtokosoknak 200 koronánál több egyházi adójuk nem lehet.“

Ismételjük e részletezéssel szemben, hogy csupán a kulcs-kérdésével adóügyünk miseriáit megszüntetni nem lehet. Ha csak legutolsó évtizedeinkre gondolunk is, el kell ismernünk, hogy ez a kérdés kiváló gondját képezte nagy tehetségű jeleseinknek. S bizony ha az adózás rendszerének, különösen igazságtalan kulcsának megváltoztatásával megoldható lett volna: már régen megoldatott volna e kérdés. Sőt ha csak félig is elérhetőnek vélték volna a czélt bizonyára felhasználták volna a kibontakozásnak ezen eszközét.

De épen az a nagy baj, hogy az anyaszentegyházunk hiveire nehezülő teher *egyetemlegesen* elhordozhatatlan nehéz. Az ugynevezett *élő tőke bár-mily kigondolható uszoránól magasabb kamattal van terhelve.* Szárnyaszegetten hull alá minden könnyítési törekvés. a míg az *csak* arra támaszkodik, hogy *a terhet miként osszuk fel* s nem támaszkodhatik arra is, hogy *mily részben és mi által könnyítheténk általában azon.*

Csak mikor a tehernek *elviselhető résznek* beosztása (a kulcs kérdés) is csak akkor válik megoldhatóvá. Lám, mindjárt felöltött a nehézség a borsódiak előtt is (s bizony már sok-e kérdés felől gondolkodó járt ezzel így), mikor az egyházi adónak az állami adó utáni kirovását javasolják. T. i. előáll itt is a minimális összegek megállapításának szüksége. Ez által azonban még sem lehetne mindenütt egyenlő százalékot állapítani meg az adó után, mert az ugyanazon (mondjuk középszeres) százalék megállapítása az egyházközségek 50%-át hozná azon helyzetbe, hogy szükséglete fedezetlen maradna. Mi történjék e hiánnyal? Mert hogy ez az erősebb 50% többletéből fedeztessék, az ki nem vihető a javaslat azon másik intencziója mellett, hogy a javadalmak beszédese egyházközségi keblü ügy maradjon: „A fizetést mindenütt szedje a gondnok és presbiterium.“ Hány egyházközségünk van, a melyknél azon többletnek, mely — ha ugyan biztosítható lenne tagjainak az eddiginél magasabb megterhelhetéséből jőne létre, azon egyházközség keblében is tán több méltánylandó czélra nem volna helye? Bizony mi megvalósíthatannak hisszük azt, hogy az ilyen egyházak gondnokai és presbiteriumai más egyházak számára szedjék be és számolják el e többleteket. Legközelebb állana az ilyenekhez az a gondolat, hogy ha csakugyan felesleg volna, akkor a $\frac{1}{10}$ szálittassék le anynyira, a mennyi az ők keblü szükségle-

tökre fedezetet nyujt. (Hogy ilyen kérdésben — különösen keblü végrehajtás mellett — a visszatetszésre, mely kétségtelenül bekövetkeznék, figyelemmel kell lenni: az seuki által meg nem tagadható) És ha — ki tudja mily súlyos következményü — visszahatást nem akarunk felzudítani, oda jutunk vissza, hogy az erőtlenebb egyházközségekben magasabb adó százalék fizetendő s ugyanazon tagokra — ha némileg igazságosabban is — *ugyanazon elviselhetetlen* terheket helyezünk vissza.

Ezért mondjuk, hogy az adóreform részletezésével túl sokat ölel fel a borsódi javaslat azzal szemben, hogy az állami támogatás tekintetében épen a főkérdést csak úgy érinti. Ugyanis időleges segély-föl-emelést követel „*addig is*, míg az 1848. XX. t.-cz. a maga betűszerinti értelmében hazánkban megvalósíthatnák!“

De hiszen *a törvény megvalósítása* sem fog éretl gyümölcsként markunkba hullani magától. A fő dolog épen az, hogy már végre valahára a törvény a megvalósítás útjára tereltessék Bármennyire sürgős is a *segély felemelésnek* egyházaink nyomorát enyhítő eszközlése: a főczélunk azért, a *kegyelem morzsák* nyujtása felett, a törvény és méltányosság által megkövetelt jogaink érvényesítésének kell lenni Ezért mi *első sorban az 1848. XX. t. cz. végrehajtásának sürgetését tartjuk zsinatunk legfontosabb teendőjének.*

Nagyon is belátjuk e mellett annak szükségét is, hogy másodsorban *addig is* mellőzhetetlen hivatásunk terhének állami hozzájárulás által könnyítése. Mert nagyon érezzük, hogy az az *addig is* a legnagyobb jóakarát, a legodaadóbb tevékenység mellett is, igen hosszú terminus lehet. Habár azt nem mondhatjuk is, hogy a kérdés előkészítve nincs — hisz' a lapunkban szerkesztőnk által kiváló gonddal össze-gyűjtött, feldolgozott történeti adatok már magunkban az előkészítés jelentékeny részét képezik mégis a megvalósítás módozatai, eszközei, feltételei eddig még csak egyoldalulag tárgyaltattak, holott a *kölcsönösség* vetendi fel igazán az akadályokat, nehézségeket.

Egyházi és az érdeklődő napi lapok, hivatalos és társadalmi egyházi gyülekezetek oly egyértelműséggel és nyomatékkal hangoztatják országszerte e kívánalmat, hogy már magában ez a körülmény kitérhetetlenül felhívja erre a zsinat figyelmét. És a közvéleménynek ez az általános megnyilatkozása esetleges nek épen nem mondható. Nemcsak az egyház keblében jelentkező mély *szükség* érzet, hanem a jövővel szemben való azon *előérzet* is ébreszti ezt, hogy az államháztartás rohamosan fokozódó terhei mellett, hova-tovább mind nehezebb lehet a megvalósítás. Mert ha őszinték kívánunk lenni, nem tagadhatjuk el, hogy a törvény megvalósítása, midőn néme-ye-ye-ye terhé-ye-ye-ye kinyitja az egyházi életben: ugyanakkor másokét súlyosbitja az állam háztartásában. És ez minden esetre hova-tovább nagyobb nehézséggé fog válni, bár *igazságtalanul* épen nem mondhatják azok sem, a kikre nézve kellemetlennek tetszik. Sőt épen az *igazságtalanul élvezett előnyök megszüntetése, az igazságnak érvényesülése követeli ezt.* Mily meg nem érdemelt mellőzésben részesültek a protestáns egyházak csak a törvény létre jötte óta is azon egyházakkal szemben, melyek már évszázadok során át élvezetében voltak a »közálladalmi« ja vaknak! Csaknem kiszámíthatatlan az az anyagi áldozat, melyet egyházunk hiveinek csak azóta kellett hordozni, mióta a törvény kimondotta, hogy: „*minden vallás felekezete között tökéletes jogegyenlőség és viszonyosság állapíttatik meg*“ És épen úgy kiszámíthatatlan az az anyagi előny, melyben azon egyházak hivei részesültek, melyek duskáltak és duskálnak az államtól nyert javakban.

A multban szenvedett hátrányokért kárpótlásról, valamint az élvezett előnyökért visszatérítésről nem lehet szó. De az már csak a legkevesebb, a mit a »*jogegyenlőség és viszonyosság*« megköveteli, hogy az

államjavakból legalább jövőre egyenlő arányban részesítessék — vagy rosszabb esetben egyenlőképen kizárassék — mindenik egyház. Ha tehát most a protestáns egyházak az állami közadókból részesítenének annak megfelelő támogatásban, a melyben más egyházak századok során át részesültek, ezt igazságtalannak épen nem mondhatják más egyházak tagjai azért, hogy e közadókhoz nekik is hozzá kell járulni, mert ezen adózások által tulajdonkép csak azon javadalmasok ellenértékét szolgáltatnák be, a miben az állam az *ők* egyházukat más jellegű köz-álladalmi javakból részesíteti.

De ha nem igen tetszik is némelyeknek a jogtalan élvezett előnyöktől való megváltás: ám az államhatalomnak végre már az *egyenlő mértékkel mérés* magaslátára kell emelkednie. Vagy ha mégis kimélni akarja azt a feltámadható szent irigységet hogy a protestáns egyházak, hogyan támogattassanak a más hitű honpolgárok által is fizetett állami közadókból: fedezze azon felekezetek szükségét is az állami közadókból, csak hogy vonja vissza ama rengeteg államjavadalmat, melyeknek élvezetéhez különben oly szolgálatok voltak fűzve, a melyeket már régóta nem teljesítenek. Vagy ismét, ha az érzékenységet e tekintetben sem akarja bántani, a közadók szorosan állami szükségletekre hagyása mellett szakítson a protestáns egyházak részére is oly alapvagyonot ki, a mely a más egyházak élvezetében levőnek aránylagosan megfelel. És ha e miatt saját szükségleteire a közadókat növelni kell, legalább megszűnik az előnynyújtás igazságtalansága. A mi pedig az ország lakosságának közterü hordozását illeti, abban tulajdonképen általánosságban semmi változás sem történik, csak a teher megosztása válik igazságossá a honpolgárok között.

Az egyházi adózás reformjának és az állami támogatás fokozásának kérdésénél tehát első helyre az 1848. XX. t. cz. végrehajtásának nyomatékos sürgetését tesszük. És pedig feltétlenül szükségesnek véljük, hogy e czélből mellözze az egyházi törvények 80. §-ában biztosított azon jogát, hogy a „megnyitásától számított 10 év letelte előtt is végleg befejezettnek és felosztatottnak jelentheti ki“ magát Sőt épen maradjon permánncziában, ha tán egy bizottság által is, mely folyton sürgessen, szükség esetén informáljon, az anyaszentegyháznak a törvényben a tervezet megállapítására biztosított befolyást érvényesítse, hogy törvényhozó testületünknek míg e kérdés megoldáshoz nem jut, erre irányuló tevékenységében szünet ne álljon be.

8. Lelkész-választási törvény.

A lelkész választási törvények helyesbítése szinten elodázhatatlan feladata a zsinatnak. Közismert dolog, hogy ezen törvény nem eléggé biztos meghatározásaival, mily sok visszaélésre nyújt alkalmat. És méltán hozza fel a borsodi javaslat, hogy az egyházak belbékéje és nyugalma beláthatatlan időkre, nem ritkán a törvény sokféle értelmezhető és kijátszható volta miatt zavartatik fel. És a törvény sajátágain alapul az a visszás helyzet, hogy a törvény egyik vagy másik rendelkezésének megsértése csak akkor von maga után következményeket, ha magán vádló áll elé, ellenben minden ékesen történnék tekintetik. Mintha csak az egyház is olyan magán személy volna, kire a közmondás is alkalmazható: »volenti non fit injuria«. Így történhetik meg, hogy ugyanon rendelkezést megsértő jelöltek közül egyik kizáratik, a másik szó nélkül elfoglalhatja állását.

A kellemetlenségeknek, zavaroknak forrása két ségtelenül legtöbbször a törvény kijátszása, speczialis esetekben félremagyarázása; de alapjában mégis abban van a baj, hogy a törvény kijátszható, félremagyarázható.

S pedig ezen felül választási törvényünknek az a nagy hibája is meg van, hogy a legszigorubb be-

tartás mellett is nagy mértékben fennmarad az elégedetlenség, békétlenkedés eshetősége. Ugyanis jelenlegi választási törvényeink alapján a hívek a legnagyobb fokú habozással mennek neki a választásnak. A kiket közelebbről ismernek, azokban mindig szoktak az emberek gáncsot keresni és találni. (Természetesen az is káros volna, ha az ismerőség kedvéért mindig a közeli vidékre terjedne csak az üres egyházak figyelme.) A távoliakkal ismeretlenekkel szemben pedig egészen csak vaktában valónak tekinük a választást. S ha aztán a megválasztott egyiknek vagy másiknak nem tetszik, mert a róla alkotott képnek nem felel meg: az egyéntől való elhidegüléssel együtt jár az egyháztól való elhidegülése is, melynek intézményei, törvénye kényszerítette, hogy majdnem vaktában válasszanak papot.

Nem akarjuk koránt se kétségbe vonni, hogy az elégedetlenség akkor is kiűtheti magát, ha a gyülekezet legalább egy találkozásból ismeri azt, a kit papjává hívott el. De határozottan állítjuk, hogy ez mégis kevésbé fordulhat elő és ha előfordul is a békétlenségnek mértékét és az egyház ellen is kiterjedését nagyban enyhíti annak meggondolása, hogy némileg ismerve hívták el azt, a kit elhívtak.

Teljességgel nem tartjuk helyesnek tehát jelenlegi választási törvényeink azon intézkedését, hogy a lelkész-választó gyülekezetek vagy épen nem, vagy csak bizalmi embereik által ismerhetik meg a jelöltek némelyikét, összehasonlítást pedig épen nem tehetnek azok között, a mi által a választásnak a gyülekezetek által annyira feltett joga nem kialakult meggyőződés, hanem csak találgatás módjára gyakorlatotlik.

Mi tehát a választási törvényeknek oly irányú módosítását kívánjuk, hogy a híveknek a jelöltek megismerésére alkalom nyujtassék. Erre pedig alig képzelhető más mód, mint a próba-szónoklatra bocsátás életbeléptetése, mert a gyakorlatban levő „meghallgatás“ — ha valósítható is — nem nyújt a választók zömének közvetlen tájékozódást. de igen is alkalmat ad arra, hogy a bizalmi férfiak elfogultsága, vagy nem ritkán bűnös visszaélése érvényesülhessen. Mivel pedig a jövedelmezőbb egyházaknál a folyamodók száma rendszerint nagyobb, minthogy mindannyinak meghallgatása czéllal birna: a kandidáció visszaállítandó. Csak képzelődés az, hogy ez a mostani eljárás szabadelvűségét, mely szerint a választásban minden minősített pályázó részt veszen, — korlátozná. Hisz' ez a korlátozás gyakorlatban ma is meg van, mert például meghallgatásra most is csak egy párt szemel ki az egyház a folyamodók közül. És ha a mostani eljárás mentsége az volna, hogy ezt a *kiszemelés*t az egyházközség tagjai maguk teszik s tehát nem külső intézkedés szorítja szűkebb körre jogaik érvényesítését: ezzel szemben arra utalunk, hogy lehet és szabad a kandidációnál az illető egyházközségeknél oly hatáskört adni, ha ez szükségesnek és czélszerűnek látszik, a mi által az összes folyamodók közül való választás érvényesül.

(Folyt. következik.)

Pásztor.

Egyházkerületünk közgyűlése.

(Folytatás.)

Az egyházkerület 1900-ik évi számadására vonatkozó Igazgató-tanácsi előterjesztés beható tárgyalása után közgyűlésünk határozottlag kimondja, hogy az 1900. évi számadások, a magyar nagy-zsombori gazdaság számláján mutatkozó 72000 korona törlésének elhagyásával, jóváhagyatnak.

A reformatio évforduló napjának, az egyházmegegyék véleménye alapján, egyházi ünneppé avatását ajánló igazgatótanácsi előterjesztést a közgyűlés egyhangulag elfogadja s ezt már a zsinat teendői sorába fel is vette.

Az országos ref. lelkészi nyugdíj intézet felállítása tárgyában beterjesztett igazgatótanácsi előterjesztés az erre adott egyházmegyei vélemények ismertetése mellett, a véleményadásra leküldött eredeti szöveg elfogadását s egyházkerületünk véleményeként az egyetemes konventhez fölterjesztését javasolja; mit közgyűlésünk el is fogad, tekintve, hogy a tervezet még véleményadásra ki fog adatni, mikor illetőknek alkalmuk lesz a részleteket illető módosításokat javaslatba hozni.

A zsinati törvények 156. és 173. §§ ai értelmében leteendő hivatali eskükhöz, az Igazgatótanács előterjesztésének elfogadásával az esküminták következők állapíthatnak meg:

1. Az egyházkerületi főgondnokok eskümintája: *Én N. N. esküszöm az élő Istenre, a ki Atya, Fiu, Szentlélek, hogy egyházkerületi főgondnoki hivatalomban, melyre az erdélyi ev. ref. egyházkerület közgyűlése által törvényesen megválasztottam, lelkiismeretesen eljárók, egyházunk és iskoláink javát, tőlem kitelhetőleg, mindenekben előmozdítom, a gyülekezetek békességét és előhaladását, tehetségem szerint munkálom, az egyházi törvényeket mind magam megtartom, mind hatáskörömben megtartatni igyekszem; egyházam jogait bárhonnán jövő támadásokkal szemben védem és őrizem. Amint mindezeket megtartani igyekszem: Isten engem úgy segítse!*

2. Az egyházmegyei, kollegiumi és püspöki vizsgálat alatt álló egyházközségi gondnokok eskümintája: *Én N. N. esküszöm, hogy mint a (egyházmegyének, kollegiumnak, püsp. egyháznak) törvényesen megválasztott gondnoka, e tisztem kötelességeit hiven, igazán és lelkiismeretes buzgósággal teljesítem. Egyházunk törvényeit mind magam megtartom, mind gondnoki hatáskörömben is szorosán megtartatom. A felügyeletem alá bízott (egyházközségek, intézet, egyházközség) anyagi és szellemi ügyeit szorgalmasan felvilágózom, gyarapodásukat, — át) lehetőségig eszközölöm. Atyának, Fiunak, Szentléleknek nevében. Isten engem úgy segítse!*

Tanárválasztások A szavazatszedő bizottság a ma d. e. 1/2, 9—10 óráig eszközölt választásokról jelentését beterjesztvén, a bizottsági jelentést közgyűlésünk — felolvasás után — tudomásul veszi s ennek eredményében elnök br. Bánffy Dezső aa. megválasztottaknak jelenti ki:

- a) a marosvásárhelyi magyar-latin tanszékre: *Trozner Lajo*; aát;
- b) a szászvárosi vallástanári tanszékre *Tankó Béla* aát;
- c) a szászvárosi történelem-földrajzi tanszékre *dr. Szabó Márton* aát;
- d) a szászvárosi mértani rajz, szépírási tanszékre: *Vajna Gábor* aát;
- e) a zilahi kollegiumi magyar-német nyelvi tanszékre *Kovács Ferencz* aát; valamint
- f) a marosvásárhelyi kollegium algondnoki állására *Deák Lajos* kir. tanfelügyelő aát.

A legáció. Targysorozat rendjén felolvastatik az Igazgatótanácsnak a legáció ügy rendezésére vonatkozó szabályrendelete megerősítését ajánló előterjesztése. Ennek változtatása érdekében *Balogh* Károly kolozsvári tanár több módosítást ajánl s a tárgyalás többben jelentkezik felszólalásra, miből elnök aa. látva, hogy az idő előrehaladottsága miatt a tárgyalás most nem fejezhető be: ennek tárgyalását a ma d. u. 4 órára kitűzött gyűlésre halasztva, jelen gyűlésünket bezárja.

Negyedik ülés, 1901. nov. 11-én d. u.

Elnök báró Bánffy Dezső aa. a gyűlést d. u. 4 órakor megnyitva, a tárgyalás alatt álló legáció ügyben *Fogarasy* Albert, nagy-enyedi tanár aának adja a szót, ki az Igazgatótanácsnak a legáció ügyet rendező szabályrendelete által a kollegiumok jogát és a

gymnasiumi tanulók érdekét veszélyeztetettnek látja, melyeknek megóvására indítványozta, hogy a közgyűlés maradjon meg a régi gyakorlat mellett.

Váró Ferencz nagyenyedi tanár, a legáció történetét vázolja. Ezt az intézményt a szükség hozta létre. Először az enyedi kollegium bocsájtotta ki a subscribált diákokat, hogy anyagi segílyt nyújtson ezzel számukra. Midőn ennek gyakorlati hasznát a más kollegiumok átlátták, követték a példát. Mind a 4 kollegiumnak meg volt a maga határterülete, hová lega tusokat bocsájtathatott ki. Így volt ez 1896-ig, mikor az Igazgatótanács rendeletileg megváltoztatta a régi gyakorlatot. A nézetek ez ügyben nagyon eltérők lévén, halasztási indítványt terjeszt be, hogy a javaslat véleményadásra tétessék le az egyházmegyékhez és kollegiumokhoz s a bekért vélemények alapján újból kézzitessék elé ez ügy közgyűlésünk tárgyalására.

Pokoly József theol. tanár, hozzájárul a halasztási indítványhoz. A legáció történeti fejtegetéséhez azt az adatot kívánja hozzá adni, hogy kánonaink szerint kathedrába csak tógátus diákok mehetnek.

Dr. Bantók György püspök. A történeti fejtegetéseknek sok tekintetben igazat ad; de nem elég ismernünk a történeti adatokat, hanem az idők szellemét is ismernünk kell. Hol állott akkor a tudomány s különösen a természeti tudományok?.. Hogy volt berendezve a kollegium?.. Akkor a theologia és a classica philologia dominált. Papokat és tanítókat neveltek. Minden kollegiumnak meg volt a maga theologiaja. Gróf Kuun Kocsárd is járt legációba, mert theologus volt. A szószerk sem nem gyakorló iskola, sem nem keresetforrás. Ott csak a hivatottaknak van helye, kiket azért bocsájtunk ki, hogy a papnak segítségére legyenek. Az volna jó, ha a theologusokat is megszabadítanák ettől. Én addig sem mentem volna el meddig a javaslat. A szószerkbe a papon kívül mást nem bocsátanék. Tudomásom van a legációval kapcsolatos sok visszaélésről. Az egyház érdeke, hogy ilyenek ne lehessenek. S mert az igazgatótanácsi javaslat is ezt célozza, ajánlom elfogadását. (Éljenezs, taps.)

Mezei Albert azért pártolja a javaslatot, mert ez meghódolás a zsinati törvényeknek.

A vita befejeztével zárzó jogával élt *Balogh* Károly kolozsvári tanár, ajánlva, hogy, a mit a törvény megenged, attól ne fosszuk meg magunkat. Gróf Kuun Kocsárd nem csak theologus, hanem már subscribált diák korában is járt legatióba, Előtte a szószerk nem lehetett jövedelem forrás, privat tanítványai is voltak, de honorarium nélkül. A legatióba járásnak több az erkölcsi haszna, mint az anyagi: erősít a hitben és ambíciónál. Indítványának elfogadását, s ezzel az egyházi törvények keretében a kollegiumok jogainak respectálását kéri.

Váró Ferenczet a vita még inkább meggyőzte arról, hogy ezen ügy halasztást igényel s ezért halasztási indítványát fenntartja.

Közgyűlés *Váró* Ferencz halasztási indítványát, szavazattöbbséggel mellőzni határozza s általánosságban az Igazgatótanács javaslatát fogadja el. Erre a karzatot betöltő akadémiai ifjúság tetszésének zajos éljenzéssel és tapsolással ad kifejezést. Elnök br. Bánffy Dezső aa. a házszabályokra hivatkozva, kijelenti, hogy a közönségnek sem egy, s-m más irányban tetszését, vagy nem tetszését nyilvánítani a tanácsteremben nem engedheti meg s ennek ismétlődése esetén a közönséget kénytelen lesz távozásra hívni föl.

A szabályrendelet 1-ső, 4-ik, 9-ik és 10-ik pontjaira és a kapcsolatos indítványokra megejtett szavazás rendén, az 1-ső pont változatlanul fogadtatott el. E szerint egyházkerületünkben is első sorban csak a theologiai fakultás rendes hallgatói bocsájtathatók legációba és azután következő sorban a nagyenyedi tanítóképző-intézet III. IV. éves növendékei, végül a fakultás internatusában, vagy valamelyik erdélyi ev. ref.

kollegiumban lakó azon tanárjelöltek, a kik segéd, vagy rendes lelkészi minősítéssel bírnak.

Rendkívülileg más ifjak csak abban az esetben bocsáttatnak ünnepi követségbe, ha a theologus, III., vagy IV. éves tanítóképző intézeti növendék, illetőleg lelkészi minősítésű tanárjelölt ifjak száma nem tudná ellátni a szokásos legációkat Eilenben a kollegiumok u. n. juratusai (seniorok, segédtanárok stb.) az eddigi gyakorlat szerint s a két felső VII. és VIII osztályának tanulói csak akkor bocsáthatók legációba, ha az első- és másodsorban jogosultak létszáma sem láthatná el az ünnepi követeket kívánó egyházakat

Az indítványokkal szemben a kifogásolt 4-ik pont szintén változatlanul fogadtatik el az alábbi szöveggel: Az ev. ref. theologiai fakultás igazgatóságánál nyilvántartott összes legációkból a sátoros-ünnepeket megelőzőleg három héttel legelő sorban a theologiai fakultás jogosult növendékei választanak legációt a fakultás törvényeiben és rendszabályaiban megállapított mód szerint. A fenmaradt legációk jegyzékét, a megjelent választás után a fakultás igazgatósága azonnal tartozik megküldeni a nagyenyedi ev. ref. tanítóképezde igazgatóságának. A másodsorban jogosult tanítóképezdei III-ad és IV ed éves növendékek is megtevéen a keblil'g megállapítandó szabályok szerint a választást, a még fenmaradó legációk jegyzékét, a tanítóképezde igazgatósága az egyes ev. ref. kollegiumok igazgatóságához azon territorialis beosztás szerint küldi meg, a mint a kollegiumok eddig is bocsáttottak ki legatusokat.

A 9-ik pont ezen rendelkezése helyett, hogy kihívni csak a theologus ifjakat lehet; a többi, csak másodsorban jogosított ifjak közül specificatio egyáltalában nem engedélyeztetik: Balogh Károly indítványa fogadtatik el, mely szerint kollegiumaink VII. és VIII. gymn. oszt. tanulói is kihívhatók oly módon, hogy minden kikérésnek (specificatio) csak presbyteri gyűlésből hozott rendes gyűlési határozat jegyzőkönyvi kivonat alakjában lehet helye és egy egyházközség egy folyó tanévben csak egyszer specificálhat. A kikérést az egyházközség az illető ünnepeket megelőzőleg legalább egy hónappal tartozik a theologiai fakultás igazgatóságánál a kihívott egyén megnevezésével bejelenteni. Később jövő specificatiók nem vétetnek tekintetbe s az illető legáció rendes választás alá kerül.

A 10-ik pont Csia Kálmán azon módosításával fogadtatik el, hogy a kikérésre való kibocsátás a tanári kar büntetése alapján tagadható meg.

A lelkészsképesítő vizsgálatok idejének szabályozását tárgyazó igazgatótanácsai előterjesztés egyhangulag elfogadtatott a rendes időben nem vizsgázókra megállapított 45 korona vizsgadíjjal, mit az a körülmény tett szükségessé, hogy a végzett theologusok a képesítés megszerzésében nem tanúsítottak kívánt szorgalmat.

A kántortanítói állomások nyugdíjigényének szabályozásával kimondotta a közgyűlés, hogy kérelmezni fogja felekezeti iskoláinknál a tanítói nyugdíjalapra szedett 30 fillérek törlését.

A lelkészi könyvtárak szervezetét illető előterjesztés szerint az egyházmegyék oda nyilatkoztak, hogy ezt létesíteni ohajlják; de a gyakorlati megvalósításnak útjában áll egyházközségeink nagy részének szegénysége, hol újabb terheket rendszeresíteni nem lehet, mivel a létezők viselését is éppen szegényebb ekklésiánkban a hivekre évről-évre kivetett rovatok teszik lehetővé; holott hiveink teherviselését tovább csigázni képtelenség, midőn egyházi rendes terhük az egyeses állami adónak 200, sőt 300 szorosáig is elmegy. Közgyűlésünk a könyvtárak szervezését illető igazgatótanácsai előterjesztést elfogadja s mindenik anya gyülekezetnek ajánlja, hogy a tisztáninneri egyházkerület példájára a könyvtárt minél előbb létesítse, egyuttal a szervezési szabályzat elkészítésére dr. Bar-

tók György püspök, Deésy Gyula, dr. Elekes Viktor, Vén Mihály esperes és Pokoly József aait megbizza.

Az igazgatótanácsnak az egyházi adó tartozások behajtásánál követendő eljárást szabályozó javaslatát a közgyűlés szó nélkül elfogadja s Molnár Albert theol. tanár özvegye részére a javaslatba hozott évi 1240 korona segélyt megszavazza.

A körlelkészesség kötelékéből kilépett lelkészek kérvényének teljesítése érdekében, az igazgatótanács előterjesztésével szemben Vén Mihály esperes indítványozza, hogy a körlelkészesség kötelékéből kilépett lelkészeknek is a központi nyugdíjintézetbe befizetett belépési járulékok és tagdíjak fizettesenek vissza a kamatok nélkül.

Kenessey Béla egyházkerületi főjegyző felvilágosító szavaiból meggyőződve közgyűlésünk, hogy annak idején a körlelkészeknek egy évi határidő volt engedve, hogy a részükre egyházkerületünk által szervezett nyugdíjintézetből járulékaik visszatérítése mellett kiléphessenek: az indítvánnyal szemben, a kérdésnek helyet nem adó igazgatótanácsai javaslatot elfogadja.

Bibó László árapataki énekvezér nyugalmazását kérő folyamodványnak közgyűlésünk helyet nem ad, méltányosnak ítélve, hogy az 55 évig híven szolgáló s a szolgálat kötelességeit ma is készséggel teljesítő s állásához ragaszkodó énekvezér állásától s az ezzel járó megélhetést szükösen biztosító javadalomtól ne fosztassék meg.

Az 1888 évi közgyűlés 71 jkvi számú határozata külömbséget tesz a választott és miniszterileg kinevezett tanárok között. Az igazgatótanácsnak ezen külömbség megszüntetését javasló előterjesztését, Fogarasi Albert nagyenyedi tanár pártoló és a jogviszony külömbségének hátrányait szembetűnően feltüntető felszólalása után, közgyűlésünk egyhangulag elfogadta s többek közt a miniszterileg kinevezett tanárokat is a kollegiumi előjárósági ülések tagjaiul elismeri.

Kenessey Béla egyházkerületi főjegyző betérjeszti az esperesi karral egyetértve készített terjedelmes javaslatát az országos közalapi segélykérvények felajánlásáról. Közgyűlésünk a javaslatot változtatás nélkül elfogadja s a nagyméltóságú konventhez ajánlatával előterjeszteni határozza. A nagyobb segélyekre ajánlatba hozatnak:

1. Magyar-Hidegkut és Györgyfalva 1200—1200 koronára.

2. Felenyed és Teke 1000—1000 koronára.

3. Völcsök és Baróth 600—600 koronára.

4. Magyarós (udvarhelyi egyhm.) és Süket-Deme-terfalva 500—500 koronára.

5. Tökekamat segélyre: Alsó-Sófalva és Mező-Nagy-Csány.

Ezek letárgyalásával az idő előhaladván, elnök br. Bánffy Dezső aa. az ülésezés folytatását holnap d. e. 10 órára tüzi ki s ezen ülést estve 7 órakor bezárja.

(Folytatjuk.)

Irodalom.

Egyházi beszédek. Hirnevesebb külföldi egyházi szónokok művei nyomán írta: Jancsó Sándor nagyenyedi ref. lelkész és theol. tanár. I. Kötet. Kolozsvár Stein János m. kir. egyetemi könyvkereskedése 1902. 252. l. Ára tűzve 4 kor. kapható Stein Jánosnál Kolozsvárt.

Lapunk többször emlékezett meg már e munkáról. Nagy várakozással jelezte készülését, örömmel adta tudtul megjelenését s most, mikor végig olvastuk, sőt tanulmányoztuk, büszkék vagyunk reá, hogy várakozásunknak teljesen megfelel, megjelenésének nem ok nélkül örvendeztünk. Pedig várakozásunkban nem mindennapi predikációkra gondoltunk! Mi a magyar-

prot. predikáció irodalmat aránylag gazdagnak, sőt túlgazdagnak tartjuk Fájdalom csak mennyiségileg, de nem egyszersmind tartalmilag is. Olyan predikációk, a melyek mintául szolgálhatnak bizony kevés kötetet tesznek ki. A tartalmilag épen nem magas, túlgazdag predikáció irodalomban mi egyházi életünk betegségének egyik komolyan számbaveendő symptómáját látjuk, a mi magyarázatát adja azon jelenségnek is, hogy míg a csak valamennyire is mélyebben járó tudományos theol. munkásságnak sem mivelői sem, olvasói nem igen találkoznak addig predikáció írásra túlsokan érzik magukat hivatottaknak s a mint a termelés mutatja, az ilyen műveknek sok felhasználója is akad. Ez a betegség pedig az, hogy annak idején kiadatván ama, jól értelmezetten, helyes jelszó »felre a dogmatikus predikációkkal!« ez helytelenül odáig vitetett, hogy a predikációból kiküszöböltetett minden *specifikus keresztyén igazság* s helyét valami szintelen, szürke morálizálás és naturalis theologia foglalta el, úgy hogy a ki -- bár minden kiforrott egységes ker. élet és világ nézet nélkül -- egy pár rethorikai fogás birtokában érezte magát, egyszersmind abban a képzelődésben élt, hogy ő hivatott predikáció író. Az az igazság, hogy a kathedrán nem tudós theológiát kell prolegálni, hanem a keresztyén vallás elsajátított tartalmát kell közérthető s népies modorban a hallgatóság szívébe észrevétlenül átplántálni oda devalválódott, hogy »mire való a tudós theologia, mikor az életben annak úgy sem veszi a pap semmi hasznát?!« Ez argumentációt a theologus tanuló ifjúság mindig nagy örömmel hallja s mert sokan kész szívvél követik is: oda jutottunk az idők során, hogy ma már nagyrészt épen a lelkészkező papság lelkében is veszendőbe kezdett menni a *ker. hit igazsága*. — Az a nagy igazság, hogy a vallás első sorban az érzület dolga: a gyakorlati igehirdetésben csak úgy néz ki, hogy keresve keresik a szépen csengő szövegeket s a „megrikkató” helyzeteket és leírásokat; de az hogy a ker. hit igazságainak kell érzületté lenniök: ez ma nagy részben, mint czél is kezd kivészni a köztudatból. E tekintetben égetően sürgős a változás. A ker. hit örökkévaló, nagy igazságaival kell betölteni a lelkeket, azzal a mi a dogmáknak is tartalma. Ezeket kell predikálnunk is, csak nem dogmatikai formulákban, sem azokban melyeket atyáink formuláltak, sem azokban, a melyeket, a mai tudós theologusok szerkesztettek. A predikációnak csak így lesz igazi tartalma és mélysége. Ehez azonban csak komoly, nehéz tudományos munkálkodáson keresztül juthatunk.

De a míg magunk ide juthatnánk, nagy szolgálatot tesz, ki mesteri példákat ad előnkbe. *Jancsó Sándor* munkájának ebben van különös értéke. Predikációi jeles szónokok és nagy theologusok termékeinek átültetése. A tudósok és szónokok itt összetalálkoznak. A szónok *Schwarz* theologiai tudásban sem marad megetté a professor *Hilgenfeldnek*, *Pfleiderernek* és *Hagenbachnak* s viszont ezek, mint predikátorok is méltó társai amannak. A 30 beszédben 15 író is ismerünk meg. Az előbb említettek kivül: *Palmert*, *Ulricit*, *Maurert*, *Debest*, *Werdelt*, *Meyert* stb a német protestantismus kiváló alakjait. Még azt is szerencsés dolognak tartom, hogy mindannyi német. Mert csakugyan ránk férne e dologban egy kis német »Gründlichkeit«. A szónokiasságból talán úgy is több van minálunk, mint kellene. Ez azonban nem azt teszi, hogy e beszédek szónokilag is minták nem volnának. Csak nem rapszodikusok. Komoly méltóság, az irány fensége jellemzik. Csak azt sajnáljuk, hogy az eredetiekkel való öszvevetésre nem nyílt alkalmunk. Magyarosság tekintetében is egészen kifogástalanok. Hozzá a közérthető nyelv s az, hogy egyik darab sem hosszabb 3 levélnél.

Az egyszerű nyelvben nagy gondolatgazdagság, erőteljes szabadelvű protestáns valóságosság, melyben alig egyetlen helyen lép erőteljesebben fel a negatív — s ott is igazoltan — az egész életet a vallás ma-

gasabb szempontjából tekintő hit, egyetemes vallás-erkölcsi világnézet érvényesül.

Az érdeklődést különösen a 20 ünnepi és alkalmi beszéd foglalja le. Mindenik az illető ünnep által képviselt nagy ker. üdvígazság lényegét tárgyalja. *Pfundheller nagypéntel. ije* azt mutogatja, hogy »Kr. egyszeri áldozata minden áldozatok bevezetése; Schwarzé, hogy Kr. halála, mint történeti és erkölcsi szükségszerűség Isten örök végzésén nyugodott, mert ez a mi váltásunk utja, hogy ő érettünk halt meg. A husvétiben *Wendel* arról szól, hogy a Kr.-ban szerzett váltásig a feltámadásban nyert biztos alapot, Schwarz pedig a husvétii örömet azon belső, lelki bizonyosságban látja, hogy Kr. él. — *Buhler* a reformáció lényegét abban festi, hogy komolyan veszi Jézus intését: »adjátok meg a császárnak, a mi a császáré és Istennek, a mi az Isteni!«, azaz: ne elegyítsétek össze az isteni és az emberit. Ezt teszi a reformáció, midőn haugsulyozza 1. a kegyelemből hit általi megigazulást a cselekedetek érdemszerűségével, 2. a lelki szabadságot a tekintély alatti szolgálattal, 3. a láthatatlan egyházat a kálh. egyházuralommal szemben. Klasszikus Schwarznak »Krisztus első predikációja« című Luk. IV. 16—27. alapján, melyben azt mutatja, hogy Kr. midőn Esaiást magyarázza szellemeit a próféta szavait, saját szíve szerint értelmezi és meqváltásról szól. A predikáció és predikáció örök mintaképe. Még csak a *Hilgenfeldé* és *Palmer* karácsonyi beszédeit emelem ki. Az elsőnek textusa Tit. II. 11—14., a másodiké Luk. II. 1—14. Dogmatikusabb textus alig van mint a *Hilgenfeldé*, de dogmatizmusnak benne nyoma sincs? És a *Palmeré*? Abban, hogy Jézus Idvezítő, Krisztus és Ur az ő hármas hivatalát látja és személynékek az időre nézve örök jelentőségéről beszél. Nem egyik legfőbb dogmatikai tétel-e ez? És a fejtegetés?.. Ime két idézet:

Krisztus — a mint tudjátok felkentet jelent. A próféták csak koronként vették az Isteniől a prófétálás lelkét, s akkor mondták azt, a mire ez a lélek ösztönözte őket, s mikor annak hatása elmúlt, ők is olyanokká lettek, mint a többi közönséges ember. Krisztus azonban »nem mérték szerint vette a Lelket« és nem is csak egy bizonyos időtartamra: hanem a szent Léleknek teljessége lakozott ő benne már kezdettől fogva és már mint az Urnak felkentje lépett a földi életbe. Ez a kezdettől ő benne lakozott lélek volt az, a melyet keresztelése alkalmával a Jordán partján Keresztelő János reá szállani és rajta megpihenni látott. Az isteni szellem hírasával mások is dicsekedhetnek; s tisztel is minden nép olyan férfiakat, a kiket ezen szellem bő mértéke tett nagygyá, s a kiknek szelleméből hosszú időközön keresztül egész nemzedékek nyertek lelküknek táplálékot.

Azonban olyan, a kiknek a szelleme nem más, mint az Istennek szent Lelke, csak egy van és az a Krisztus! Ő tőle nemcsak szép gondolatok és sok oldalú, gazdag ismeretek származnak, hanem az a megszentelő isteni erő áramlik belőle kimerithetetlenül, mely az embert belsőleg ujjaszüli Ő vele mint egy második Ádámmal — »egy új teremtés« kezdődik, mert az élet, mely benne megjelent osztályrészévé lesz mindazoknak, a kik azt szomjuhozzák. — S a mi képpen Ő, — mint »Isten fia« részes volt az emberi természetben: úgy mi is, — mint »embernek fiai« — részesei lehetünk ő általa az isteni természetnek! Az a szellem, melylyel ő felkenetett, ő róla átáramlik mindazokra, a kik ő benne hisznek és »ezen kenet által lesznek elpecsételve a váltás napjaira!«

Vagy a Kr. Uraságára vonatkozó:

De vajjon nem tarthattunk-e attól aai, hogy előbb vagy utóbb jöhet olyan idő, a mitől az emberiség valamely más ur előtt fog meghajolni vagy egyáltalán nem fog maga felett urat ismerni és túrni sem az égben, se a földön?.. Többször megkísértette ezt már az emberiség aai, de mindig a saját maga vesztére!.. És a Krisztusnak birodalma megvédésére nem kell had-

sereg: nincs szükség arra, hogy miként az ő állítólagos földi helytartója levelket bocsásson ki és idegen hatalmasságok trónja előtt esdekeljen pénzért és katonaságért az ő ingadozó székének védelmére; ő tudja, hogy a világ összes birodalmi örökségképpen adattak neki, és ha a népek eszüket veszítve, mint egy háborgó tenger fel is zudulnának ellene, ő megdorgálja a tengert és lesz ismét csendesség! A kik elvetemülve azt kiáltják, hogy: »nem akarunk urat tünni magunk felett«, — azok mehetnek, a hová nekik tetszik, mert az a király, kinek pályája a jászolban kezdődött és keresztfán végződött, nem alkalmaz erőszakot senki felett; neki nem az a jelszava, a mi volt ama római uralkodónak, hogy: »gyűlöljenek, csak féljenek tőlem! A kik őt gyűlölik, azokat nem kényszeríti, hogy országának tagjai legyenek, de éppen abban fog az ő büntetésök állani, hogy országából, melynek megvalósulását se tehetetlen dühök, se elvetemült gonoszságuk meg nem akadályozhatja, — ki lesznek zárva. Az ő szel-

lemének ereje legyőzhetetlen; hatalma megdönthetetlen; »mert ő szegénynyé lett azért, hogy szegénysége által gazdagokká lehessünk«; alattvalóit a legnehezebb szolgálattal, — a halálig menő engedelmesség által váltotta és nyerte meg, s éppen ezért hova-tovább mindig több emberi szív fog az övé lenni!

Nem folytatom tovább! Hogy Jancsó halára kötelező s dicséretes munkát végzett, mely termékenyítőleg hatni hivatott belátja, ki munkáját áttanulmányozza. Azt az egy kívánni valót, mit az ajánló sorok írója b. e. *Molnár* Albert kifejezett, ismételjük mi is „folytassa!“ De erről a fogadtatás és kelendőség határoz. Határozzon — jól!

A könyv — újra hangsúlyozzuk — kapható Stein János könyvkereskedőnél Kolozsvárt füzve 4 koronáért. Szép nyomásu, diszes kiállításu. Ára „versenyár“-nak nem igen mondható.

Nagy Király.

TÁRCSA.

A keresztyénység lényege.

(Felolvasatott nov. 24-én az ev. ref. theológián tartott protestáns estélyen.)

Nagyérdemű közönség!

Van e közöttünk csak egyetlen egy is, a ki valaha ne érezte volna, avagy ne érezné szüntelen annak a mély lélektani tejtegetésnek az igazságát, a melyet Pál apostol ad Rómabeliekhez írott levele VII részében? Nem vivja e meg mindenikünk minden nap azt a nagy, szinte drámai erejű harczot, melynek alapja az a tény, az a tapasztalat, hogy »akaratom vagyon a jóra, de hogy azt elvégezzem, nem tehetem; mert nem cselekszem a jót, melyet akarok; hanem a gonoszt cselekszem, melyet nem akarok.« (Róm. VII. 18-19)? Lucifernek Kainhoz intézett ama szavaira: ¹

¹ *Kain.* Mysterium. Irta Lord Byron. Ford. Győry Ilona. A Kislaludj-Társaság kiadása.

„..... a gonoszt nem tudni, ez nem év meg még a gonosztól. Ott van mindenütt, Mint része mindennek a világon!

vajjon mindnyájan nem azt felelnék-e Kainnal:

„Mindennek még se tán! Nem, nem hiszem; Mert jóra szomjazom!

Igen, a jóra szomjazunk; de ebben van éppen tragoediánk, ebben önmagunkkal folytatott küzdelmünk, hogy magunkra hagyatva, csupán a saját erőnkre utalva, nem a jót cselekeszszük, a melyet akarunk, a melyről úgy érezzük, hogy ez volna emberi feladatunk, célunk, hivatásunk; de egyszersmind boldogságunk, lelkünk összhangja és békeségünk; hanem cselekeszszük azt, a mi, a mi lelkünk törvényével ellenkezik és minket rabul ad a bűn törvényének, a mely a mi tagjainkban vagyon. (Róm. VII. 23.) Az eredmény pedig elégedetlenség, békételenség, disharmonia és boldogtalanság. És csak egy kis pessimismus kell hozzá, hogy igazat adjunk Lucifernek, mikor azt mondja

„Ki vágya rosszra csak, mert keserű?
Nem, senki sem; de minden élet- és
Élettelennek a kovásza ez.« (Byron.)

Mikor a bűnről akarok szólni, arról a hatalomról, mely közénk és az Isten közé áll s minket az Ő vele és az Ő benne való élettől elszakít, jól tudom, hogy eleve czélt tévesztenék, ha azt úgy irnám le, a mint pl. Pál apostol a Rómabeliekhez írott levelében tette, a mikor fölmutatta a pogány világnak és a zsidóságnak bűneit; avagy talán úgy szólnék, mint a

hogyan egy-egy ótestamentumi próféta szemére vetette kortársainak, népének a bűneit, hibáit. Ez az elkényesztetett s burkolt kifejezésekhez szoktatott nemzetiség a helyett, hogy magába szállana, ha nevéen nevezve hallaná meg minden bűneit, tiltakozásra emelné szavát. Lelkőben visszahatás támadna inkább s elutasítana azzal, hogy »mindezekben én nem vagyok bűnös« azt mondaná, a mit az evangéliumi gazdag ifjú, hogy »a parancsolatokat megtartottam az én ifjúságomtól fogva.

Meg is engedem, fel is tételezem, hogy ebben a tisztelt társaságban egyetlen-egy sincs, a ki meg ne tartotta volna a polgári és büntető törvénykönyvnek parancsolatait; illetőleg, hogy egy sincs, a ki valaha ezek ellen vétett volna. De vajjon van-e csak egyetlen-egy is közöttünk, a melyikünknek ne méltán mondhatná a Mester, a ki úgy mélyen belenézne szívünknek, lelkünknek a fenekére, a maga mély, átható, vizsgáló tekintetével, hogy »egy fogyatkozásod vagyon még!« Kiállanánk úgy egészen nyugodtan, bátran, minden rettenés nélkül azoknak a szemeknek a nézését?! Pedig az Ő tekintetéből felénk is sugárzik ugyanaz a szeretet, a melyet megláttak a gazdag ifjúval való beszélgetésnél még a tanítványok is és följegyezték, hogy »Jézus reá tekintvén, megkedvelé őt.« (Márk. X. 21.) És bátor vagyok megkérdezni, hogy a külső parancsok megtartása, az u. n. tisztességes, becsületes, polgárilag kifogástalan élet mellett mindenikünknel megvan a lelkiismeretnek teljes nyugalma; megvan életünk békesége? Nem bánt itt benn valami és nem tesz soha szemrehányást?

Nem maguk a tényleg elkövetett bűnök érdekelnek itt most; bár a bűnügyi statistika adatai hatalmas bizonyítékot nyújthatnának az általános bűnösség tapasztalati tényének a leírásához; hanem csak azokra a bennünk mindnyájunkban meglévő sajátságokra, működő erőkre akarok rámutatni, a mikből születik a bűn; vagy, ha úgy tetszik, a mik meggátolják, hogy mi tulajdonképpen abban az életelemben éljünk boldogan és békeségben, a melybe teremtettünk, t. i. az Istenben, a mi atyánkban.

Ha nagyjában és átlagában nézzük az embereket, azt látjuk, hogy ezek vágyaikkal és törekvéseikkel általában túlnyomólag csak ezen a földi világon és ennek a javain csüggenek. Még a szellemileg táplálkozók is főleg csak e világhól való tápanyagokat vesznek magukhoz. Tevékenységük csaknem kizárólag világi dolgokra és érdekekre irányul; mint a bibliai parabola szerint a kegyelem által készített nagy vascsorában nem lehet részt venni, mert szántóföldet vettek és ki kell menni, hogy azt meglássák, vagy őt iga barmot szereztek és azokat kell megpróbálni, avagy feleséget hoztak s e miatt nem mehetnek. (Lk. XIV. 16. s köv.) Még ha Jézus tér is be vendégül, akkor

is fontosabb, hogy neki lakomát készítsenek, nem pedig, hogy lábaihoz üljenek és őt hallgassák. Az Isten országa és annak igazsága iránt vajmi kevés az érdeklődésük s az érette való mu kára képtelenek és kényelmesek. Sokan vannak ugyan, a kik előtt bizonyos szétfolyó eszmények, inkább ábrándok s bizonyos ideális czélok lebegnek; azokért nem egy áldozatot is tudnak hozni; de az élő, a személyes Isten számára nincs áldozat, mert nem léptek vele soha személyes, élő összeköttetésbe. Ha hisznek is Istenben, még sem ismerik Őt úgy, mint a saját Istenüket, mint olyan lényt, a ki a mellett, hogy a mindenség Ura, egyszersmind az övéké is. Hogy az isteni dolgokkal foglalkozzanak az emberek és azok iránt érdeklődjenek, ahoz rendszeren nagyobb megrázkodtatásokra, ébresztgető behatásokra van szükségük. Egy-egy futó pillanatra éreznek bizonyos kegyes mozdulásokat a lelkükben; fel-felmerül előttük az Úrnak nagysága, hatalma, bámulatos, megfoghatatlan lényé; fel-felmelegszik szívéük az Ő csodálatos szeretetének érintésére; meg-meglebbenti szárnyait lelkük s muló percze felrepül a menny magasságáig; de ezek a léleknek csak ünnepi perczei s ezekből a való, a hétköznapi életre nem következik semmi és az Istenhez való viszony nem válik az életnek elhatározó, cselekvő erejévé. A míg összes tehetségeit a leggondosabban kiképezi, hogy a társadalomban minél inkább érvényesülhessen: addig csaknem teljes n elhanyagolja vallási kiképzését és úgy van vele, mint *Nóra*, hogy csak annyit tud általában a vallásról, a mennyit Jacobi lelkésztől tanult a konfirmációkor (Ibsen „Nora“). A vallási talentumát a legtöbb ember úgy elássa, mint az evangéliumi rest szolgálja. Szakad tlanul csak földi boldogság-eszményeket kerget, csupa értéktelen dolgokat, a melyeket, mint a gyermek az aranyfüsttel befuttatott diót, értékeseknek tekint s a melyekhez minden csalódása daczára is reményeket fűz. Ő magának akar világot teremteni és sehogy sem tud belenyugodni abba, hogy hiszen az Isten adott az ő számára egy igazán értékes, soha el nem muló világot.

És ez az akarnokság ez teszi az embert tönkre. Ez ejti bünbe s viszi örökös harcza, elégedetlenségbe. Az Édenből kiűzött Éva azt mondja fiának:

— — — — — Oh ne lássam
Újálni benned átkos sorsomat!
Mégbántam. — Oh ne lássam magzatom!
Éden falán kívül oly törbe esni,
Mely Édenben is megrontá szülőit
Érd bé avval, a mink van. Így ha tettünk
Vón ott mi, úgy most boldog vagy fiam!

Igen, de milliószor ismétlődik a Kain monologja; ha nem is költői formában, de mindenikünk felvetette már annak gondolatait:

„Ez hát az élet? Munka! És miért
Fáradjak? Mert atyám könnyelműen
Eljátszta Édenét? De én? Nekem
Mi részem abban? Én nem éltem akkor
S születni nem kívántam. Nem szerettem
Az életet, melyet nyerék. Miért
Hajolt a nő s kígyó szavára? Vagy
Követve, mért szenvedt? Mi végre lón így,
Az Úr elűlteté a fát s miért nem
Nekik s ha nem nekik, miért oly közelbe,
Hogy ott virúlna legszebben középén?
Mind e-re egy a válasz: Ő akarta
S ő jó!“ De honnan tudjam azt? Mivel
A leghatalmasb, legjobb is tehát?
Én a gyümölcsből itélek, de az
Fanyar s hibámon kívül mégis én
Ízleljem azt?“ — — — — — (Byron.)

Pompásabb visszhang nem is felelhetne erre a bűnt termő, bírálható, önhitt s önző beszédre, mint a mit Luczifer mond reá:

„Szóbel — bár szellem szólna — itt ne ítélj!
Csak lételed gyümölcsiről itéld meg
Mi és milyen. A végzetes gyümölcs
Egy jót adott csak: *józan eszedet.*

Felette urrá lenni zsarnoki
Fenyegést ne hagyj hogy kényszerítsen
Érzékid és érzelmed ellenére.
Hogy benne higj! Ne engedj! Törj, de eszmélj,
Alkoss magadnak belvilágot önnön
Szívedben, a külső ha egyszer elhagy!“

Nos, ez a lucziferi tanács, ez az atyja a bűnnek. Ez ember urrá akart és akar lenni, a helyett, hogy az Isten szolgáljává lett volna. „Ha szolgálásban áll az üdv“ — akkor még ez sem kell neki. A bűn forrása az Istentől való elszakadás, az iránta való engedetlenség. E földi világnak hamis szeretete s az önzés a maga követeléseivel.

A bűn világában az emberi önzést illeti az elsőség. Ez az eszköz, a mely a csábító, tiltott gyümölcs élvezetéhez juttat; ez az, a mely Isten nélkül akarja ezt a világot élvezni, magának kizsákmányolni és felette uralkodni. Ez nő meg titáni és prometheusi erővé a bűnnek amaz emberévé, a kiről Pál apostol azt mondja, hogy Isten gyanánt kíván imádatni s „a ki magát ellene veti és felemeli mind az ellen, valami mondatik Istennek, vagy Isten gyanánt tiszteltetik“ (II. Thess. II. 4.) Önmagát, a saját akaratát kívánja mindenütt és mindenekben érvényesíteni. A világot és magát az Istent is a saját képére és hasonlatosságára akarja átalakítani. E világnak központjává akar lenni s önzésében és önhittségében mind-nikünk azt hiszi, hogy ő ezt az egész életet s ennek viszonyait sokkal jobban, sokkal bölcsöbben tudná berendezni s igazgatni. Ez a hamis uralkodni vágyás, a tudás önhittsége, a szellemi tökéletességnek ez az elképzelése, a melyben magát Istennek álmodja az ember, ez a hamis önfelmagasztalás aztán olyan csaló és üres magasságokba ragadja, a hol már elveszti a talajt lábai alól és a honnét napba vágó Ikarusként előbb, vagy utóbb föltétlenül alázuhan.

Csodálatos egy lény az ember! Megérthetetlené, megfoghatatlanná válik, mihelyt kiszakad abból az élet-elemből, a melybe eredetileg teremtett.

Ha önzése, ha akarata túlnyomólag ez érzéki világ felé vonja, akkor mélyen alásilyed azon a méltóságon alul, a melyet neki az Isten kijelölt és az az ember, a ki felett a teremtés hajnalán ama szó hangzott el: „töltsétek bé a földet és hajtjátok azt birodalmatok alá és uralkodjatok a tengernek halain, az égnek repdeső madarain és a földön csúszó mászó minden állatokon“ (I. Móz. I. 28), e világnak lesz a rabszolgájává és a test, a mely a léleknek csak eszközül teremtett, zsarnokká válik. Rabul ejti az embert „a tagok törvénye“. Sodorja magával a létért való küzdelem örökös harcza. Ha pedig önzése és önhittsége kiválólólag szellemi irányba tereli s tudása erejében teszi elbizakodottá: akkor meg fölül akar emelkedni azon a körön, a melyet az Isten neki kijelölt: bírálójává lesz e világnak, magának az Úrnak és ismét a lucziferi szót ismétli

„Bennünk mi sincs közös,
S nem is kívánom ezt. Akármilyen lennék
Alatta, vagy felette, ám soha
Szolgája, vagy hatalma részese.
Magamban élek, ámde nagy vagyok!“

Akkor ez az Istentől elszakadt akarat, ez lesz a bűn fészke.

A régi görög hitrege-világ a titánokkal ostromoltatja meg az eget, a mikor ezek a két nagy hegyet, Peleont és Visát egymásra dobják hágsóul, hogy onnét vívják meg az istenek lakhelyét. Prometheussal égi tüzet oroztat egy másik hitrege s a míg a titánokat villám sujtja le és semmisíti meg egy pillanat alatt, addig ennek a tűz-tolvajnak keselyű tépi, szagatja mindennap újból megnövő máját, hogy e kintől majd csak akkor szabaduljon meg, mikor Zeusnek fia nyílával lelövi a madarat. Az ó-testamentumban a Babel-tornyával akarnak égig érő épületet emelni a maguknak hirt, nevet szerezni vágyók s im' nyelvük

zavartatik össze és nemzetségeik szétszórtak a földön. A világ-irodalom egyik legnagyobb gondolkozója és művészi írója megalkotta a Jób történetét s benne azt az alakot, a ki nem tudja megérteni szenvedéseit, mert hiszen teljes életében az Úr parancsai szerint élt és nem tud megnyugodni addig, a míg maga az Isten nem felel neki a forgó szélből. A modern irodalom pedig egy Faustban, egy Don Juanban és az „Ember tragoediájában” mutatja fel azt az Isten kezéről lezakadt s önmagával vivódó embert, a ki egykor a tudás önhitségében, máskor testisége féktelen szenvedélyeiben, majd meg az eszmény és való között folytatott küzdelmeiben bukik el. A költészet ezer meg ezer ember tulajdonságaiból, küzdelmeiből, jelleméből alkotta meg ezeket a nagy alakokat; de a mit bennük élénk állított, az kicsinyben mindenikünkben megvan.

Az ember eredeti rendeltetése, hogy a szellemnek és a testnek egységében éljen; miután azonban ezt a harmóniát, a bűn, az Istentől való elszokás megzavarta, ma egy hamis, kettős életet él. Szellemi önteltségében mintegy nagyító tükröt tart maga elé és gyönyörködik megnövelt vonásaiban; míg mindent mást megkicsinyítő tükröben néz. Szerényen bevallja ugyan, hogy az ember általában gyarló és bűnös: de ő maga kivétel. Az ő hibácskái, véikecskéi könnyen elnézhetők s könnyen megbocsáthatók. Hanem a másokéi! „Már ha egyszer így teremttünk” — mondják s ezzel készen is vannak az egész bűn kérdésével. A természeti embert bizonyos lágyág, kényelmesség, közönyösség jellemzi, a melylyel fél minden megerőltetéstől s nem akar emelkedni. A lelkiismeret szavát elhessegeti magától, mert kényelmetlen neki, vagy megalkuszik vele bizonyos százalékokban.

Pedig bizony kár ez a lágyág, kényelmesség, nem törődés és közönyösség, mert az írás szavaiként „a bűnnek zsolaja a halál.”

Erkölcsei halál a jelenben, ebben az életben. Örök halál a test halála után. Élet csak életből származhatik. Örökké tartó élete csak az Istennek van; az örökévalóság tehát csak annak juthat részébe, a ki az élő Istennel együtt él: a ki a maga lélének gyökereit az ő életébe bocsátja be.

Hogyan tompul, hogyan hal el lassanként az emberben az érzékenység, a hibák, a vétkek, a bűn iránt; hogyan hallgat el lassanként a lelkiismeret szava, míg nem bekövetkezik az erkölcsi halál, a lethargia. Elnemul az égi szó, a melynek ébrentartó s életet adó zengését elfelejtjük e világ zaja miatt meghallgatni és beleveszünk az anyagiasságba, vele aztán a pessimismus sötétjébe.

Tudásotoknak ez lesz összege,
Hogy ember élte semmi. Hagyd örökbe
Fiadra ezt a tant, mi megkimélt
Sok szenvedéstől! —

a lemondó, e halált és világfájdalmat tartalmazó szavakat adja Byron Luczifer szájába s ennyit tud csak mondani a kétségbeesett Kainnak.

Érdemes volna-e csak egy napig is tovább nyújtatunk ezt az életet; hordani annak terheit, „izzadva, nyögve éltünk fáradalmin” (Hamlet), ha ez volna az utolsó szó s ez volna csakugyan tudásunk összege?

Ha volt valaha ember, a ki életünk disharmóniáját, a testnek és léleknek egymással folytatott benső harczát, a bűnt és annak következményeit, az akarát a tehetetlenségét és e világnak felettünk való uralkodását a legmélyebben érezte, úgy Pál apostol volt az. Soha senkinél nem tört ki még a bűn felett való kétségbeesésnek a hangja olyan megrázó drámái erővel, mint a mikor ő felkiált: „Oh én szegény ember! Kicsoda szabadít meg engemet a halálnak testéből? És mégis nem világfájdalmat hirdet, hanem untalan azt írja hiveinek: »örüljete és ismét mondom örüljete! Nem lemondást prédikál, hanem győzedelmi énekben buzdít küzdelemre, mert minde-

nekben diadalmasoknál feljebb valók vagyunk, az által, a ki minket szeretett.» A bűn éjszakáján túl meg tudta látni a kegyelem napjának sugarait s ez égő nappól egyetlen fénysugár, mely a damaskusi uton beleesett a lelkébe s megvilágította előtte a Krisztus alakját, elég volt, hogy kétségbeesése örömré, háborgása békességre és jajkiáltása diadalmi ujjongásra változzék. Többé nem a saját erejéből, a maga képzelte igazságosságából akarja megnyerni, kieszközölni, talán kiérdemelni és kikényszeríteni a megigazulást, hanem egyedül az Isten kegyelméből. Erre bizz rá magát.

Es tényleg a míg Ádámmal együtt be nem valljuk hogy:

„Uram, legyőztél. Im porban vagyok,
Nélküled, ellened hiába vívok:
Emelj, vagy sújts, kitérom keblemet.”

(Mudóch)

addig az Urral beszélnünk nem lehet. Míg önzésünk le nem mond arról, hogy körülöttünk forogjon a világ; önhitségünk le nem tesz arról, hogy bírálgassa e világ rendjét s önmagát emelje föléje; saját igazságosságunkban való öntelt hitünk pedig el nem dobja magával szemben a nagyító tükröt és a míg az a beczéztet önszeretetet át nem változik Istennek szeretetévé: addig Isten és ember között tárgyalni nem lehet.

A keresztyénség a maga mennyei világosságával lehet az emberi lélek legsötétebb rejtekeibe s nincs vallás a világon, a mely e rejtekek mélységeit és szakadékait úgy feltárta volna, mint ez; de aztán nincs vallás, a mely olyan bizonyossággal hirdetné, hogy boldogok azok a lelki szegények, a kik érzik a maguk életének a szegénységét, üdvességét; azok a sírók, a kik könnyeik között vallják be hibáikat, bűneiket; — és azok az alázatosak, a kik lemondottak önhitségükről és a maguk felmagasztalásáról. Az emberi „józan ész” ezeket szerencsétleneknek tartja; a jézusi szó pedig boldogoknak mondja, mert „ők megvigasztaltatnak.”

„Az élet fénye, világossága, — mondja Luthardt — nem a szerencse, hanem a vigasztalás.” Szerencsések, a mit közönségesen így neveznek, nem lehetünk mindnyájan; ép oly kevésbé, mint gazdagok. Hiábavaló is volna azzal gyötörnünk magunkat, hogy miért van ez így? De boldog, de megvigasztalt mindenikünk lehet.

Csak hogy e vigasztalást megint ne emberi bölcsesség hitető beszédeiben keressük.

Vigasztal az idő — mondja. Az idő megtompíthatja a fájdalom, az átélt küzdelem élességét, feledtethet. De ez a léleknek nem ereje, hanem épen gyöngesége. Az az igazi: nem feledni és mégis megvigasztaltatni lenni.

Gondoljuk meg, — mondja tovább az emberi bölcsesség, — hogy mindenki ki van téve az élet nyomorúságainak, bajainak, bűneinek s ha egyesek szenvednek is, ez kiegyenlítődik az egészben. Vigasztalás ez? Nem marad ott a gyöttrő kérdés; de hát miért épen én?

Vagy ott van a természet csendje, békéje. Ott kell vigasztalást keresni!

Igen, a természet világa felséges, szép, hatalmas; de ha a békességet nem mi magunk visszük bele a saját lelkünkben, akkor azt nem adja meg. A nagy egyházi atya *Augustinus* még a csörgedező patak vizében is ama könnyek árját látta, a mely sír a világ bűnössége felett.

Nem ilyen megvigasztaltatást ígért Jézus s ő nem ezekhez az eszközökhöz utasított bennünket.

Az Istennek szeretete, az ő kegyelme, ez a vigasztaló, ez a felemelő erő. Az az ő lényegéből származó ingyen, ajándékképpen adott kegyelem az, a mely lenyul hozzánk az egekből.

Erre van mindnyájunknak szüksége.

Van-e valamink, a mit ne úgy vettünk volna kegyelméből? Ki adta lelkünkbe az Isten egész gazdag

világának a visszhangját? Ki ajzotta fel lelkünk húrjait, hogy azok megcsendüljenek Isten újjainak az érintésére? Ki merne itt dicsekedni saját érdemekkel, saját erővel, saját akarattal?

Az örök szeretet és közöttünk egy folytonos élő összeköttetés van; csak a mi lázongó önteltségünk ne szakítsa meg ezt az áramot. E szeretetet tapasztaljuk életünkben, érezzük szívünkben; ebből élünk, ebben mozgunk és vagyunk. Hogy Őt megismerhetjük, hogy utána vágyakozunk, hogy lelkünkben az ő képét hordozzuk, hogy létünk célját benne találjuk meg — mind az Ő ingyen ajándéka; mind ez kegyelem. Sokat megszerezhetünk ez életben, de a legfőbbet, a világon a legjobbat, magát az életet és ennek a boldogságát ezt csak úgy kaphatjuk ajándékba.

Mikor Pál apostol egészen belemélyed az Isten üdv-titkainak a vizsgálatába s fellebbenti egymásután a szem nem látta, fül nem hallotta és embernek gondolatjába be nem ment üdv-világ fátyol takaróit, azt mondja, hogy „Isten rekesztett mindeneket a bűn alá, hogy mindeneken könyörüljön.“ (Róm. XI 32.) A bűn alá csak rekesztettünk, hogy megérezhessük, hogy tapasztalhassuk, hogy megbecsülhessük a mi szabadításunkat. Avagy árny nélkül a fényt megtudnánk-e becsülni?

Istennek örök gondolatai és akaratának örök határozatai képezik ember-világunk látható történetének elrejtett hátterét. Az örök szeretetnek e bűnös világgal szemben nyilvánuló határozata: a kegyelem.

Hadd szóljak majd a jövő alkalommal arról, a kiből e kegyelem nekünk adatott és a ki lett váltásunkra és megigazulásunkra.

Kenessey Béla.

Különfélék.

Kiss Áron tiszántuli püspöknek a csak most lefolyt kerületi gyűlés alkalmából szép ovációt rendeztek a közgyűlés tagjai 86-ik születés napja alkalmából. Az egyh. kerület nevében *graf Degenfeld* főgondnok üdvözölte Az ősz pátriárkának mi is szívünkben kívánunk testi, lelki egészséget, frissességet s Isten áldását nemes munkájára.

Eröss Lajost debreczeni theol. tanárt és a »Debr. Prot. Lap szerkesztőjét — mint irtuk — egyh. ker. tanácsbíróvá választották. Esküdtétel után, köszönetet mondva a megtiszteltetésért, ígérte hogy »mindazon erőket, a melyekkel a Gondviselés megáldotta, egyháza érdekeinek előmozdítására fogja fordítani.« Olyan ígéret, melyért teljes garancia — multja és jelene Erői sem közönségesek; adja Isten hogy sikerei is nagyok legyenek. — Szívből üdvözöljük mi is.

Dr. Kovács József ügyvéd. volt orsz. képviselő. a Br. Baldácsy alap gondnoka 78 éves korában meglátta magát. Mi vitte rá: nem tudni.

Az istenigéje világossága ellen. Athenben a napokban az egyetemi hallgatók, kiknek tulnyomó része theológus, oly zavart idéztek elő, mely véres zendüléssé fajult s máris a miniszterium bukását vonta maga után. Oka az, hogy a szentírást új-görög nyelvre lefordították, hogy a nép is olvashassa s az *Akropolis* és *Asty* cz. lapok mutatványokat közöltek belőle. A fordítókat az egyházból excommunicálni akarják. Micsoda nép lehet az, melynek papjai így félnek az evangélium világosságától. Pedig ezek keresztényeknek mondják magukat! No, de a gör. keleti egyházhoz tartoznak!

A M. P. I. T. és az unitáriusok. Tartózkodunk ez újabb ismét szőnyegre került kérdésnek traktálásától főként arra az animozításra tekintettel, a mellyel e kérdést bizonyos oldalról kezelik. Most sem akarunk tovább menni csak fejegyezzük a történelem számára és kerületünk tájékoztatására az újabb fázisát. Ismeretes dolog, hogy a M. P. I. T. alakulása idején a tiszántuli egyh. kerület tiltakozott az unitáriusok

bevétele ellen, vagy ha bevétetnek, — jelentette, maga nem fog belépni. Erre *Ferencz József* unit. püspök, ki az előkészítésben részt vett, finom tapintattal kijelentette, hogy „nem kíván okot szolgáltatni az ev. ref. egyházban az unitáriusok miatt netán keletkezhető szakadásra, s így kilép az egyesületből s reméli hogy hitsorsosai is — követni fogják. — Így alakult meg a Társaság az unitáriusok nélkül. — Az ez évi közgyűlésen „A láthatatlan egyházzal szülő értekezés kapcsán nem kisebb ember, mint *br. Prónay* fejezte ki óhaját, hogy az unitáriusok bevétesse. A kérdés hírlapi tárgyalásra ment át A. P. E. és I. L.-ban *Révész Kálmán* foglalt állást ellene s ily értelemben szólott a D. P. L. is. — *Dr. Schneller* István kolozsvári egyetemi tanár (előbb luth. theol. tanár Pozsonyban) az „Evang. Egyház és Iskola“ hasábjain mutat rá e szűkkeblű felfogás igazolatlanságára, de Révész feleletében a megalakulásnál létrejött „kétoldalú szerződés“-re hivatkozva újra ellentmond a tervnek — Mi is a mellett vagyunk — de csupán opportunitási szempontból — hogy ne komplikáljuk a dolgot és mérgezzük a helyzetet s e kérdést most vegyük le a napirendről. Csak azért ajánljuk ezt, hogy a magyar protestantizmus szakadozottságát még jobban ne növeljük, ha már tömöriteni nem tudjuk. Pedig bizony ez kellene! S itt az unitáriusokkal is kezelt kellene fogunk. Mi, itt Erdélyben, nemcsak békeben, de barátságban is tudunk élni velük, van közös használatu templomunk is s néhol a magunkét is átbocsátjuk nekik használatra. S habár igaz, hogy felekezeti terjeszkedésükben s annak propagálásában itt-ott komoly kellemetlenségeket okoznak nekünk, de azt hisszük, hogy ez is csak az ellenségeskedés kifolyása s a kölcsönös barátságos érintkezés ezen is orvosolható. S végre a dogmatikai skrupulusokra meg kellene gondolnunk, hogy a mai unitarizmus nem a XVI. sz. beli, valamint a protestáns egyházak is különböznek egyben másban az akkoriaktól. A hadba is különböző fegyvernemeket visznek; miért ne vihette a protestantizmus is mindenfélét, mi az igazság győzedelmét előmozdítja a közös ellenséggel szemben? Ha más is a fegyverzetünk: az evang. protestantizmus szeretetében bizonyára egyek vagyunk! Hanem ennek most már nemcsak Debreczen, de Pest, sőt még más is ellensége! Azért maradjunk most csak a mellett, hogy hintegessük a magokat...! Hanem az igazán nem lett volna helyén, hogy — mint némely evangélikusok akarták — az ő „egyetemes gyűlésük“ elé vigyük e kérdést. A M. T. I. T. társadalmi egyesület, melynek dolgai nem tartoznak az „egyházi törvények“ alá.

Egyházak államsegélye. Az 1902 évi állami költségvetésben az ág. hitv. evang. egyház segélye 152 ezer, az ev. ref. egyházé 221 ezer koronával vétett fel s így 26, illetve 37 ezer koronával többel, mint az előző évben. A két egyház közalapja évi 300,000 kor. kap.

Az ágostai hitv. ev., valamint az ev. ref. egyház segélye címén 26,000 és 37,000 koronával több volt beállítandó a tárcza 1902. évi költségelőirányzatába, mert ezen emelés az 1901. évi költségvetés indokolásában kifejezetekhez képest két év alatt viendő keresztül.

Az izraelita vallásuk egyházának segélyezését 8000 koronával kívánja emelni a miniszter.

A lelkészi jövedelem kiegészítéséről szóló 1898. XIV. t.-cz. 2. és 10. §-ai értelmében meghatározott célra az eddigi 1.200,000 korona 250,000 koronával emelendő, mert az idézett törvény 10. §-a szerint a jövedelem kiegészítésre szoruló nem katolikus lelkészek jövedelme, mely az első rendezéskor 1200, illetőleg a magasabb képesítéssel nem bíró lelkészeknek 600 koronában állapított meg, az első három év után továbbit hat év alatt fokozatosan 1600, illetőleg 800 koronára egészítendő ki.

Az első három év az 1901. évvel befejeztetvén, a kiegészítési összeg 1902. évben már emelendő; a

lelkészek szorult anyagi helyzete pedig, valamint a törvényhozásnak ezen szorult helyzet javítását célzó gondoskodása, mely az idézett törvénycikkekben is nyilvánul, indokolja azt, hogy ezen emelés 1902 évtől kezdve legalább évi 100, illetőleg a magasabb képesítéssel nem bíró lelkészeknél legalább 50 koronára terjedjen. E célra kerek összegben 250,000 kor. szükséges.

Az idézett 1898. évi XIV. t. cz. 1. § a a katho-likus lelkészek ideiglenes segélyezését rendelvén el, e célra a helyzet fokozatos javítása céljából 100,000 kor. többlet van előirányozva, összesen 600,000 kor.

Az átmeneti kiadásokra vonatkozólag méltányos és igazságosnak tartja a költségvetés az *unitárius* egyház képviselő tanácsának azt a kérését, hogy az egyházi alap létesítésére aránylagos összeg állíttassék be a tárca költségvetésébe, miként ez a két protestáns egyháznál 1894 óta történik; e czímen nekik 15.800 kor. vétetett fel.

Mily sovány emelkedések a protestáns egyházaknál! S minő absurdum az, hogy mert a kath. főpapok alsó papságuk fizetésének rendezését el odázzák: az állam a szegény adózó polgárok filléreiből e célra is évi 600,000 kor.-t fordít. Az állam eljárása a felekezetek segélyezése czímen valóban megbotránkoztató!

A magyar állam újabb kath. propagandája. Fájdalom, meg vagyunk szoktatva, hogy a magyar állam minden olyan intézkedésében, hol a vallásos étellel érintkezik, a róm. kath. vallást ma is — s ujabban mind inkább *államvallás*-ként kezeli. Privát használatra megtűri ugyan a többit is, de hivatalosnak csak a római ismeri el. A miniszter, képviselő, hivatalnok, sőt a munkás is a mennyiben állami privátim követhet más vallást is, hanem a mikor »hivatalos is tentiszteletre« vezényeltetik, az mindig *misére* szól. De az állam a csendes, ám annál hatékonyabb kath. propagandát kényesebb helyeken is mind nyitabban üzi. Összes *állami kórházainkat* apáczákkal telepíti be s humanitárius és társadalmi jótékonyági intézményeknél is kizárólagosságot biztosít nekik. Itt különös aravalóságukkal, ott lesóságukkal, amott meg nem tudom micsoda porhintő argumentumokkal él, de a vége mindig az hogy a *polgárok közadójából* fentartott intézeteket a római egyház eme fanatikusainak szolgáltatja ki, hol azok a legszemérmetlenebből üzik a proselitácinálást. Ujabban is ezt tervezi Széll Kálmán belügyminiszter. Az állami lelenczházak, melyek ez évben alkotott törvény alapján lesznek felállítandók s a melyek ügyében Ruffy Pál megbízott most folytatja a tanácskozásokat — mint biztos forráshól értesülünk — újra apácák kezeibe fognak jutni. Hogy mit tesz ez: felesleges fejtegetni. De elodázhatatlan kötelesség, hogy minden hivatott tényező felemelje ez ellen az újabb pápista állami propaganda ellen tiltakozó szavát még idejében. Mert ezt tűrni, több volna az élehetetlen ségnél: — gyávaság lenne.

A Lázaristák segélye. A 100 millió koronánál többel adós Budapest hatóságai az Ausztriából Budapestre áttelepedett lazarista szerzetnek, melynek célja mint a jezsuitáknak, a protestánsok »megtérítése« 100.000 korona segély szavazott meg. E határozatot több oldalról megfellebbezték s a belügyminiszter most úgy döntött, hogy a határozatot *formahibák* miatt feloldotta s új tárgyalást rendelt el. Feloldotta azonban a reformátusok *Kőbányai* templomépítésre s egy pár zsidó jótékonyági intézet segélyére vonatkozó határozatokat is. Erdemileg nem mert beleszólni s a formába is csak úgy, ha a *német* lazaristák kedvéért a *magyar* reformátusokon is üthetett egyet. Nagyban kezelik a mi bölcs kormányfőfiaink a »*Paritätssprügelstock*«-ot s hogy a fájóbb vége mindig minket magyar reformátusokat ér — no, az csak *véletlen*. Hanem mégis furcsa véletlenség az, mely *következtesen* jelentkezik!

A „Közhasznú Szövetkezet“ igazgatósága népes értekezletet tartott a központi szálloda emeleti nagy-

termében, az egyházkerületi közgyűlés alkalmával. Az értekezlet célja a kálvinista érdekeket szolgáló intézmény ismertetése és ama módozatok megbeszélése volt, melyek szerint a taggyűjtés és általában az intézet fejlesztése eszközendő. Deésy Gyula, esperes, mint igazgatósági elnök, nyitotta meg az értekezletet, meleg szavakban ajánlván az intézményt pártolásra. Ezután Dr. Kádár János, ideiglenesen megbízott ügyvezető igazgató, ismertette az alapítás célzait, rámutatva különösen azokra a fényes eredményekre, melyeket a hasonló célzattal alakult erdélyrészi nemzetiségi pénzüzetek elértek. Bedőházi János országgyűlési képviselő, Lénárt József és Somkerek Miklós esperes, Dr. Nyerges Zsigmond ügyvéd, Deák Gerő tanár, Tóthfalusi József lelkész és mások hozzászólása után határozatba ment, hogy a taggyűjtés az esperesek ajánlatára fölkérendő lelkészekre bízandó, ezen felül pedig az erdélyrészi kollégiumok előjárásai és a vagyonosabb egyházak tanácsai is fölkérendők az intézet erkölcsi és anyagi támogatására.

Hálás köszönet. Esztegár Bálint főerdész neje szül. Nagy Erzs. róm. kath. úrnő, ki feülemelkedve a felekezeti-ség szűk hatáskörén, egyedül vallásos szive sugallatát követve a hidalmási ev. ref. egyháznak elavult szószéktakarója helyett egy értékes bársony szószéktakarót adományozott. Fogadja a nemeslelkű úrnő értékes adományáért, magam s egyházközségem hálás köszönetét. Hidalmás, 1901. okt. 31. Kovács Ödön, ref. lelkész.

Köszönet nyilvánítás. Igaz hitből és kegyeletből származott szép ajándékban részesült közlelebből vámosgátfalvi egyházunk Nagytiszt. Széchy Ferenc felvinczi lelkész neje: Kovács Mariska úrnő, b. e. édesatyja, néhai Kovács Elek volt v. gátfalvi lelkész és küküllő esperes emlékére, egy rendkívül diszes és nagybecsű — mintegy 200 koronára értékesíthető — urasztali terítőt készített és ajánlott fel egyházunknak. Midőn e szép adományért, egyházzam nevében, hálás köszönetemnek ez uton is kifejezést adok: kérem a Mindenhalót, hogy áldásával kísérje a nemes szívű adományozó és szerelteinek minden léptét — V. Gálfaiva, 1901. nov. 24. Tóth László, ev. ref. lelkész.

Értesítés. Az egyházkerületi lelkész-képesítő bizottság főtiszteletű elnöke a folyó évben még kivételesen engedélyezett rendkívüli lelkész képesítő vizsgálat idejéül f. év december hó 17-ik napját tűzte ki. A vizsgák e. 9 órakor kezdődnek. Az írásbeli dolgozatok decz. 8-ikáig feltétlenül beadandók s a jelölt uraknak 16-án kell indoklással, illetőleg első képesítő vizsgai és szolgálati bizonyítványaik bemutatásával alulírott nál jelentkezniök. A rendkívüli vizsga díja 45 korona, mely összeg a jelentkezéskor fizetendő.

Kolozsvár, 1901. nov. 26

Kenessey Béla,
theol. igazgató.

Hivatalos rész.

Sz. 1770—1901. KÖRRENDELET
a névkönyvi adatok tárgyában.

Egyházkerületünk összes *lelképásztorait* fölkérem, hogy a *Névkönyvi* adatokat, oly *alakban*, mint ezek a folyó 1901. évre kiadott Névkönyvben összeállítottak, a használt *rövidítéseket* sem hagyva figyelmen kívül, a jövő évi január 1-től 4 ig terjedő idő alatt, az illetékes esperesi hivatalhoz elmu aszthatatlanul küldjék be.

A nagytt. *Esperes* urakat pedig és a felsőbb *anintéze* ek T. *Igazgatótanárait* arra kérem, hogy a beszerzett adatokat megfelelő összeállításban a jövő évi jan. 8 ig hozzám felküldeni sziveskedjenek, hogy így a Névkönyvet már a jövő évi jan. végén megküldhessem. Kiváló gond fordítandó annak kitüntetésére, hogy a folyó évi dec. 31-én melyik egyházmegyében hány lelkészi állomás volt üres, hány *rendes*, *helyettes* és *segéd* lelkész működik; hány *fe-*

lekezeti, állami, községi vagy másféle iskola létezett; meny nyi a lélekszám az 1901. évi népszámlálást véve alapul. Minden egyházközség népeisége, filiáké és szórványoké egyaránt külön külön kitüntető, úgyszintén a tankötelesek és tanulók száma is.

Kolozsvárt, 1901. november hó 24-én.

Dr. Bartók György.
erd. ev. ref. püspök.

1771—1901. KÖRRENDELET

a tankötelesek és konfirmált ifjak anyakönyvének vezetése ügyében.

Hivatkozással folyó évi 689 sz. a. kibocsátott körrendeletre és a püspöki szék 1900. évi nov. hó 6 án tartott ülésének 7. jksz. a. hozott határozatára egyházkerületünk összes lelkipásztorait fölkérem, hogy az illetékes esperesi hivatalhoz (püspöki vizsgálat alatt álló egyházközségek lelkipásztorai a püspöki hivatalhoz) tegyenek jelentést, hogy a konfirmált növendékek és tanköteles gyermekek anyakönyvi ivateit immár megszerezték-e, és különösen a tanköteles gyermekek névsorát nyilvántartás céljából a püspöki szék által megállapított ezen rovatos ivatekbe bevezették-e vagy nem.

Ha valamelyik lelkész aa. ezen ivateket még be nem szerezte, a nyilvántartást el nem készítette az olyan haladéktalanul tegye meg a szükséges intézkedéseket és értesítse róla az illetékes esperesi (illetőleg püspöki) hivaltat. Az egyházmegyék nt. Espereseit fölkérem, hogy ebben

az ügyben a hozzájuk beérkezett lelkészi jelentések alapján fölterjesztéseiket folyó évi dec 31-ig elmaradhatatlan megtenni sziveskedjenek, jelezvén, hogy a tanköteleseknek a püspöki szék által megállapított módon nyilvántartása melyik lelkészi hivatal által és miért nem eszközöltetett.

A nyilvántartásra szükséges anyakönyvi ivatek (a 6 fillér) az Igazgatótanács útján beszerezhetők.

Kolozsvárt, 1901. nov. 24.

Dr. Bartók György,
erdélyi ev. ref. püspök.

1762—1901 PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a deési egyház megyébe kebelezett kidei körlelkészi állomásra pályázat nyitattik.

Ezen állomás 1200 korona javadalmmal és 150 kor. fuvardijjal összesen 1350 K jövedelemmel van összekötve.

Ezen összegben kepeváltság és alapítványi kamat 678 korona, kiutalt állami fizetés kiegészítés 611 korona 53 fillér és 6 hold 3-0 négyszögöl; szántó, 7 h 37½ négyszögöl rét, 1 h. 430 négyszögöl legelő 60 korona 47 fillérré értékelt jövedelme is benne foglaltatik. Tisztességes lakás, gazdasági épületekkel és gyümölcsös kerttel.

Pályázati határidő 1901. december 28. Minősítvány nyel és szolgálati bizonyítvánnyal felszerelt folyamodványok alólirotthoz Kolozsvárra küldendők

Kolozsvárt, 1901. november hó 25-én.

Dr. Bartók György,
erdélyi ev. ref. püspök.

Erdély legnagyobb üzlete és *
ékszer gyártására egyedüli
berendezett műhelye. * *

Sárga János

ékszerész

Kolozsvárt.

Fő-üzlet:

Fiók-üzlet:

Mátyás király-tér.

Wesselényi Miklós-utca 11.

Ajánlja dusan berendezett raktárát mindennemű arany és ezüst néműekben, drága kőékszerekben, régiségek, valamint a legújabb angol és francia különlegességekben. Különös figyelmébe ajánlom a nagyérdemű közönségnek a legújabb technikai vívmányokkal berendezett műhelyemet, hol modern ékszer gyártása, átalakítása, vésnöki és ötvös-művészet remekei saját közreműködésem mellett készülnek.

Műhelyem a nagyérdemű közönségnek megtekintésre rendelkezésre áll.

Nagytisztelietű lelkész és tekintetes Tanító urak
figyelmébe.

Általánosan el van ismerve és be-
bizonyult tény, hogy

—elegáns, szép, olcsó és tartós ruhát—

Kolozsvárt csak
NEUMANN M.

Magyarország legnagyobb és legrégebb

férfi-, fiu- és gyermekruha

áruházában vásárolhatunk.

Telep: **Mátyás király-tér.**

Alapított 1845-ben.

3

Hazánk legrégebb harangöntődjéje.

Alapított 1816-ban.

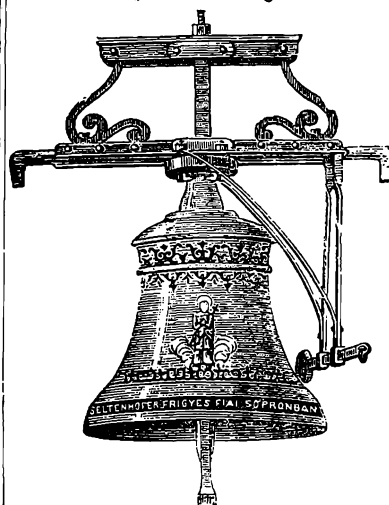
Tíz évi jótállás.

— Előnyös feltételek engedtetnek. —

Seltenhoffer Frigyes Fiai

cs. és m. kir. udvari szállítók Sopronban.

Ajnlják legjobban berendezett harangöntődjüket a t. községnek és egyházaknak **Harangok** bármely nagyságban és zengzetben, csak a legfinomabb harangércből, tiszta csong hanggal öntenek **Repedt harangok** újraöntetnek; ezek, valamint az új harangok is a már meglevőkhöz teljes össz-hangzatban öntetnek. **Minden harang**

hangja előre határoztatik meg. Különösen figyelmeztetjük szabadalmazott **kovácsolt vasból** készült szerkezetünkre nagy harangok részére, mely által ezek könnyen húzhatók s a falakat nem rázzák. Fakoronákkal bíró harangok ezen szerkezetre olcsó árért átalakittatnak. **Kovácsolt vasból** készült tűzmentes **harangállványokat**, czélszerű szerkezetben s olcsó árak mellett legjobban ajánlunk. **Költés**gvetésekke is képes árjegyzékkel postafordultával szolgálunk.

1